R. 66
1|3

Est 188
No 125

COMMVNES ET FAMILIARES HEBRAICAE LINGVAE IDIOTISMI,

OMNIBVS BIBLIORVM INTERPRETATIONIBVS, ac præcipuè Latinæ Santis Pagnini versioni accommodati, atque ex variis doctorum virorum laboribus & obseruationibus selecti & explicati,

BENEDICTI ARIÆ MONTANI HISPALENSIS OPERA.

AD SACRORVM BIBLIORVM APPARATVM.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

ANTVERPIÆ
Excudebat Christophorus Plantinus
Prototypographus Regius.
M. D. LXXII.

Ecclesie

BENEDICTI ARIAE MONTANI IN LIBRVM DE HEBRAICIS IDIOTISMIS,

PRÆFATIO.

NEMINI dubium est, quin sacra Scriptura, ob rerum, quas continet, magnitudinem, eiusque, qua perpetuò vtitur, orationis dignitatem, grauitatemque singularem, atque admirabilem verborum dispositionem, difficilis sit, atque attentum, diligentemque requirat lectorem. Veruntamen omnis ea, quæcunque occurrit, difficultas, iis qui hebraicè sciunt, multò minor est, quàm ijs qui antiquissimæ illius linguæ cognitione sunt destituti. Nam, vt de certis singularum linguarum figuris, & schematis (quæ vocant) taceamus, quorum quidem parem elegãtiam, magno licet adhibito studio, in alias linguas conuertere non possis; sunt etiam in vnoquoque linguarum genere, dialectorum idiotismi, qui quidem, si è verbo in aliam linguam conuertantur, eam parient difficultatem, quæ, quominus sententia intelligi possit, efficiet: ac præterea eam, in quam transferuntur, linguam, minus politam reddent, & elegantem; cùm tamen in ea, ex qua conuersi sunt, perspicui, maximeq; proprii sint. Atque hoc quidem suo veluti, ac singulari quodam iure sibi lingua vindicat Hebraica. quacum, quænam alia ex antiquis illis linguis, quæ ad nostram vsque ætatem peruenerunt, tum singulorum verborum delectu, figuris, varioque ac multiplici idiotismorum vsu comparari possit, est omnino nulla. Adeo enim est copiosa, adeoque communi hominũ sermone culta, vt eas, quas enunciat, res non significare, sed ob oculos ponere, veráq; ac viuam earum imaginem repræsentare videatur. At verò in affectibus exprimendis, tota illa, quantumuis maxima, elegantissimorum poetarum, qui alijs linguis poëmata conscripserunt, facundia, cum huius simplicitate conferri nullo pacto potest. adeo vt, qui hebraica lingua alium loquentem audit, non illud, quod sentit is, doceri, sed ipsas animi affectiones ipsaque præcordia sibi penitus aperiri putet. Harum autem magnarum certè vtilitatum commodo omnino carent ij, qui ad eius linguæ fontes non accesserunt. Quod cùm præclarè intelligerent ij, qui in eo studij genere sunt versati, potissimùm verò vulgatæ, quam vocant, editionis interpres: bonam eorum idiotismorum partem Latinis vt traderent, omni cura, diligentiaque effecerunt: videbant quippe, non solùm quid à Spiritu Dei dictatum; verùm etiam quibusnam id modis pronuntiatum sit, obseruari, cognoscique oportere: atque adeo nullum omnino in Sacris literis apicem, aut iota otiosum esse: sed ex vnoquoque, id modò si attentè consideretur, magnum ad lectores compendium peruenire posse. Atque hæc quidem dum attentius interpretes persequi conantur, inusitatos loquendi modos in alias transferunt linguas: qua ex re non minimum nascitur obscuritatis. quam quidem obscuritatem dum Latini sermonis proprietate temperare cupiunt, ab eius, ex qua conuertunt, linguæ elegantia discedunt: adeo vt non raro à suscepto negotio desistere cogantur. Quapropter cùm nos in ijs, quæ Philippi Catholici Hispaniarum regis iussu, Biblijs edita sunt, aliquid præstare cuperemus, quo & doctis, linguarumque peritis satisfacere, atque ijs etiam qui earum linguarum cognitionem non sunt adepti, prodesse possemus, eos veteris Testamenti libros, qui quidem Hebraicè extant, sua lingua edi, atque inter Hebraici cõtextus lineas, in communem omnium studiosorum vtilitatem, Latinam interpretationem describendam curauimus: ita vt, & Hebraica integra conspiciatur, & Latina interpretatio non tam proprietati Latinorum, quàm ipsi Hebraicæ veritati, quoad eius fieri potuit, respondeat. id quod linguæ Hebraicæ cupidis neque iniocundum, neque inutile fore speramus. Vt verò & ijs qui hebraicè sciunt, & ijs qui eius linguæ nullam habent cognitionem, pariter consuleremus, hebraismique tractandi difficultatem molliremus; multorum doctorum hominum laboribus collectam, diligentia verò nostra in compendium collatam, & in ijs, in quibus oportuit, locis, explicatam hebraismi rationem hoc, quem exhibemus, libello, complexi sumus. quem quidem qui diligenter euoluet; omnium earum interpretationum, quæ quidem extant, tum verò etiam illius, quæ à nobis de verbo est reddita, intelligentiam, absque vlla difficultate assequetur. At verò vt operis breuitati etiam prospiceremus, Latina idiotismorum interpretatione contenti, exempla omisimus: quorum tamen & librum, & caput, ac versus numerum indicauimus. Cùm enim libri sacri præsto sint, quorum lectio huius operis vsum, atque adiumentum postulat; superuacaneum fuisset ea omnia exempla in hunc locum conferre. Atque hac quidem in re præposterus ordo est vitandus. neque enim ab idiotismorum & phrasium lectione ad Bibliorũ cognitionem; sed contrà à sacræ Scripturæ lectione ac studijs, ad idiotismorum congeriem, veluti ad Dictionarium, quod consulatur, recurrendum est. Superioribus annis editus fuit à Vuesthmero quodã liber, qui, Phrases sacræ Scripturæ, inscriptus est: vtilis is quidẽ; nisi auctoris veneno alicubi infectus simplici aliàs lectori, nocere potius, quàm prodesse potuisset. quem F. Laurentius Villa-Vicentius nostràs, pius ac doctus vir, meliori, tutiorique restitutum lectioni, denuo Antuerpiæ edi curauit. quem librum si quis legerit, magnos se progressus facere sentiet. est enim variis diuersorum auctorum de eadem phrasi sententiis refertus, multiplicique rerum disputatione ornatus. Nostrum autem hoc opus non tam ex interpretum & doctorum virorum placitis, quàm ex simplici hebraici sermonis obseruatione, familiarique vsu est concinnatum: atque adeo ad eam rem, quam explicandam suscepimus, hoc est, ad sermonis, & idiotismi hebraici cognitionem, in primis oportunum fore arbitramur. Nam, quod ad res, rerumq; significationes explicandas pertinet, id à nodis in eo libro, quẽ De arcano sermone inscripsimus, abundè est præstitum. Quem quidem conatum, sicut cæteros omnes nostros, non tam ex eius expectatione, reique ipsius comparatione, quàm ex animi nostri studio æstimari, probarique optamus. neque verò ii sumus, qui nostras lucubrationes solas placere, eásue cæteris præferri velimus: sed quicquid à nobis est præstitum, id eam potissimùm ob causam à nobis est elaboratum, vt communi omnium Christianorum vtilitati consuleremus; nostrisq; laboribus maiora ingenia ad aliquid maius his enitendũ, præstandumq; inuitaremus, atq; incitaremus. Nihil enim nobis potest esse optatius, quàm, vt omnes Christiani diuino spiritu afflati, vt suæ genti optabat Moyses, suis etiam hominibus prophetent.

Datum Calendis Martii, M. D. LXXII.

COMMVNES ET FAMILIARES
HEBRAICÆ LINGVÆ IDIOTISMI.

1. INTER ea quæ in singulis linguis animaduersione digna censentur, vnum illud apprime vtile est obseruare quid proprie vocabulum significet, deinde ad quas res per similitudinem transferatur. Vocamus autem similitudinem quamcunque metaphoram, siue analogiam, siue ampliationẽ, comparationem aut rerum ipsarum vel significationum affinitatem. Vt Dominus proprie is dicitur qui suo imperio alium domat & regit, vel qui domui præest. aliquando verò extenditur ad significandum maritum. præterea præcipuus & summus in vnaquaque arte vel ratione Dominus dicitur. Sic etiam Pater cùm eum significet qui alium genuit, pertinet quoque ad significandum summum aliquem in aliqua arte magistrum, ac præsidem collegij, societatis, rei, vel negotij: vt Pater canentium cithara, summũ in ea arte & optimum perfectissimumq́; cæterorum doctorem, aut inuentorem dexterrimum interpretamur.

2. Verba quoque figuratè vsurpantur ad maiorẽ significationis elegãtiam: vt Volare, pro præstantẽ esse in aliqua re vel actione, & celeritate maxima ferri: Stillare, pro loqui: Vigilare, pro diligenter curare: Florere, pro ornatu decoreq; magno agere.

3. Epitheti aut adiectiui loco possessiuus casus vsurpatur: vt Filius perditionis, filius perditus: Filius mortis, morte dignus aut capitis damnatus iure ipso: Mulier virtutis, pro fœmina strenua & forti.

4. Substantiuis formalibus nominibus adiectiuorum loco maioris significationis causa Scriptura vtitur. vt, Quoniã iustus Dominus iustitias dilexit: id est iustos. & Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es, id est, iniquos.

5. Interdum sub communi & indefinito verbo aliud intelligitur certum nomen, vel à verbo ipso deductum, vel ex sentẽtiæ ipsius obseruatione manifesta explicandum: vt, Vnam petij à Domino, & hanc requiram, intelligo petitionem. Et nuntiauit illi, subaudio nuntius.

6. Aliquãdo antecedens, pro cõsequenti, aut prius pro posteriori vsurpatur: vt, Sicut mercenarius expectat opus suum, id est mercedem operis, Iob 7. Et emendo emam abs te pro commutatione, id est, pro re aliqua vel pretio: 2 Reg. 24. Et quã dabit homo commutationem pro anima sua? Matth. 16.

7. Est & Appositionis figuræ vsus cum præpositionibus & sine præpositionibus, maximè cũ posterior Appositionis pars nomen proprium est, exponitq́; priorem: vt, Impetum fecerunt in virum, in Lot. Gen. 19. & Obseruate in puero, in Absalom, 2 Reg. 18. Et carnem cum anima sua, sanguine suo, non comedetis: Gen. 9.

8. His affinis est Anadiplosis quæ maioris significationis emphasis & notationis causa eadem repetit verba: vt, Quoniam ecce inimici tui Deus; ecce inimici tui peribunt, Psal. 92. Et Dominus regnauit, decorem induit, induit Dominus fortitudinem, Psal. 94.

9. Est & Eclipsiũ non rara obseruatio, quæ vehemẽtem animi angustiam dicentis indicant: vt, Sed tu Domine vsque quo? Psal. 6. Et oculus meus extractus est, & non quiescit, neque intermissiones, Thren. 3.

10. Substantiua nomina pro aduerbijs capiuntur, præsertim adiuncta præpositione. vt, Fecerunt seruire filios Israel in duritia, id est, duriter & grauiter. Exod. 1. Et, In finem dilexit eos, id est, extremè. Iohan. 13. Et absorpta est mors in victoria, id est, victoriosè. Isai. 26.

11. Infinitiuus sæpe pro nomine aut pro gerundio accipitur: vt Comedere, bibere. Hag. 2. paulum sedere, paulum quiescere Prouerb.

12. Nomẽ substantiuum geminatum in diuerso genere omnem illam naturam in vniuersum complectitur, quanquam speciebus & formis diuersam: vt, Auferet Dominus sustentaculum & substentationem, Isai. 3. Et, Nunquid audire potest seruus tuus cantores & cantatrices? 2 Samu. 19.

13. Nomen Substantiuum geminatum atque posteriori loco pluraliter pronuntiatum, excellentiam significat in suo genere, ac superlatiui latini vim indicat in priori. vt, Sancta sanctorum, id est, sanctissima: Canticum canticorum, id est, præstantissimum canticum. Vanitas vanitatum, id est, ipsissima vanitas vanissima.

14. Duo nomina substantiua simul posita eiusdem ferè significationis, quorum posterius est, in genitiuis sese ita exponunt, vt prius partem posterioris indicet: vt, Terra pulueris, Dan. 12. id est, portio pulueris, aut terra minutissima qualis puluis est.

15. Substantiuum nomen repetitum distributionem significat: vt, Septem septem, Gen. 7. id est, ex singulis speciebus septena. Et cepit eos mittere duos duos. Mar. 6. id est, binos. Et in valle Sidim putei putei bituminis, id est, vbique putei.

16. Verba siue nomina adiectiua geminata augent sententiam & vehementiori voce pronuntiantur: vt, Contaminatus contaminatus censebitur, Leuit. 13. Cecidit cecidit Babylon illa magna, Apoc. 22.

17. Adiectiua cum verbis constructa Aduerbij naturã admittunt: vt, Non bonum hominem esse solum, Gen. 2. id est, non bene aget homo solus. Et leue est vt sis seruus meus ad suscitandas tribus Iacob. ponam te in lucem gentiũ vt sis salus mea vsq; ad extremum terræ. Isai. 49. id est, Nõ leuiter es tu seruus meus vt hoc tantum facias, sed illud etiam facturus es. Et tu Bethlehem Ephratha, parum est quod es in millibus Iudah: ex te enim egredietur qui sit dominator in Israel, id est, non de nihilo est te esse in millibus Iehuda.

18. Collectiuum nomẽ per Syllepsim construitur cũ verbo plurali: vt Dimitte populum meum vt colant me. Exod. 8. Et viderunt omnis Ecclesia, quòd expirasset Aharon, Num. 24.

19. Plurale nomen iunctũ verbo singulari exponitur partitione singillatim: vt, Filiæ incedit super muro, id est, vnaquæq; vna post aliam. Gen. 49. Muscæ mortis fætere facit vnguentum, id est, quælibet musca mortua.

20. Pronomina Hebræus sermo in altero casu quã substãtiuum nomen ponunt, cùm tamen ad eandem rem vtrumque referatur: vt, Nox illa occupet eam caligo, Iob 3. id est, Illam noctem caligo occupet. Et Dominus in cælo sedes eius, id est, Domini sedes in cælo est, Psal. 10.

21. Nominatiuum pronominis, quod postea in alio casu cum verbo repetitum construitur, emphasim habet, & quasi notationem personæ & officij: vt, Ego in via, deduxit me Deus, Gen. 44. id est, Dum ego iter facerem, deductus sum à Deo. &, An ieiunando ieiunauerunt me ego, Zachar. 7. &, Etiã tu, in sanguine testamenti tui, emisi vinctos tuos de lacu in quo non est aqua, Zachar. 9.

22. Participium præteriti nonnunquam actionem finitam & præteritam atque transactam notat: vt, Qui sedent in sepulchris, & in obseruatis morantur, Isai. 65. id est, In ijs quæ iam obseruari desierunt. Et vidit quòd exspectatum esset, Ezech. 19. id est, Quod spectari desitum esset, nihilq; iuuisset illa spectatio.

23. Hypallage frequens est in Scripturarum lingua: vt, Et ciuitatem miserunt in ignem, Iud. 1. id est, Ignem in ciuitatem. Et, Ecce misi ad te Naaman seruum meum, vt colligas eum à lepra sua, id est, Lepram eius ab ipso.

24. Coniugationes Verborum considerare operæpretium fuerit, magna enim significatio verbis adiungitur ex coniugatione; nam aut augetur aut minuitur, aut reciprocatur, aut etiam mutatur sententiæ vis: id quod Hebraicè scientibus est apertissimum: atque hactenus tantum cuperem Theologos omneis, imo omnes sacrarum literarum studiosos Grammaticis Hebraicis operam dare, vt vel legere & coniugare singuli possent, magnum profecto vsum adepturi: is labor vnius ferè mensis tantum erit; cætera exiguo negotio ex huius apparatus lectione accedent.

25. Tempora Verborum non sunt perpetuò ad amussim obseruanda, nam futura apud Prophetas in Præterito referuntur tanquam rerum futurarum spectatores factos à Deo, quibus

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA SEVILLA

26. adeo certa erant respōsa ac si facta transactaq; res iam fuisset.
Futuro vtuntur Hebræi in significatione earum rerum, quæ
Futuri significatio perpetua. vel perpetuæ sunt, vel secundum naturam, vel secundum ius,
æquitatē & decorū, ita esse debent. Estq; ea vis Præteriti apud
illos in disciplinis quæ apud Latinos Præsentis. Absoluuntur
enim verba in disciplinis à tēporis significatione, & rei ipsius
siue actionis siue passionis proprietatem certitudinemq; signifi-
cant: id quod Hebræis per futurum tempus fit, multoq; quàm
Latinis rectius, nam futurum præteriti & præsentis rationes
in se continet, quod facile probatur in negatione futuri. Qui
enim à principio rerum verè negaret, hoc modo: Homo non
erit iniustus; is nimirum cætera tempora negaret verissimè.
Homo non fuit iniustus, & homo non est iniustus. At verò,
qui à principio negaret hoc modo; Homo non fuit, vel non est
iniustus; is non continuo sic dicere verè posset: Homo non e-
rit iniustus. Complectitur ergo futurum cætera tempora qui-
bus illud minimè continetur; atque hæc ratio ad elegantem &
certam multorum locorum explicationem obseruanda diligen-
ter est: maximo vsui futura non modò ijs qui Hebraica, sed
ijs etiam qui Latina Biblia legunt; quibus sæpe futurum
pro omni tempore est exponendum: vt, Os habent, & non lo-
quentur: Oculos habent, & non videbunt: Aures habent, &
non audient: Nares habent, & non odorabunt: Manus habent,
& non palpabunt: Pedes habent & non ambulabunt, non
clamabunt in gutture suo.
Illud præterea animaduertendum est vulgatum Hebraicè
27. Temporū conuersio scientium præceptum, solere præteritum verbum in fu-
turum, & contrà futurum in præteritum conuerti adiuncta
vtrique coniunctione, Et: non semper, sed vbi coniunctio illa
Hebraice est VAV cum vocali pathaah, quam vau conuersi-
uam Grammatici dicunt.
Verba quæ exhortationem vel dehortationem significant,
28. completiuè exponuntur, vt: Ne timeas, id est, Ne frangaris
metu, Exod. 13.
29. Quædam sunt verba quæ cùm non significent motum, ta-
men præpositionibus adiunctis cum motu & applicatione ex-
ponenda sunt: vt, Accipient ad te vitulam ruffam, id est, Ac-
ceptam ducent ad te, Num. 19. Et cepit populus scortari ad
filios Moab, Num. 25. id est, Transire ad filios Moab scor-
tationis studio. Et: Prophanasti in terram coronam eius, id
est, Prophanando deiecisti, Psal. 89.
30. Datiuus præter verbi solennem cōstructionem orationi ad-
Datiuus additus. iectus, vtilitatis & vsus significationem indicat. vt, Exi tibi
de terra tua & de cognatione tua, Gen. 12. id est, Tu solus tibi
ad tuamq; vtilitatem migrato istinc. Et ecce Rex tuus venit
tibi iustus, Zachar. 9.
Imperatiuus aduerbij demonstrantis aliquando vim obti-
31. Imperatiuus. net, vt: Vide, odor filij mei sicut odor agri pleni, Genes. 27.
Vide, verba tua bona, 1 Sam. 15.
Non raro Imperatiuus aduerbij loco ponitur iunctus alij ver-
32. bo: vt Festina exaudi me, Psal. 102. id est, Quàm citis-
simè vel festinanter.
33. Secunda persona Imperatiui præsentis Hebraici sermonis
idiomate nonnunquam vsurpatur pro tertia futuri impera-
tiui. vt: Accipite à vobis leuandam Domino, quisque spon-
taneus conferat eam, id est, Accipiant. Exod. 35. Deuolue
ad Dominum, liberet eum, id est, Deuoluat ad Dominum, li-
beret eum.
Imperatiui in affirmatiuis, & Futuri in negatiuis præce-
34. ptis vsus est frequentissimus. vt: Honora patrem tuum &
matrem tuam. & Non furtum facies, non occides, non con-
cupisces. Negatiua enim præcepta perpetua sunt, omniq; tem-
pore obligant, idq; futuro rectè significatur. 35.
Infinitiuus cū alio verbo tertiæ personæ iunctus, in ean-
dem personam transferri potest vt melius explicetur. vt: Et
patres accenderunt ignem, & mulieres ponere pastam, Iere. 7.
Et, Quinetiam cerua agri gemuit, & derelinquere, quia non
erat gramen, id est, dereliquit.
Idem verbum geminatum priori parte in Infinitiuo siue 36.
Gerundio posita, asseuerationem & vehementiam significat. vt
Faciendo faciam misericordiam in te, propter Ionathan fra-
trem tuum, 2 Sam. 9. Castigare castigauit me Deus, sed mor-
ti non tradidit me, Psal. 117. Et venire veniet, & non tar-
dabit, Habac. 2.
Idem Infinitiuus repetitus in oratione negante negationem 37.
intendit. vt: Vngendo non vnctus sum, id est, Nequaquam
sum vnctus, Dan. 10. Et releuando non releuabunt popu-
lum hunc, Mich. 1.
Verba exhortationis, conuocationis, vel monitionis al- 38.
teri verbo præponi solent studij significandi causa, & per Ad-
uerbium exponuntur. vt: Venite faciamus lateres, Gen. 11.
i. Age paremus lateres. Venite & disperdamus eos de terra:
id est, Celeriter & contentè atque velociter disperdamus.
Nonnunquam ex duobus verbis prius posterioris antece- 39.
dens est, vt: Et tu exurgens Domine misereberis Sion, Psal.
102. id est, Surges vt miserearis.
Tertia persona præteriti, & futuri etiam, aliquando im- 40.
personaliter exponitur, cū actio ad multitudinem, siue ad per-
petuitatem refertur. vt: Quoniam vocabitur remissio Domi-
ni, Deut. 15. Et, À sæculo non audita sunt, neque man-
data sunt, Isai. 64.
Personarum verbi mutatio in eadem oratione quanquam 41.
ad eandem personam vel rem relata, frequens est in sacris li-
bris, maximè verò in carminibus. vt: Deus misereatur no-
stri, & benedicat nobis: illuminet vultum suum super nos &
misereatur nostri, vt cognoscamus in terra viam suam, in o-
mnibus gentibus salutare tuum, Psal. 66. Et, Quia pudefient
ab arboribus quas concupiuistis, Isai. 1.
Plura verba primæ aut secundæ coniugationis actiuæ vo- 42.
cis neutropassiuam significationem habent, idq; ex Spiritus
sancti interpretationibus docemur. vt: Credidit Abraham
Deo, & imputauit illi iustitiam, Gen. 15. hoc est, (vt D.
Paulus exponit) Imputatum est illi ad iustitiam, Rom. 4. Et,
Vt iustus fias in sermonibus tuis, Psal. 51. Apostolus inter-
pretatur, vt iustificeris in sermonibus tuis, Rom. 3. Et, Ab-
sorpsit mortem victorià, Isai. 25. id est, Absorpta est mors in
victoriam, ita Paulus, 1 Corinth. 15. Et, Neq; etiam ape-
riet aurem tuam, pro, Aperta erit auris tua, Isai. 48. Et, Ape-
rient portas tuas, pro, Apertæ erunt portæ tuæ. Et: Quia de
mercede meretricis collegit, pro collecta est, Mich. 5. Et:
Noctes laboris subtraxerunt mihi, Iob 7. id est, Subtractæ sunt.
Verba quæ culpæ auctoritatem significant, & Deo attri- 43.
buuntur qui culpæ auctor nequaquam est, ita exponi debent;
vt Deus non actiuè, sed priuatiuè se habeat in ea re ex qua pri-
uatione & subductione Dei, homines in tenebras profundas
sese suo ipsorum impetu conijciunt horrendo cum periculo,
cùm proni ad malum sint ab adolescentia sua, hoc modo
exponenda sunt illa: Indurabo cor Pharaonis, Exod. 7. Et,
Quare errare facis nos à vijs tuis? Isai. 63. Et, Deus autem
huius sæculi excæcauit mentes incredulorum, 2 Cor. 4.

A.

A Bono ad malum loqui, Gen. 31, 24 & 2. Sem. 13, 22. pro: blandum ſiue aſperum.

A Boue vſque ad aſinum, vſq; ad pecus. Exod. 22, 4. pro: ſiue bos fuerit, ſiue aſinus ſiue pecus.

Ab acinis & vſque ad corticem non comedere. Num. 6, 4. id eſt: ſiue illud fiat de acinis vuarum, ſiue de cortice earum.

A faciebus ſacerdotum ſcribere, Deut. 17, 18. pro: Ad exemplar ſacerdotum, vel accepto exemplari ſacerdotum, eorumque auctoritate.

A Deo vel Domino eſſe. 1. Par. 5, 22. & 13. 1 Reg. 2, 15. & Ier. 51, 53. id eſt: Deum auctorem eſſe & velle.

A Domino è cælis pluere, Gen. 19, 24. Emphatica repetitio, pro: Dominum è cælo pluuiam mittere.

A die in diem, & à menſe in menſem. Eſth. 3, 7. pro: ſingulis diebus & ſingulis menſibus.

A die vſque ad noctem conſummabis me, Ieſ. 38, 12, pro: ſpacio vnius diei.

A diebus meis. Iob 27, 6. pro: Quamdiu vixero.

A die hac & ſupra. Hag. 2, 16, 19. pro: ab illo tempore & in futurum.

A facie Dei vel Domini. 2. Para. 34, 27. & Malach. 3, 14. id eſt: coram Domino. Quò à ſpiritu tuo & quò à facie tua fugiam? Pſal. 139, 7. pro: Quomodo ſpiritum tuum & conſpectum latebo? Spiritu qui eſt à facie mea. Ieſ. 57, 16. pro: à me immiſſus. Vide Facies & Spiritus.

A facie. Pſal. 102, 11, & 18. Ier. 41. 9. id eſt: ob vel propter.

A filijs hominum. Pſal. 21, 11. pro: ex hominum numero.

A fine quadraginta dierum. Num. 13, 26. pro, Exactis quadraginta diebus.

A longe. Ieſ. 25, 1. id eſt: A longinquo tempore vel ante multa tempora.

A maſculo ad fœminam. Num. 5, 3. pro: tam maſculos quàm fœminas.

A magno & vſque ad paruum. Eſt. 1, 20. pro: Tam maiori quàm minori. & ſic 1 Sem. 30, 19. Non deeſſe à paruo & vſque ad magnum: id eſt: Neque paruum neque magnum.

A puero ad ſenem. Gen. 19, 4. pro: tam pueri quàm ſenes.

A viro & vſque ad mulierem, 2. Sem. 6, 19. pro: tam viris quàm mulieribus.

A non ſicut tu. Ier. 10, 6. pro: Ex eo quòd non eſt tibi ſimilis.

A tergo non recedere, Ier. 32, 40. id eſt: Beneficijs proſequi non deſinere.

A celſitudine eius non potero erui. Iob 31, 23. Id eſt, propter maieſtatem vel excellentiam eius.

A voce gemitus mei. Pſal. 102, 6. Id eſt: præ gemitu meo. & ſic de ſimilibus.

A ſeculo. Prou. 8, 23. pro: A principio ab initijs terræ. vide Seculum.

AB.

Ab homine vſque ad animal. Num. 3, 13. pro: tam ex hominibus quàm ex animalibus.

Caſtrametari domui ab exercitu & à tranſeunte. Zach. 9, 8. eſt: per circuitum eius caſtra locare, ne lędatur ab aliquo exercitu, aut à tranſeuntibus.

Ab exaltatione tua diſperſæ ſunt gentes. Ieſ. 33, 3. vel ob ſublimitatem tuá, ſeu celſitudinem.

Ab heri. Vide Heri.

Ab homine eijcere. Dan. 4, 29. pro: A commercio hominum.

Ab ſeu Ex ipſo Ieſa. 18, 2, 7. pro, Iam inde à ſuo exortu, vel ab ipſo egreſſu ex Ægypto, ab eo tempore.

Ab Oriente & ab Occidente Ioſ. 11, 3. ſub. habitans.

ABBREVIARE.

Abbreuiari anima. Num. 21, 4. & Iud. 10, 16. eſt, Anguſtijs affici & à longanimitate recedere.

Abbreuiati manu, 2 Reg. 19, 26 Ieſa. 37, 27. pro: Imbelles, imbecilles ſiue infirmi effecti ſunt.

Nunquid manus Domini abbreuiata eſt? Num. 11, 23. Id eſt: Nunquid Domini potentia eſt imminuta? ſic Eſa. 50, 2 & 59, 1.

Abbreuiari ſpiritu, Iob 21, 4 Mich. 2, 7 eſt, præ anguſtia animum deſpondere: & minorem contemptioremque fieri.

ABIRE.

Abire in via vel per viam, Gen. 32, 1 & 1 Sem. 24, 8. eſt, Cœptũ iter pergere.

Abire in terram, Gen. 36, 6. pro: Ad regionem aliam longius concedere.

Et dixit: Abi, aliâs vade Daniel, Dan. 12, 9. Quaſi dicat: Sufficiat hoc tibi, ne vltra inquiras.

Vocauerunt eos, ſic abierunt à facie eorum. Oſe. 11, 2. pro: Vt illi vocabant, ita iſti terga illis obuertebant.

Abeunt aquæ. vide Eo is.

Panem abire de vaſis. 1 Sem. 9, 7. pro, cibum deficere.

Abire in conſilijs. Ierem. 7, 24. pro, Pertinaciter ſua ſequi conſilia.

Abire per viam cordis. Ieſa. 57, 17. eſt, quicquid cordi gratum eſt, facere.

Abire poſt duritiem cordis. Ier. 9, 14 Id eſt: obſtinatè libidini cordis obſequi.

Abire poſt vanitatem & idola. vide Eo, & ambulo.

Abire eundo, 2 Sem. 3, 24. pro, ſecurum nihilque ſibi metuentem redire.

ABIECTVS.

Abiecti gentium, Ieſa. 45, 20. pro, Inter gentes abiectiſſimi.

ABIES.

Eſſe vt abies virens Oſe. 14, 9. eſt, vt altus & ſublimis imperium habere, & poteſtati non ſubiacere.

Ludere in omnibus lignis Abietum 2 Sem. 6, 5. pro, Omnibus inſtrumentis muſicis, quæ fieri ſolebant ex lignis abiegnis.

Abietes tremere, Nach. 2, 4. per tranſlationem ſignificat, principes contremiſcere, vel haſtas abiegnas eſſe venenatas.

ABLACTARE.

Silere facere animam ſicut ablactatum Pſal. 131, 2. Id eſt, Compeſcere, quietumque animum reddere, omnia exſpectando à Deo, perinde ac à matre ſua nuper ablactatus puer exſpectat, quum ex ſe nihil poſſit.

ABOMINARI.

Non abominabitur anima mea vos; Leuit. 26, 11. id eſt: Non dedignabor apud vos habitare.

Abominando abominatus eſt populum ſuum Iſrael Dauid, 1 Sem. 27, 12. pro: Omnino ſorduit illi gens Iſraelitica.

Abominatio Ægyptiorum, omnis paſtor pecudum, Gen. 46, 34. id eſt: Ægyptij omnem paſtorem ouiũ deteſtantur. Sic Leuit. 11, 10. Abominatio erunt vobis. mox ſeipſum exponens, dicit, de carne eorum non comedetis.

Abominatio Domini eſt. Deut. 7, 25 & 17, 1. pro, Dominus deteſtatur & abominatur illud. & ſic de alijs. vt, Septem ſunt abominationes animæ eius. Prou. 6, 16. pro, Septem abominatur ipſe.

Abominationem Domini quam habet odio, dijs facere. Deut. 12, 31. pro, Id quod maximè deteſtatur Dominus, Dijs ſeruiendo perpetrare.

Abominationes facere valde, 1 Reg. 21, 26. eſt, Facta ſcelerata & valde abominanda patrare.

Proijcere ſuper aliquem abominationes. vt Nach. 3, 6. Eſt turpem & fœdum illum reddere.

Abominatio Ammonitarum 1 Reg. 11, 5. id eſt, Idola. & ſic de multis alijs.

Terram ponere in abominationem, Ier. 2, 7. eſt, In ea idola colere.

Facere iuxta abominationes Gentium, 2 Reg. 21, 1. eſt, Non aliter quàm gentes abominanda facere, ſiue ritu Gentium idola colere.

ABSCINDI.

Abſcindi ab ouili pecus, Hab. 3. 17. & Abſcindi virum à throno 1 Reg. 9, 5. pro, Auferri, & è medio tolli.

ABSINTHIVM.

Comedere facere abſinthium, & cibare abſinthio, Ier. 9, 15 & 23, 15. pro, Affligere.

ABSCONDERE.

Abſcondere à conſilio malignorum, Pſal. 64, 3. & à flagello linguæ Iob. 5, 21. pro Protegere & tutum reddere.

Abſcondis eos in abſcõdito faciei tuæ, Pſal. 31, 21. pro, Statuis illos ante faciem tuam, vbi ſunt tanquam in abdito, & latibulo tutiſſimo. & ſic, Abſcondet in abſcondito tabernaculi ſui, Pſal. 27, 5. & alia eiuſmodi.

Abſcondit virum à ſocio ſuo Gen. 31, 49. pro, Diſcedere alterum ab altero.

Verbum ſiue rem abſcondi ab aliquo. 1 Reg. 10, 3. 2 Sem. 18, 13. & quæ ſunt eiuſmodi. pro, Rem cum latere. & Abſcondere quid ab aliquo Ioſ. 7, 19. 2 Sem. 14, 18. eſt, eum celare.

Nunquid abſcõdetur à Domino quidquam? Gen. 18, 11. pro, Latebit aliquid Dominum, vel erit difficile?

Abſcondere ſe à boue aut agno errante,

Deut. 22,1.eſt, Simulare ſe illum non videre.

Bonum abſcondere, Pſal.31,20. pro, Seponere, recondere.

Cor abſcondere ab intelligentia, Iob 17, 4. pro, Communi ſenſu priuare.

Abſcondere ſe à facie Dei, Gen. 4, 14. eſt, Coram eo non apparere.

Abſcondere dolorem ab oculis, Iob 3, 10. Id eſt, Efficere vt non videant moleſtias.

Abſcondere oculos ſuos à viro dãte de ſemine ſuo Molech. Leuit. 20,4. eſt, Conniuere & eum occidi non curare.

Ne abſcondas à me præcepta tua, Pſal. 119,19. id eſt, Ne permittas vt ego deſtituar doctrina legis tuæ.

Abſcondita eſt via mea à Domino, Ieſ. 40, 27. pro, Latet Deum quid agam, mores meos & conſuetudines ignorat.

Viro cuius via abſcondita eſt, Iob 3, 23. id eſt, Qui neſcit qua via incedere debeat propter afflictiones.

Habitare in abſcondito Altiſſimi, Pſal. 91,1. id eſt, Sub preſidio Dei manere.

Abſcondito tuo implebis ventrem eorum, Pſal.17,14. pro, Opibus quæ à te proficiſcuntur, & in theſauro tuo ſunt reconditæ, explebis deſiderium eorũ.

Abſcondere in abdito ſuo iniquitatem ſuam, Iob 31,33. pro, Apud ſe.

In abſconditis impetere ſagittis, Pſal. 64, 5. pro, Occultè & ex inſidijs iaculari.

Conſiliati ſunt ſuper abſconditos tuos, Pſal. 83, 4. id eſt, Aduerſus hos quos protegis, vel qui à te deſerti videntur, quum tamen eos protegas, machinati ſunt.

Sit ſuper vos abſconſio. ſ. illorum deorum, Deut. 32, 38. id eſt, Vos protegant.

Et ibi abſconſio fortitudinis eius. ſ. reuelata eſt, Habach. 3, 4. id eſt, Fortitudo Domini quæ antea tecta fuerat, eo loci detecta eſt.

ABSQVE.

Abſque iniquitate in manibus meis, 1 Par. 12, 17. pro, Quũ nullam iniquitatem admiſerim.

Sic, abſque præuaricatione mea, & abſque peccato meo, Pſal. 59, 4, 5.

ABSTERGO.

Abſtergam Ieruſalem ſicut abſtergit quiſpiam ſcutellam, 2 Reg. 21, 13. pro, Repurgabo ciuibus ſuis.

ABSIT.

Abſit, non morieris, 1 Sem. 20, 2. pro, Prohibeatur à te. ſic Ioſ. 22, 29. Abſit nobis à nobis.

Abſit mihi à Domino, 1 Sem. 26, 11 & ibid. 24, 7 & 1 Reg. 21, 3 & eiuſmodi multa: pro, Auertat Dominus, prohibeat, ne permittat.

ABVNDANTIA.

Abundantia otij fuit ei, Ezech. 16, 49. id eſt, In proſperitate rerum omnium, ſecura, & omnis curæ expers vixit.

ABYSSVS.

Et tenebræ (erant) in ſuperficie abyſſi, Gen. 1, 2. id eſt, Tegebant immenſam aquarum profunditatem.

Benedicet te benedictionibus abyſſi cubantis ſubtus, Gen. 49, 25. id eſt, Habitare faciet te in terra fertili: vocatq; benedictiones abyſſi, fructus qui ex ꝓfunditatibus terræ ſupernè aſcẽdũt.

Iudicia tua abyſſus multa, Pſal. 36, 7. id eſt, Profunda valdè & inſcrutabilia. Vide Vorago.

ACCEDO.

Accedere ad propinquam, Leuit. 18, 6. ad vxorem, Deut. 22, 14. pro, Rem habere cum ea.

ACCINCTVS.

Ne laudet ſe accinctus ſicut diſcinctus, 1 Reg. 20, 11. id eſt, Is qui iam primum enſem accinxit, initurus prælium ne glorietur perinde atque is qui adepta victoria ſoluit zonam in qua eſt enſis. q. d. ne canat triumphum ante victoriam.

Congregare ſe ab omni accincto cingulo, 2 Reg. 3, 21. pro, Ab ea ætate in qua primùm geſtare ſolent enſem.

Exultatione colles accinxerunt ſe, Pſal. 65, 13. pro, Superueſtiti ſunt lætis viridibuſq; herbis.

Accinxiſti me lætitia, Pſal. 30, 12. Vide Saccus.

Accingere fortitudine, Pſal. 18. 33. Prou. 31, 17. Fortem & robuſtum reddere, & fortitudine accingi, Pſal. 65, 7 fortem eſſe.

Debiles accincti ſunt robore 1 Sem. 2, 4. pro, Viribus ſuperiores facti ſunt.

ACCIPERE.

Accipere aliquam, 1 Par. 2, 19, 21. i. ducere eam in vxorem.

ACCVMBERE.

Accumbere, dormire, euigilare, Pſal. 3, 6. pro, Domino protegente ſumma tranquillitate & ſecuritate frui.

Semitam meam & accubitum meum ventilaſti, Pſal. 139, 3. id eſt, Iter quo gradior, & locum in quo recumbo exploraſti, palamq; feciſti.

Nec rapias accubitum iuſti, Prou. 24, 15. pro, Cubile eius, locum in quo ſolet habitare.

ACERVVS.

Congregare, ſicut aceruum, aquas maris, Pſal. 33, 7. pro, Aquas in vnum conglobare & condenſare.

Poſuerunt Ieruſalaim in aceruos, Pſal. 79, 1. id eſt, Redegerunt eam in aceruos ruinarum.

In maxilla aſini aceruum aceruorum percuſſi, Iud. 15, 16. id eſt, Homines occiſos aceruatim proieci.

Ingredieris in ſenectute in ſepulchrum ſicut aſcendit aceruus in aream in tẽpore ſuo, Iob 5, 26. q. d. Non morieris ante mortem naturalẽ, ſed ſenex.

ACETVM.

Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, ſic piger mittentibus illum, Prou. 10, 26. q. d. Non ſecus ac acetum & fumus officiunt, illud quidem dentibus, hic verò oculis: ita piger pigritia ſua ijs qui mittunt illum, eſt detrimento.

ACIES.

Inſtructores aciei 1 Par. 12, 38. pro, In acie ſtructa pugnantes.

ACVERE.

Acuere oculos contra aliquem, Iob 16, 9. eſt, Terribilibus oculis eũ intueri.

Acutiores lupis veſpertinis, Habach. 1, 8 id eſt, rapaciores.

AD.

Ecce ego ad ceruicalia veſtra, Ezech. 13, 20. pro, En ego de puluillis veſtris hoc vobis prædico.

Ad lites & cõtentionem ieiunare, Ieſa. 58, 4. id eſt, Maius otium vacandi litibus quærere.

Ad ſonitum fiſtularum voraginem vocare, Pſal. 42, 8. eſt, Voraginem eundem ſtrepitum edere, quem emittunt fiſtulæ.

Præcepit præcepta Dominus Moſeh ad filios Iſrael, Leuit. vltimo verſu vltimo. pro, Vt exponeret illa filijs Iſrael.

ADAMAS.

Cor ſuum poſuerunt adamantem, ne audirent legem, Zach. 7, 12. id eſt, Obſtinatè in animo ſuo conſtituerũt verbis legis non velle parêre.

Vt adamantem, fortiorem ſilice dedi frontem tuam, Ezech. 3, 9. id eſt, Vt adamas durior eſt ſilice: ſic conſtantiã tuam fortiorem reddidi, pertinacia illorum, ſub. Iſraelitarum.

ADDERE.

Addere ad audiendum, Deut. 5, 25. pro, Iterum audire.

In anno quinto comedetis fructũ eius, vt addere faciatis vobis prouentum eius. Leuit. 19, 25. pro, Vt multiplicet vobis Deus, &c.

Addere adhuc ad loquendum, Iud. 9, 37. Et addere adhuc ad interrogandũ 1 Sem. 23, 4. Item non addere vltrà conſpici, Iud. 13, 21. pro, Rurſum loqui, Iterum interrogare, non poſthac apparere: & ſic de cæteris.

Addiderunt amplius odio habere eum, Gen. 37, 5. pro, Maiore odio proſecuti ſunt eum.

Addere centum vicibus 1 Par. 21, 3. id eſt, Centuplo maiorem reddere.

Sic faciat mihi Dominus & ſic addat, Ruth. 1, 17. 1 Sem. 20, 13. 2 Sem. 19, 13. & plura alia. pro, Diſpeream, vel hæc & talia inferat in me Dominus, ſi, vel niſi; ſemper enim aliquid ſubauditur.

Addite annum ſuper annum, & agnos iugulent, Ieſa. 29, 1. pro, Elapſis paucis annis.

Additum eſt bellum eſſe, 1 Sem. 19, 8. motum eſt rurſus bellum.

Audiet ſapiens, & addet doctrinam, Prou. 1, 5. pro, efficietur doctior.

Addidit Saul timere à facie Dauid amplius 1 Sem. 18, 29. magis ac magis ſibi timuit à Dauide.

Addent mites in Domino lætitiam, Ieſ. 29, 19. pro Magis quàm antea lætabuntur in Domino.

Addere peccatum ſuper peccatum Ieſ. 30, 1.

Addere prauitatem ibid. 1, 5. & addere fornicationes, Ezec. 23, 14. & ſi quæ ſunt eiuſmodi, pro, Subin. de magis ac magis

magis peccare, praua & nefaria opera prioribus alijs superaddere.

Addidisti sapientiam & bonum super famam quam audiui 1 Reg.10,7. pro, Sapientia & bonitas tua superant famam quam audieram.

Addidi sapientiam super omnem qui fuit ante me in Ierusalaim, Eccle.1,16. id est, Comparaui mihi sapientiã ampliorem quàm habuerũt qui me præcesserunt. & ibid. vers. vltimo.

Qui addit scientiam, addit dolorem, q. d. qui auget scientiam, simul auget quod eum cruciet; vel qui conatur admodum sapiens fieri, id non consequitur sine graui labore & animi molestia.

Non addetis vt detis paleam, Exod. 5, 7. pro, posthac non estis daturi. & ita de similibus.

Addidit Abraham & accepit vxorem, Gen. 25,1. pro, Abraham aliam duxit vxorem.

ADDVCERE.

Adducere oblationem Domino, Gen. 4,3,4. pro, Offerre Domino.

Nunc adduxi illam alias illud, & erit ad desolandum? Ies.37,26. pro, Nunc huc vsque illam perduxi vt desolaretur? vel vt destrueret, s. ciuitates munitas.

Vox adducentium confessionem in domum Domini, Ierem.33,11. id est, Eorũ qui bene precaturi & gratias acturi Domino, ædem sacram adeunt.

Ecce adduco super te malum 1 Reg.21, 21. Ierem. 19,3. id est, En ego prędico me tibi illaturum mala.

Adducã vos in vinculo fœderis, Ezech. 20,37. pro, Feriam vobiscum fœdus.

ADEPS.

Clausit se adeps propter ferrum, Iud.3, 23. id est, Ne adeps egrederetur, ferrum adactum continuit.

Adipe suo clauserũt corpus suum: Psal. 17,10. id est, Præ pinguedine, corporis sensus & meatus sibi præclusere.

Operuit impius faciem suam adipe suo, Iob.15, 27. pro, Deditus delitijs bene curauit cutem suam.

Adducere oblationem de adipe pecudum, Gen. 4,4. est, Pinguissimas gregis oues offerre.

Eleuare de adipe cuiusque rei, Numer. 18,29. est, Optimam quamque partem offerre. nomine enim adipis, vel pinguedinis, optimum quodque intelligũt Hebræi. sic: Adeps granorum tritici, Deut.32,14. Adeps frumenti: Psal.81, vltimo & Psal.141,14. significat florem farinæ, vel optimum & præstanssimum in tritico. Vide Pinguedo.

ADHÆREO.

Non adhærere manui quidquã de anathemate, Deut.13,17. pro, non reseruare apud se quicquam.

Animam pulueri adhærere, Psal.119,25. id est, non parum abesse quin ad sepulchrum deferatur.

Animam adhærere alicui, Gen. 34, 3. Psal. 63,9. est, Eum vehementer adamare.

Adhærere mulieribus alienigenis amãdo 1 Reg. 11, 2. est, Se totum, eis seruiendo, mancipare.

Lepra Nahamã adhærebit tibi 2 Reg. 5,27. id est, Lepra incurabili, qualis fuit Nahami, laborabis.

Adhærere Bahal-peor: Psal. 106, 28. pro, Iugiter eius cultui addictum esse.

ADHVC.

Quoniam adhuc visio in dies, Dan. 10, 14. pro, Quia hæc visio adhuc pertinet ad dies (illos). vel, Nondum desierunt visiones de ijs quæ tunc euentura sunt.

Adhuc tres dies, & reuertimini ad me 2 Paral.10,5. pro, Transactis tribus diebus adeste.

Adhuc remanent sexaginta quinq; anni, frangetur Ephraim: Iesa.7,8. id est, Sexagesimo quinto elapso. Et sic de alijs.

Adhuc modicum, & lapidabunt me: Exod. 17,4. id est, Si res paulo magis processerit, vel post breue tempus. sic Oseæ 1,4. & alibi.

Adhuc est quis tibi hîc? Gen.19,12. pro, Habes in hac ciuitate pręterea aliquot tuos?

ADIICIO.

Non adijciet vt veniat per te vltrà incircuncisus, Iesa.52,1. pro, Non veniet in te posthac.

ADIMPLEO.

Nõ adimpleuit vt iret post Dominum, sicut Dauid, &c. 1 Reg.11,6. id est, Nõ permansit in vero Dei cultu cuius studiosus Dauid fuerat.

ADIVRO.

Adiurando adiurare 1 Sem.14,28. pro, Seriò adiurare.

Det Dominus te in maledictionem & in adiurationem, Num. 5, 21. id est, Te reddat execrandam.

ADIVTORIVM.

Posui adiutorium super potẽtem, Psal. 89, 20. pro, Constitui Dauidem fortem, vt auxilium ferat populo meo.

ADOLEO.

Adolere de fermento confessionem, Hamos.4,5. id est, incendere incensum gratiarum actionis seu confessionis, in oblatione in qua offertur panis fermẽtatus.

Faciebant malũ in oculis meis ab adolescentia sua, Ierem.32,30. id est Tempore quo fuerunt in deserto.

Sustinere opprobrium adolescentiæ, Ierem. 31,19. pro, Pœnas scelerum in adolescentia admissorum, luere.

Vxor adolescentiæ alicuius, Malach. 2, 14, 15. ea est quam quis adolescens in vxorem duxit.

Quæ relinquit ducẽ adolescentiæ suæ, Prou. 2,17. id est, maritum.

Plange super maritũ adolescentiæ tuæ, Ioel. 1,8. id est, qui te adolescentulam duxit.

ADVENA.

Peregrini & aduenæ vos estis apud me, Leuit. 25,23. declaratur ex præcedentibus. Dixit enim: Terra non vendetur absolutè, quia mea est, & vos aduenæ. q. d. haudquaquam ius vobis est, apud me reputatis vt aduenæ terram quæ mihi soli competit, absolutè vendere.

ADVERSVS.

Esse aduersus aliquem vndique in die mali, Ierem.51,2. est, Eum inuadere & oppugnare.

ÆDIFICO.

Ædificare costam in mulierem, Gen.2, 22. pro, Ex costa mulierem creare.

Adhuc ędificabo te, & ædificaberis, virgo Israël, Ierem.31,2. pro, Restituam te in pristinum statum ex captiuitate.

Destruere & non ædificare, Psal. 28, 5. est, Sine spe futuræ restaurationis perdere.

Si conuersus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, Iob 22, 23. id est, Quam habuisti facultatẽ rursum assequẽris.

Ædificabuntur in medio populi mei, Ierem. 12,16. pro, Feliciter agent cum populo meo.

Ædificati sunt facientes impietatem, Malach.3,15. id est, In summa prosperitate vixerunt. Improborum verba.

Ædificare domum firmam 1 Reg.11,38. pro, Longo tempore permansuram familiam.

Ædificare domum fratris, Deut. 25, 9. est, Liberos, qui nomine fratris dicantur, procreare.

In sæculum misericordiam ædificari, Psal. 89,3. pro, Instar ædificij summa arte constructi, durare.

ÆGROTO.

Ægrotare fecit, Ies.53,10. pro, Cruciatibus affecit.

Ægrotantibus ipsis, Psal.35,13. pro, Aliquod incõmodum vel tristitiam perferentibus.

Propterea non ægrotasti, Ies.57, 10. pro, Ideo via illa minimè tibi fuit molesta.

Mortibus ægrotantium mori, Ier.16,4. id est, Morte confectorum fame.

ÆNEA.

An caro mea ænea? Iob: 6,12. q. d. an æneus sum ego, vt tãta perferre queã?

ÆNIGMA.

Aperire cum cithara ænigma, Psal.49, 5. est, Cithara qua cantica decantantur, canere res arduas.

Ænigmaticè loqui ænigma, Iud. 14,12: Ezech. 17,2. pro, Ænigma proponere.

ÆQVVS.

Non est æqua via Domini, Ezech. 18, 25. 29 & 33,16. pro, Non præbet se æquum Dominus.

Æquitas non potuit ingredi, Ies.59,14. s. Congregationem nostram.

Oculi tui videant æquitates, Psal. 17,2. pro, Declara & pronuncia quæ recta sunt.

ÆS.

Terra sicut æs, Leuit.26,19. quę nullum producit fructum: & ærei cæli, Deut. 28,23. qui rorem non demittunt.

ÆSTAS.

Versus est viror meus in siccitates ęstatis, Psal. 32,4. perinde succus meus exaruit, atque vehementi æstate humor desiccatur.

ÆSTIMO.

Æstimare facere terram vt det argentum

Deut. 22,1. est, Simulare se illum non videre.
Bonum abscondere, Psal. 31,20. pro, Seponere, recondere.
Cor abscondere ab intelligentia, Iob 17, 4. pro, Communi sensu priuare.
Abscondere se à facie Dei, Gen. 4, 14. est, Coram eo non apparere.
Abscondere dolorem ab oculis, Iob 3, 10. Id est, Efficere vt non videant molestias.
Abscondere oculos suos à viro dãte de semine suo Molech. Leuit. 20,4. est, Conniuere & eum occidi non curare.
Ne abscondas à me præcepta tua, Psal. 119,19. id est, Ne permittas vt ego destituar doctrina legis tuæ.
Abscondita est via mea à Domino, Ies. 40, 27. pro, Latet Deum quid agam, mores meos & consuetudines ignorat.
Viro cuius via abscondita est, Iob 3, 23. id est, Qui nescit qua via incedere debeat propter afflictiones.
Habitare in abscondito Altissimi, Psal. 91,1. id est, Sub præsidio Dei manere.
Abscondito tuo implebis ventrem eorum, Psal. 17,14. pro, Opibus quæ à te proficiscuntur, & in thesauro tuo sunt reconditæ, explebis desiderium eorũ.
Abscondere in abdito suo iniquitatem suam, Iob 31,33. pro, Apud se.
In absconditis impetere sagittis, Psal. 64, 5. pro, Occultè & ex insidijs iaculari.
Consiliati sunt super absconditos tuos, Psal. 83, 4. id est, Aduersus hos quos protegis, vel qui à te deserti videntur, quum tamen eos protegas, machinati sunt.
Sit super vos absconsio. s. illorum deorum, Deut. 32, 38. id est, Vos protegant.
Et ibi absconsio fortitudinis eius. s. reuelata est, Habach. 3,4. id est, Fortitudo Domini quæ antea tecta fuerat, eo loci detecta est.

ABSQVE.

Absque iniquitate in manibus meis, 1 Par. 12, 17. pro, Quũ nullam iniquitatem admiserim.
Sic, absque præuaricatione mea, & absque peccato meo, Psal. 59,4,5.

ABSTERGO.

Abstergam Ierusalem sicut abstergit quispiam scutellam, 2 Reg. 21,13. pro, Repurgabo ciuibus suis.

ABSIT.

Absit, non morieris, 1 Sem. 20, 2. pro, Prohibeatur à te. sic Iof. 22, 29. Absit nobis à nobis.
Absit mihi à Domino, 1 Sem. 26, 11 & ibid. 24, 7 & 1 Reg. 21, 3 & eiusmodi multa: pro, Auertat Dominus, prohibeat, ne permittat.

ABVNDANTIA.

Abundantia otij fuit ei, Ezech. 16, 49. id est, In prosperitate rerum omnium, secura, & omnis curæ expers vixit.

ABYSSVS.

Et tenebræ (erant) in superficie abyssi, Gen. 1,2. id est, Tegebant immensam aquarum profunditatem.
Benedicet te benedictionibus abyssi cubantis subtus, Gen. 49, 25. id est, Habitare faciet te in terra fertili: vocatq; benedictiones abyssi, fructus qui ex p̃fundidatibus terræ supernè ascẽdũt.
Iudicia tua abyssus multa, Psal. 36,7. id est, Profunda valdè & inscrutabilia. Vide Vorago.

ACCEDO.

Accedere ad propinquam, Leuit. 18,6. ad vxorem, Deut. 22,14. pro, Rem habere cum ea.

ACCINCTVS.

Ne laudet se accinctus sicut discinctus, 1 Reg. 20, 11. id est, Is qui iam primum ensem accinxit, initurus prælium ne glorietur perinde atque is qui adepta victoria soluit zonam in qua est ensis. q. d. ne canat triumphum ante victoriam.
Congregare se ab omni accincto cingulo, 2 Reg. 3, 21. pro, Ab ea ætate in qua primùm gestare solent ensem.
Exultatione colles accinxerunt se, Psal. 65, 13. pro, Superuestiti sunt lætis viridibusq; herbis.
Accinxisti me lætitia, Psal. 30, 12. Vide Saccus.
Accingere fortitudine, Psal. 18. 33. Prou. 31, 17. Fortem & robustum reddere, & fortitudine accingi, Psal. 65, 7 fortem esse.
Debiles accincti sunt robore 1 Sem. 2, 4. pro, Viribus superiores facti sunt.

ACCIPERE.

Accipere aliquam, 1 Par. 2, 19, 21. i. ducere eam in vxorem.

ACCVMBERE.

Accumbere, dormire, euigilare, Psal. 3, 6. pro, Domino protegente summa tranquillitate & securitate frui.
Semitam meam & accubitum meum ventilasti, Psal. 139, 3. id est, Iter quo gradior, & locum in quo recumbo explorasti, palamq; fecisti.
Nec rapias accubitum iusti, Prou. 24, 15. pro, Cubile eius, locum in quo solet habitare.

ACERVVS.

Congregare, sicut aceruum, aquas maris, Psal. 33, 7. pro, Aquas in vnum conglobare & condensare.
Posuerunt Ierusalaim in aceruos, Psal. 79, 1. id est, Redegerunt eam in aceruos ruinarum.
In maxilla asini aceruum aceruorum percussi, Iud. 15, 16. id est, Homines occisos aceruatim proieci.
Ingredieris in senectute in sepulchrum sicut ascendit aceruus in aream in tẽpore suo, Iob 5, 26. q. d. Non morieris ante mortem naturalẽ, sed senex.

ACETVM.

Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, sic piger mittentibus illum, Prou. 10, 26. q. d. Non secus ac acetum & fumus officiunt, illud quidem dentibus, hic verò oculis: ita piger pigritia sua ijs qui mittunt illum, est detrimento.

ACIES.

Instructores aciei 1 Par. 12, 38. pro, In acie structa pugnantes.

ACVERE.

Acuere oculos contra aliquem, Iob 16, 9. est, Terribilibus oculis eũ intueri.
Acutiores lupis vespertinis, Habach. 1,8 id est, rapaciores.

AD.

Ecce ego ad ceruicalia vestra, Ezech. 13, 20. pro, En ego de puluillis vestris hoc vobis prædico.
Ad lites & cõtentionem ieiunare, Iesa. 58,4. id est, Maius otium vacandi litibus quærere.
Ad sonitum fistularum voraginem vocare, Psal. 42, 8. est, Voraginem eundem strepitum edere, quem emittunt fistulæ.
Præcepit præcepta Dominus Moseh ad filios Israel, Leuit. vltimo versu vltimo. pro, Vt exponeret illa filijs Israel.

ADAMAS.

Cor suum posuerunt adamantem, ne audirent legem, Zach. 7, 12. id est, Obstinatè in animo suo constituerũt verbis legis non velle parêre.
Vt adamantem, fortiorem silice dedi frontem tuam, Ezech. 3, 9. id est, Vt adamas durior est silice: sic constantiã tuam fortiorem reddidi, pertinacia illorum, sub. Israelitarum.

ADDERE.

Addere ad audiendum, Deut. 5, 25. pro, Iterum audire.
In anno quinto comedetis fructũ eius, vt addere faciatis vobis prouentum eius. Leuit. 19, 25. pro, Vt multiplicet vobis Deus, &c.
Addere adhuc ad loquendum, Iud. 9, 37. Et addere adhuc ad interrogandũ 1 Sem. 23, 4. Item non addere vltrà conspici, Iud. 13, 21. pro, Rursum loqui, Iterum interrogare, non posthac apparere: & sic de cæteris.
Addiderunt amplius odio habere eum, Gen. 37, 5. pro, Maiore odio prosecuti sunt eum.
Addere centum vicibus 1 Par. 21, 3. id est, Centuplo maiorem reddere.
Sic faciat mihi Dominus & sic addat, Ruth. 1, 17. 1 Sem. 20, 13. 2 Sem. 19, 13. & plura alia. pro, Dispeream, vel hæc & talia inferat in me Dominus, si, vel nisi; semper enim aliquid subauditur.
Addite annum super annum, & agnos iugulent, Iesa. 29, 1. pro, Elapsis paucolis annis.
Additum est bellum esse, 1 Sem. 19, 8. motum est rursus bellum.
Audiet sapiens, & addet doctrinam, Prou. 1, 5. pro, efficietur doctior.
Addidit Saul timere à facie Dauid amplius 1 Sem. 18, 29. magis ac magis sibi timuit à Dauide.
Addent mites in Domino lætitiam, Ies. 29, 19. pro Magis quàm antea lætabuntur in Domino.
Addere peccatum super peccatum Ies. 30, 1.
Addere prauitatem ibid. 1, 5. & addere fornicationes, Ezec. 23, 14. & si quæ sunt eiusmodi, pro, Subin. de magis ac magis

magis peccare, praua & nefaria opera prioribus alijs superaddere.

Addidisti sapientiam & bonum super famam quam audiui 1 Reg.10,7. pro, Sapientia & bonitas tua superant famam quam audieram.

Addidi sapientiam super omnem qui fuit ante me in Ierusalaim, Eccle.1,16. id est, Comparaui mihi sapientiã ampliorem quàm habuerũt qui me præcesserunt. & ibid. vers. vltimo.

Qui addit scientiam, addit dolorem, q. d. qui auget scientiam, simul auget quod eum cruciet; vel qui conatur admodum sapiens fieri, id non consequitur sine graui labore & animi molestia.

Non addetis vt detis paleam, Exod. 5, 7. pro, posthac non estis daturi. & ita de similibus.

Addidit Abraham & accepit vxorem, Gen. 25,1. pro, Abraham aliam duxit vxorem.

ADDVCERE.

Adducere oblationem Domino, Gen. 4,3,4. pro, Offerre Domino.

Nunc adduxi illam alias illud, & erit ad desolandum? Ies.37,26. pro, Nunc huc vsque illam perduxi vt desoletur? vel vt destrueret, s. ciuitates munitas.

Vox adducentium confessionem in domum Domini, Ierem.33,11. id est, Eorũ qui bene precaturi & gratias acturi Domino, ædem sacram adeunt.

Ecce adduco super te malum 1 Reg.21, 21. Ierem. 19,3. id est, En ego prędico me tibi illaturum mala.

Adducã vos in vinculo fœderis, Ezech. 20,37. pro, Feriam vobiscum fœdus.

ADEPS.

Clausit se adeps propter ferrum, Iud.3, 23. id est, Ne adeps egrederetur, ferrum adactum continuit.

Adipe suo clauserũt corpus suum: Psal. 17,10. id est, Præ pinguedine, corporis sensus & meatus sibi præclusere.

Operuit impius faciem suam adipe suo, Iob.15, 27. pro, Deditus delitijs bene curauit cutem suam.

Adducere oblationem de adipe pecudum, Gen. 4,4. est, Pinguissimas gregis oues offerre.

Eleuare de adipe cuiusque rei, Numer. 18,29. est, Optimam quamque partem offerre. nomine enim adipis, vel pinguedinis, optimum quodque intelligũt Hebræi. sic: Adeps granorum tritici, Deut.32,14. Adeps frumenti: Psal.81, vltimo & Psal.141,14. significat florem farinæ, vel optimum & præstanssimum in tritico. Vide Pinguedo.

ADHÆREO.

Non adhærere manui quidquã de anathemate, Deut.13,17. pro, non reseruare apud se quicquam.

Animam pulueri adhærere, Psal.119,25. id est, non parum abesse quin ad sepulchrum deferatur.

Animam adhærere alicui, Gen. 34, 3. Psal. 63,9. est, Eum vehementer adamare.

Adhærere mulieribus alienigenis amádo 1 Reg. 11, 2. est, Se totum, eis seruiendo, mancipare.

Lepra Nahamã adhærebit tibi 2 Reg. 5,27. id est, Lepra incurabili, qualis fuit Nahami, laborabis.

Adhærere Bahal-peor: Psal. 106, 28. pro, Iugiter eius cultui addictum esse.

ADHVC.

Quoniam adhuc visio in dies, Dan. 10, 14. pro, Quia hæc visio adhuc pertinet ad dies (illos). vel, Nondum desierunt visiones de ijs quæ tunc euentura sunt.

Adhuc tres dies, & reuertimini ad me 2 Paral.10,5. pro, Transactis tribus diebus adeste.

Adhuc remanent sexaginta quinq; anni, frangetur Ephraim: Iesa.7,8. id est, Sexagesimo quinto elapso. Et sic de alijs.

Adhuc modicum, & lapidabunt me: Exod. 17,4. id est, Si res paulo magis processerit, vel post breue tempus. sic Oseæ 1,4. & alibi.

Adhuc est quis tibi hîc? Gen.19,12. pro, Habes in hac ciuitate pręterea aliquot tuos?

ADIICIO.

Non adijciet vt veniat per te vltrà incircuncisus, Iesa.52,1. pro, Non veniet in te posthac.

ADIMPLEO.

Nõ adimpleuit vt iret post Dominum, sicut Dauid, &c. 1 Reg.11,6. id est, Nõ permansit in vero Dei cultu cuius studiosus Dauid fuerat.

ADIVRO.

Adiurando adiurare 1 Sem.14,28. pro, Seriò adiurare.

Det Dominus te in maledictionem & in adiurationem, Num. 5, 21. id est, Te reddat execrandam.

ADIVTORIVM.

Posui adiutorium super potẽtem, Psal. 89, 20. pro, Constitui Dauidem fortem, vt auxilium ferat populo meo.

ADOLEO.

Adolere de fermento confessionem, Hamos.4,5. id est, incendere incensum gratiarum actionis seu confessionis, in oblatione in qua offertur panis fermẽtatus.

Faciebant malũ in oculis meis ab adolescentia sua, Ierem.32,30. id est Tempore quo fuerunt in deserto.

Sustinere opprobrium adolescentiæ, Ierem. 31,19. pro, Pœnas scelerum in adolescentia admissorum, luere.

Vxor adolescentiæ alicuius, Malach. 2, 14, 15. ea est quam quis adolescens in vxorem duxit.

Quæ relinquit ducẽ adolescentiæ suæ, Prou. 2,17. id est, maritum.

Plange super maritũ adolescentiæ tuæ, Ioel. 1,8. id est, qui te adolescentulam duxit.

ADVENA.

Peregrini & aduenæ vos estis apud me, Leuit. 25,23. declaratur ex præcedentibus. Dixit enim: Terra non vendetur absolutè, quia mea est, & vos aduenæ. q. d. haudquaquam ius vobis est, apud me reputatis vt aduenæ terram quæ mihi soli competit, absolutè vendere.

ADVERSVS.

Esse aduersus aliquem vndique in die mali, Ierem.51,2. est, Eum inuadere & oppugnare.

ÆDIFICO.

Ædificare costam in mulierem, Gen.2, 22. pro, Ex costa mulierem creare.

Adhuc ędificabo te, & ædificaberis, virgo Israël, Ierem.31,2. pro, Restituam te in pristinum statum ex captiuitate.

Destruere & non ædificare, Psal. 28, 5. est, Sine spe futuræ restaurationis perdere.

Si conuersus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis, Iob 22, 23. id est, Quam habuisti facultatẽ rursum assequêris.

Ædificabuntur in medio populi mei, Ierem. 12,16. pro, Feliciter agent cum populo meo.

Ædificati sunt facientes impietatem, Malach.3,15. id est, In summa prosperitate vixerunt. Improborum verba.

Ædificare domum firmam 1 Reg.11,38. pro, Longo tempore permansuram familiam.

Ædificare domum fratris, Deut. 25, 9. est, Liberos, qui nomine fratris dicantur, procreare.

In sæculum misericordiam ædificari, Psal. 89,3. pro, Instar ædificij summa arte constructi, durare.

ÆGROTO.

Ægrotare fecit, Ies.53,10. pro, Cruciatibus affecit.

Ægrotantibus ipsis, Psal.35,13. pro, Aliquod incõmodum vel tristitiam perferentibus.

Propterea non ægrotasti, Ies.57,10. pro, Ideo via illa minimè tibi fuit molesta.

Mortibus ægrotantium mori, Ier.16,4. id est, Morte confectorum fame.

ÆNEA.

An caro mea ænea? Iob: 6,12. q. d. an æneus sum ego, vt tãta perferre queã?

ÆNIGMA.

Aperire cum cithara ænigma, Psal.49, 5. est, Cithara qua cantica decantantur, canere res arduas.

Ænigmaticè loqui ænigma, Iud. 14,12: Ezech. 17,2. pro, Ænigma proponere.

ÆQVVS.

Non est æqua via Domini, Ezech. 18, 25.29 & 33,16. pro, Non præbet se æquum Dominus.

Æquitas non potuit ingredi, Ies.59,14. s. Congregationem nostram.

Oculi tui videant æquitates, Psal. 17,2. pro, Declara & pronuncia quæ recta sunt.

ÆS.

Terra sicut æs, Leuit.26,19. quę nullum producit fructum: & ærei cæli, Deut. 28,23. qui rorem non demittunt.

ÆSTAS.

Versus est viror meus in siccitates ęstatis, Psal. 32,4. perinde succus meus exaruit, atque vehementi æstate humor desiccatur.

ÆSTIMO.

Æstimare facere terram vt det argentum

tum, 1 Reg. 23,35. pro, Imponere terræ tributum.

ÆSTVS.

Sicut æstus in loco sicco, sonitum alienorum humiliabis: sicut æstus in vmbra nubis, propago fortium humiliabitur, Iesa.25,5. id est, alienos tumultuantes compesces, velut æstus frangit transeuntem, qui quò confugiat, in loco torrido & arenti non videt; & vti calor accessione nubis remittitur, sic ferocia superborum domabitur miserijs.

AFFERO.

Afferre Domino gloriam & fortitudinem, Psal.29,1. est, Laudem gloriæ eius tribuere, eumque fortissimum confiteri.

AFFLICTIO.

Septem diebus comedes cum eo infermentata, panem afflictionis, Deut.16 3. q. d. monimenta afflictionis quam pertulistis in Ægypto, & anxiæ noctis in qua egressi estis ex ea.

Affligetis animas vestras, Leuit. 16,29 & 23,27. pro, Ieiunabitis.

Omne iuramentum ligaminis vt affligat animam, Num.30,14. pro, Omne promissum quo se, ad affligendam seipsam, iuramento constrinxit.

Affligite eas, Iud.19,24. & concubinam meam afflixerũt cap.20,5. pro, Constuprate eas, compresserunt eam.

AFFLVENTIA.

Affluentiam marium sugere, Deut. 33, 19. pro, Mercibus marinis abundare.

AGER.

In agro Moab, Gen.36,35. pro, In regione Moabitarum.

AGGER.

Succidite ligna & effundite iuxta Ierusalaim aggerem, Ierem. 6, 6. id est, Ex multa lignorum materia magno aggere constructo muros eius superate.

AGGRAVO.

Aggrauare cor, 1 Sem.6,6. est, Peruicacem & obstinatum esse.

Aggrauare iugum, 1 Reg. 12, 4, 10, 14. pro, Grauissimum iugum imponere.

Die ac nocte aggrauabitur super me percussio tua, Psal.32,4. pro, Ingrauescet, indurescet.

Aggrauetur opus super viros, Exod. 5,9. pro, Obruantur laboribus.

Aggrauatum est prælium contra Saul, 1 Sem.31,3. pro, Onus prælij versum est in Saulem.

AGNOSCO.

Agnoscere faciem in iudicio, Deut.1,17 est, Delectum personarum habere, ex vultu iudicare.

AHAH.

Ahah diei, Ioel. 1,14. pro, Heu dies infelix.

ALA.

In penetralibus cubilis tui ne vilipendas diuitem, quia auis cælorum ire faciet vocem, & habens alas annunciabit verbum, Eccl. 10,20. id est, Quoniam fama malum quo nõ velocius vllum, celeriter instar auis volantis sermones tuos deferet.

Non fuit qui moueret alam, & aperiret os & garriret, Ies. 10,14. pro, Qui vel conaretur tantum prohibere, & verbis contradiceret.

In vmbra alarum tuarum abscõde me, Psal. 17,8. pro, Sub protectione tua me recipe. & sic de cæteris.

Eleuaui vos super alas aquilarũ, Exod. 19, 4. pro, Tuli vos in humeris meis, vt aquila portat pullos suos in alis.

Alæ Solis, Malach.4,2. pro, Radij.

O terra vmbræ alarum, Iesa. 18, 1. id est, O terra classium velis opaca.

ALBESCO.

Si fuerint peccata vestra tamquam coccinum, veluti nix, albescent, Iesa.1, 18. id est, Si pœnitentia ducti resipueritis, quamuis magis quã coccinum peccata in vobis appareant, & inhæreant, nihilominus gratiam consecuti, niue eritis cãdidiores, id est, mũdi.

Non tunc facies Iahacob albescet, Ies. 29,22. id est, Cùm hoc acciderit, timore non expallescet, alij pudore.

ALIENO.

Alienare se retrorsum, Iesa. 1,4. id est, Retrocedere.

Alienum se ostendere alicui, Gen.42,7. est, Aliam præ se ferre personam.

Ascendere facere suffimẽtum alienum, Exod.30,9. pro, Aliud quàm iusserit Dominus offerre.

Sicut euersio alienorum, Iesa. 1,7. pro, Quæ fit ab alijs.

Alienare locum, Ier. 19,4. est, Prophanare illum.

ALIENIGENA.

Omnis filius alienigenæ non comedet ex eo, Exod. 12,44. id est, Extraneus, alienus à Iudaica religione.

ALLEVIO.

Alleuiare manum ab aliquo, 1 Sem. 6,5. est, Desistere illum affligere, aut saltem leuius.

Ad alleuiãdum aliquem ferre cum eo, Exod.18, 22. est, Partem oneris illius in se recipere.

ALLIGO.

Ipse dolere faciet, & alligabit, Iob 5,18. pro, Medebitur: q. d. fascijs more chirurgi vulnus obligabit. & sic de multis alijs locis.

Alligare principes secundum animam suam, Psal. 105,22. id est, Ad animi sui votum & sententiam tenere eos deuinctos & subditos.

ALTARE.

Replebunt se tamquam anguli altaris, Zach. 9,15. id est, Tanquam anguli altaris ad quos victimarum sanguis effunditur, inimicorum suorum sanguine replebuntur.

ALTVS.

Domus ista quæ est altissima, 1 Reg.9, 8. pro, In summo honore.

Super altitudinem agri, Iud. 5, 18. in cãpo eminente, id est, Aperto marte.

In altitudine sunt iudicia tua corã eo, Psal.10,5. id est, Longius à se remota tua iudicia putat esse, quàm vt de eo sumas supplicium.

Soliũ gloriæ, altitudo à principio, Iere. 17,12. pro, Solium Dei gloriosi fuit ab æterno.

Visitabo super gloriam altitudinis oculorum eius, Iesa.10,12. id est, Puniam illum propter fastum & superciliũ.

Propter eam in altitudinem reuertere, Psal.7,8. pro, Conscende tribunal vt iudices.

AMARVS.

Dimitte eam, quia anima eius amara est ei, 2 Reg. 4, 27. pro, Est mœstissima.

Ne fortè attingant vos viri amari animo, Iud. 18,25. id est, Animo concitati, aut iracundi. & sic illud 2 Sem. 17, 8.

Plangent super te in amaritudine animæ, Ezech.27,31. pro, Planctu amaro.

Scribis contra me amaritudines, Iob 13, 26. pro, Flagitia dolorem parientia.

Fletus amaritudinum, Ierem.31,15. pro, Amarus. & sic de cæteris.

Cum amaritudinibus comedere agnũ, Exod.12,8 & Num.9,11. id est, Cum herbis amaris.

AMATOR.

Omnes amatores tui obliti sunt tui, Ierem. 30, 14. id est, Amici qui prius præ se ferebant te amare.

ABOMINATIO.

Abominatio Domini sunt etiam ambo Prou.20, 10. pro, Vtrumque abominatur Dominus.

AMBVLO.

Ambulare sensim, 1 Reg. 21,27. more lugentium ac mœrentium.

Ambulare facere, Iesa.63,12. pro, Deducere. & ita de multis alijs.

Omnibus diebus quibus ambulauimus cum eis, 1 Sem.25,15. id est, Quandiu cum eis versati sumus. & sic: Ambulare in aliquo loco, 1 Sem.30,31 & Thren.5,18. versari in eo.

Detur pueris qui ambulant ad pedes domini mei, 1 Sem. 25,27. pro, Qui tibi famulantur.

Quinque puellæ eius ambulabant ad pedes eius, 1 Sem. 25, 42. pro, Pedisequæ eius.

Ambulabo in medio vestri, Leuit. 26, 12. id est, Adero vobis. ac si dicat, si vertatis solum, ego quoque vertam.

Ego ambulaui coram vobis ab adolescentia mea, 1 Sem.12,2. id est, à puero Remp. vestram moderaui.

Ambulauit absque desiderio, 2 Par.21, 20. pro, Vixit inglorius, nullum sui desiderium relinquens.

Ambula in conspectu meo & esto perfectus, Gen. 17,1. Et ambulauerunt coram me in veritate, 1 Reg.2,4. pro, Vitam ducito integerrimam. Et veritatem ante me coluerunt. & sic de alijs.

Vt ambulem coram Deo in lumine viuentium, Psal.56,14. pro, Vt vitam meam inter mortales ad Dei arbitrium componam.

Domus tua & domus patris tui ambulabunt coram me in seculum, 1 Sem. 2, 30. pro, Fungentur semper officio summi sacerdotis in tabernaculo meo. & ibid. vers. 35. Ambulabit coram Christo meo omnibus diebus. pro, Fungetur sacerdotali munere

nere coram rege quem constituero.

Et ambulauit Chanoch cum Deo, Genes.5,22. pro, Adhæsit & assuefecit se cultui Dei.

Vidi cunctos viuentes ambulantes sub sole cum puero secūdo qui stabit pro eo, Eccl.4,15. pro, Fauentes filio regis successuro patri.

Si ambulaui cum mendacio, Iob 31, 5. id est, Si vanitatem sectatus sum.

Beatus vir qui non ambulauit in consilium impiorum, Psal.1,1. pro, Qui non adfuit consilio eorum, vel est illud secutus. sic cætera similia.

Domine in lumine tuo ambulabunt, Psal. 89, 16. id est, Bonitatem, gratiam & virtutem tuam sentient.

Neque ambulaui in magnis neq; in mirabilibus supra me, Psal. 131,1. pro, Neque res arduas aggressus sum, nec tentaui aliquid quod esset supra vires meas.

Quia omnes populi ambulabunt vnusquisque in nomine Dei sui, & nos ambulabimus in nomine Domini Dei nostri, Mich. 4, 5. pro, Colent idola sua, sed nos Dominum Deum colemus.

Ambulare in peruersitate oris, Prou.6, 12. pro, Mentiri, & mendacio assuetum esse.

Ambulare in statutis gentis alicuius, Leuit. 20,23. pro, Viuere iuxta mores illius.

Ambula in vijs cordis tui, Eccl.11,9. pro, Fac quicquid animo tuo lubescit.

Ambulauit per viam regū Israel, 2 Reg. 8, 18. pro, imitatus est vel sequutus mores & studia. & sic de multis alijs.

Qui ambulant post spiritum suum, Ezech. 13,3. id est, Qui sectantur suas cogitationes.

Ambulare & crescere, 1 Sem.2,26. pro, Subinde magis ac magis crescere, vel promouere annis & bonitate, famaq; bona crescere.

Iustitia ante eum ambulabit, Psal.85,14. id est, Homines colent iustitiam ita vt Deo probentur.

AMEN.

Et dixit: Amen, 1 Reg. 1, 36. pro, Ita fit, vel veritas s. fit, firmetur. & ita de alijs.

AMICIO.

Amicire amiciendo, Iesa. 22, 17. pro, Obruere confusione & opprobrio.

AMOR.

Cerua amorum, Prou. 5,19. id est, Amabilis.

Et corrupit se amore suo præ illa, Ezech. 23,11. id est, Insaniore amore capta est quàm soror sua maior.

Ecce tempus tuum, tempus amorum, Ezech.16,8. id est, Tempus aptum viro ac nuptijs, quando eras nubilis.

ANATHEMA.

Et erit ciuitas anathema, ipsa & omnia quæ sunt in ea Domino, id est, Prorsus disperdentur in gratiam Domini, Ios.6,16. & sequenti versu, Ponatis castra Israel in anathema. pro, Sitis causa perditionis castrorum Israel.

Sicut ager anathematis, Leuit. 27,21. Sicut ager Deo deuotus ex manubijs, aut, pro redimenda culpa.

Nisi disperdatis anathema è medio vestri, Ios.7,12. id est, Hominem qui tulit de anathemate.

ANCILLA.

Quia locutus es ad cor ancillæ tuæ: Et ego non sum sicut vna ex ancillis tuis, Ruth 2,13. pro, Cùm tamen non sim conferenda vni ex ancillis tuis.

ANGVLVS.

In circuitu attondere angulum capitis Deut. 19,27. id est, Finē capillorum. & ibidem: Dissipare angulum barbæ: pro, Radere barbam.

Filiæ nostræ sicut anguli incisi palatij, Psal. 144, 12, id est, Formosæ, vt sunt angulares lapides elegāter politi quibus construuntur palatia.

Steteruntque anguli omnis populi, Iud. 20,2. pro, Primores, proceres.

Ex ipso erit angulus, Zachar.10,4. id est, Caput Ecclesiæ Christus.

ANGVSTVS.

Locus est angustus à nobis, 2 Reg. 6, 1. pro, angustior est quàm vt nos capiat.

Angustijs sum affecta in vita mea, Gen. 27, 46. pro, tædet me vitæ meæ.

Et angustijs affecta est anima eius, vt moreretur, Iud.16,16. id est, Doluit adeo vehementer, vt parum abfuerit quin moreretur.

Angustiæ cordis mei dilatatæ sunt, Psal. 25,16. id est, Tantam habeo curarum congeriem, vt omnes cordis mei partes occupent & longe lateq; obruant.

Ostendisti mihi angustias multas, Psal. 71,20. pro, Experiri fecisti.

Angustia afficior super te, 2 Reg. 1, 26. pro, Doleo vicem tuam.

ANIMA.

Onager assuetus deserto in desiderio animæ suæ attrahit ventum, Ierem.2, 24. id est, Liber & solutus sine lege & præceptis viuit.

Dedi dilectionem animæ meæ, Ierem. 12,7. pro, Populum quem vnicè, & ex animo diligebam.

Omne quod protulerat labijs suis in votis eius & in ligamine animæ eius, Num.30,13. pro, Obligatione qua se ipsam deuinxerat.

Vir raptor propter sanguinē animæ vsq; ad sepulchrum fugiet, Prou. 28,17. id est, Propter cædem à se vel ab alio sui causa perpetratam, donec moriatur, erit instabilis & fugitiuus.

Anima arida, Num.11,6. p, Quæ esurit.

Latus animo, Prou.28,25. pro, Superbus.

Ecce viri superbi non est recta anima, Abac.2,4. id est, Peruerso animo præditus est.

Et fuit homo in animam viuentem, Genes.2,7. id est, Factus est homo animatus, & viuere cœpit vita temporali. sic Paulus 1 Cor. 15, 45.

Quia anima carnis in sanguine est, Leuit.17,11. pro, Anima carnalis seu animalis sedem habet in sanguine.

Ab anima & vsque ad carnem consumere, Esai.10,18. id est, Non solùm vita priuare, sed etiam corpora in cinerem vertere.

Qui nō accepit in vanum animam suā, aliàs meam, Psal. 24,4. id est, Qui non iurat per Deum, siue per nomen eius.

Circundederūt me aquæ vsq; ad animā, Ionæ 2,6. vsq; ad separationē animę à corpore. q. d. periclitatus sum maximè de vita quū essem in aquis maris.

Custodire animam suam valde, Deut. 4,9. est, Diligenter & solicitè sibi prospicere.

Effundere animam suam coram Domino, 1 Sem. 15. pro, Quicquid est in animo depromere.

Decipere animam suam, Num.37,9. id est, Semetipsum.

Deficere facere animam suam à bono, Eccl. 4, 8. pro, Seipsum bonis defraudare.

Nescire animam suam, Iob 9,21. pro, Munia animæ suæ.

Animam sibi vociferari, Iesa. 15, 4. pro, Apud se.

Accipere omnes animas domus suæ, Gen.36,6. id est, Omnes personas suæ familiæ. & sic de alijs.

Ipsi institores tui in animabus hominis, Ezech.27,13. id est, Exposuerunt mancipia vænalia.

Ligare ligamen, vel ligamine animam, vel super animam suam, Num. 30,3, 4, 11, 12. id est, Obligare se.

Conculcabit anima mea robustum. Iud. 5,21. id est, Conculcabo.

Comedere animam, Ezech. 22, 25. pro, Homines perdere.

Non relinques animam meam in sepulchro. Psal.16,10. id est, Corpus meum.

Errare facere animam, Ier. 42,20. pro, Aliquem in errorem inducere.

Et animas quas fecerant in Charan, Genes.12, 5. id est, Seruos emptitios, vel potius vernaculos.

Facere malum ad animam suam, Ierem. 44,7. id est, In sui perniciem.

Morietur in adolescentia anima eorum, Iob 36,14. pro, Adhuc adolescentes morientur.

Anima cùm obtulerit, Leuit. 2, 1. pro, Quum quispiā. & ita de multis alijs.

Ne obsecro pereamus propter animam viri istius, Ionæ 1,14. id est, Quòd eū submergamus.

Petere cibum animæ suæ, Psal. 78, 18. pro, Cupiditati suæ.

Dare alicui animam eius in spolium, Ierem. 45,5. id est, Dare ei vitam incolumem quæ est ei tam grata, quā militibus spolia.

Firmare super animam suam, & super semen suum, Esther 9,31. id est, Pro se & pro posteris polliceri.

Non est qui quærat animā meam, Psal. 142,5. pro, Qui satagat eripere me.

Non accipiet Deus animam, 2 Sem. 14, 14. pro, Non suscipiet faciem alicuius, vt non moriatur.

Ferrum ingressum est animam eius, Psal. 105, 18. Corpus eius vinctum est catenis.

Vtinam esset anima vestra loco animæ meæ, Iob 16,4. pro, Vtinam, qualia patior, pateremini.

Qui abierunt cōtra animas suas, 2 Sem. 23, 17.

23,17. pro, Cum periculo vitæ suæ. & ita 1 Par.11, 19.

Benedicere animæ suæ in vita, Psal. 49, 19. est, Quamdiu quis viuit, animam suam beatam prædicare, vel diuitijs frui, vel, vt alij, sibi blandiri.

Propter animam circundederunt me, Psal.17,9. pro, Vt me vita spoliarent.

Erue te in anima tua, Gen. 19, 17. pro, Consule vitæ, & saluti tuæ.

Fugere pro anima sua, 2 Reg. 7,7. pro, Saluti suæ consulere.

Animam eiaculari in medio sedis fundæ, 1 Sem. 25, 29. id est, Citissima morte perimere.

Anima mea in manu mea semper, Psal. 119,109. pro, In discrimine vitæ semper versor.

Capere laqueum animæ suæ, Prou. 22, 25. pro, Malum sibi accire.

Anima domini mei erit colligata in fasciculo vitæ cũ Domino Deo tuo, 1 Sem. 25, 29. pro, Dominus meus diutissimè viuet colendo Dominum Deum.

Qui verò percusserit animam animalis, restituet eam, animam pro anima, Leuit. 24,17. pro, Quicunque occiderit animal, reddet aliud eiusdem speciei.

Percutere aliquem in anima, Gen. 37, 21. est, Eum occidere, plaga lethali vulnerare.

Ponere animam suam in manu sua, Iudic. 12,3. id est, Vitam exponere periculis.

Erit anima tua pro anima ipsius, 1 Reg. 20, 42. pro, Morieris tu loco eius cui moriendum erat.

Proijcere animam suam, Iud. 18,17. est, Eam periculis obijcere.

Quærere animam alicuius, 1 Sem. 10,1. pro, Eum interficere velle.

Stare pro anima sua, Esther 8,11. pro, Vitam suam tueri.

Viuificare animam, Gen. 19,19. pro, Cõseruare in vita.

Anima Ionathan ligata est cum anima Dauid, & dilexit eum Ionatham, sicut animam suam, 1 Sem. 18,1. id est, Amore eum vnicè amplexus est.

Si est cum anima vestra, Gen. 23, 7. pro, Si vobis placet.

Diligere Dominũ in tota anima, Deut. 7,5. pro, Toto affectu.

Dilatare sicut infernus animam suam, Chabb. 2, 5. id est, Inhiare & teneri inexplebili desiderio, quale est inferni qui nunquam expletur.

Dimittere aliquem animæ suæ, Deut. 21,14. Liberũ eum abire, permittere.

Ad terram eleuare animam redeundi causa Ierem. 22, 27. pro, Sperare ad eam reuerti, vel in spem erigi.

Euge animæ nostræ, Psal. 35,25. q.d. Vah, pro voto successit.

Anima non implebitur, Eccl. 6,7. pro, Cupiditas habendi nõ potest satiari.

Vos nostis animam peregrini, Exod. 23, 9. pro, Quales sint peregrinorum affectus.

Dimittere aliquem liberum in animam suam, Ierem. 34,16. pro, Arbitrio suo.

Ne forte recedat anima mea à te, Iere. 6,8. pro, Ne cogar desinere te amare.

Emittere è castris omnem immundum super animam, Num. 5,2. pro, Pollutum cadauere.

Animam hominis accipere pro pignore, Deut. 24,6. id est, Victum hominis, siue id vnde sibi quærit victum.

Computruit in ira anima mea, Psal. 31, 10. id est, Vis illa animæ quæ appetit cibum.

Humiliauit se ad puluerem anima nostra, Psal. 44,26. pro, Corpus nostrum, vel vt alij, Vis vitalis.

AN NON.

An non præcepi pueris? Ruth 2,9. pro, Certissimè præcepi. Interrogatiuè pronuntiant Hebræi quod maximè affirmare volunt.

ANNVLVS.

Viuo ego, dixit Dominus: Quia si esset Choniahu filius Iehoiachim regis Iehudah annulus in manu dextera mea: quia inde euellam te, Iere. 22, 24. id est, Etiamsi Choniahu eiusdem conditionis esset cuius annulus qui nunquam de manu dextera amouetur, ego tamen me inde illum euulsurum iuro.

ANNVNTIO.

Fortitudinem operum suorum annuntiauit populo suo, Psal. 111. pro, Potentem suam virtutem patefecit.

ANNVS.

In fine annorum coniungentur, Dan. 11, 6. id est, post aliquot annos.

Tanquam mercenarius anni in anno erit secum, Leuit. 25,53. pro, Tanquam annuus mercenarius.

A fine anni ad annum tondere, 2 Sem. 14, 26. pro, Quotannis.

Annum cum anno pauere, Iesa. 32, 10. id est, Non vno anno, sed multis.

Et fuit in reuersione anni, 2 Sem. 11, 1. id est, In sequente anno, aut reuoluto anno.

Per mensem in anno intererat vniuscuiusque ex eis alere, 1 Reg. 4, 7. pro, Spacio vnius mẽsis p singulos annos.

Addite annum super annum, & agnos iugulent, Iesa. 29,1. id est, Non post multos annos.

Coronare annum bono, Psal. 65,12. est, Illum omni affluentia bonorum vberem & ornatum reddere.

Multitudo annorum scire faciet sapiẽtiam, Iob 32,7. pro, Ætate prouecti sapienter loquentur.

Quia anni numerabiles venient, & per semitam vnde non reuertar ambulabo, Iob 16,22. pro, intra paucos annos moriar.

ANTE.

Et Sophach princeps exercitus Hadarhezer erat ante eos, 1 Par. 19,17. pro, Dux erat eorum.

Egredi ante aliquem, 2 Par. 19,2. est, In eius occursum procedere.

Et hoc erat ante in Israel, Ruth 4,7. pro, Hic erat mos antiquitus.

ANTIQVI.

Secundum dies antiquos, Ierem. 46,26. pro, Vt olim, vel, vt antea.

Antiquus dierũ sedit, Dan. 7,9. p, Deus.

Et sorores tuæ, Sedom, & villæ eius reuertentur ad antiquitatem suam, Ezech. 16, 55. id est, Ad priora sua, vt sint in eo statu quo erant prius.

Torrens antiquitatum, Iud. 5,21. id est, Qui in hoc à Deo ordinatus ab initio fuerat, & à longo tempore vt in eo perirent Chananæi.

APERIO.

Aperire in parabola os suum, Psal. 78,2. est, Dicere parabolas.

Aperire os suum ad Dominum, Iud. 11, 35, 36. pro, Vouere Domino.

APPENDO.

Vtinam appendendo appenderetur ira mea, Iob 6,2. pro, Exactissimè ponderaretur.

APPONO.

Timor Domini apponet dies, Prou. 10, 27. id est, Qui timet Dominum, longo tempore victurus est.

APPREHENDO.

Apprehendet apud vos tritura vindemiam, Leuit. 26,5. pro, Tempus trituræ durabit vsque ad vindemiam.

Si pauper fuerit & manus eius non apprehendens, Leuit. 14,21. id est, Si nõ habeat vnde possit sibi comparare. & ibid. 22. quos apprehendet manus eius, id est, quos habere poterit.

Apprehendere manum alicuius, Ies. 42, 6. est, Illum tueri, conseruare, gubernare.

APPROPINQVO.

Et appropinquauerũt dies Israel vt moreretur, & vocauit, Gen. 47, 29. id est, Paulo antequàm moreretur vocauit.

Appropinquare facere, Exod. 29, 10. Num. 8,9 & alibi. est, Admouere, adducere, offerre.

Sacerdotes qui appropinquant Domino, Ezech. 42, 13. id est, Qui funguntur munere sacerdotali.

Appropinquauit prælium, 1 Reg. 20,29. id est, Commissum est prælium.

Appropinquationem Dei volent, Esa. 58, 2. pro, Vt Deus sit illis propinquus, optare videbuntur.

APVD.

Furto ablatum erit apud me, Gen. 30, 33. pro, A me.

Non est opus apud te vt auxilieris cum multis ei, cui non est fortitudo, 2 Par. 14, 11. id est, Sine maximis copijs opem infirmo tutam ferre potes.

AQVA.

Aquas appendere in mensura, Iob 28, 25. pro, Aquis mensuram suam statuere.

Inundare facere aquas super faciem alicuius, Deut. 11, 4. id est, illum submergere.

Aquæ quæ non sunt fideles, Iere. 15,18. id est, Quæ non continuò fluunt, sed nonnunquam cursum intermittunt.

Semen eius in aquis multis, Num. 24,7. pro, Magnum capiet incrementum, vt faciunt semina in locis humentibus.

Quæ habitas iuxta aquas multas, Iere. 51, 13. id est, Euphratem amnem celeberrimum.

Facere opus in aquis multis, Psal. 107, 23. id est, Negotiari in mari.

Transisset super nos aqua superba, Psal. 124, 5. id est, Aqua tumida magno vt impetu inũdat & obruit, sic hostium violentus incursus nos totos deuastasset.

Ad aquas requietum deducere, Psal. 23, 2. pro, Ad aquas leniter fluentes in quibus nihil est periculi.

Vir erit sicut riui aquarum in deserto, Iesa. 32, 2. id est, Tam gratus quàm sunt riui aquarum, iter per locum aridum facientibus.

Transire facere per aquam, Num. 31, 23. id est, Eluere.

Hortus cui non est aqua, Iesa. 1, 30, id est, Sterilis propter ariditatem.

Ecce aquæ ascendunt ab aquilone, Iere. 47, 2. pro, Maximus exercitus. & sic de similibus.

In inundatione aquarum multarũ, Psal. 32, 6. pro, In maximis ærumnis & calamitatibus. Item: Traxit me de aquis multis, 2 Sam. 22, 17. pro, Eripuit me à grauissimis periculis. Ita de reliquis.

Aquæ calicis pleni exprimẽtur eis, Psal. 73, 10. id est, Haurient magnum dolorem & cruciatum ex ꝓspero illo successu in quo sibi placent, improbi.

Quis det vt caput meum sit aqua? Iere. 9, 1. pro, Vtinam caput vel cerebrum meum in lachrymas conuertatur.

Sicut aqua effusus sum, Psal. 22, 15. q. d. Propemodum caro mea versa est in aquam.

Inundabit sicut aquæ, iudicium, Hamos 5, 24. id est, Ius crebrò dicetur.

ARATOR.

Attinget arator messorem, Ham. 9, 13. vult dicere: Tanta erit frugum copia, vt in messe colligenda occupentur vsque ad tempus arationis.

ARBOR.

Est enim vt homo, arbor agri, Deut. 20, 19. Sensus est: perinde facis arborem succidendo, ac si hominem ipsum occideres, quandoquidem arbores homini victum suppeditant.

Quia pudore afficiemini ab arboribus quas concupiuistis, Iesa. 1, 29. Intelligit lucos sub quibus idola colebant, vel ligna vnde illa fiebant.

ARCVS.

Armati arcu, 1 Par. 12, 2. id est, Sagittarij.

Versi sunt vt arcus dolosus, Psal. 78, 57. pro, Sicut arcus non bene tensus reflectitur, sic populus fallax aliò quàm ad Deum suum se reflexit.

Arcus & fortes confracti sunt, 1 Sam. 2, 4. q. d. Fortibus nihil prosunt arcus.

Extendi mihi Iehudah tanquam arcum, Zach. 9, 13. id est, Cogito me in rebus bellicis non secus atque arcu, vti opera Iudæ.

Habitauit in forti loco arcus eius, Gen. 49, 24. pro, Arcus eius non languit, sed quamlibet duris ictibus restitit.

Implere manum suam arcu & percutere, 2 Reg. 9, 24. est, Manu plena arcum tenendo, altera neruum adducere & sagittam proijcere.

Arcus meus in manu mea innouabitur, Iob 29, 20. id est, Robur meum quotidie vires nouas recuperabit.

Manifestatione manifestauit se arcus tuus, Chabb. 3, 9. id est, Apertum tulisti auxilium.

Ad eum qui tendendo tendit arcum suum, Ierem. 51, 3. id est, Ad sagittarium qui vtitur arcu.

AREA.

Vnde saluam te faciam? num de area, vel de torculari? 2 Reg. 6, 27. pro, Vnde potero tibi cibum & potum subministrare, cũ frumentum & vinum desint?

Sicut quisquiliæ de Areis æstatis, Dan. 2, 35. id est, In quibus repurgari solet triticum tempore æstatis.

ARENA.

Congregabit tamquàm arenam captiuitatem, Chab. 1, 9. id est, Innumeram captiuorum multitudinem capiet. & sic multa alia.

AREO.

Aruit gaudium à filijs hominum, Ioel. 1, 12. id est, Prorsus perijt.

ARGENTVM.

Eloquia Domini, eloquia munda, argentum conflatum, Psal. 12, 7. id est, Dei promissiones numquam fallunt, vt neque argentum repurgatum.

Succisi sunt omnes ferentes argentum, Sephan. 1, 11. id est, Mercatores.

Argento pleno dare, Gen. 23, 9. id est, Iusto pretio.

Ecce dedi mille argenteos, Gen. 20, 16. Suppl. Siclos.

ARIES.

Arietes filios Basan, Deut. 32, 14. pro, Pingues. quia nutriti in Basan.

ARMA.

Deditq; Ionathan arma sua puero, 1 Samuel. 20, 40. id est, Pharetram & arcũ.

Arma iniquitatis in habitationibus suis, Gen. 49, 5. pro, Iniusta vis penes eos habitat.

Operi caput meum in die armorum, Psal. 140, 8. id est, Protege me cùm multis exponor periculis.

ARO.

Arate vobis arationem, Oseæ 10, 12. pro, Cogitate vobis cogitationem.

ARTIFEX.

Artifices parietis, & artifices lignorum, 1 Par. 14, 1. id est, Latomi & lignarij.

ASCENDO.

Sexcenti aurei ductiles ascendebant super scuto vno, 2 Par. 9, 15. id est, Insumebantur.

Ascendere fecit eum in cœnaculum, 1 Reg. 17, 18. pro, Portauit eum.

Super altero cornu quod ascendebat, Dan. 7, 20. id est, Succrescebat.

Ascendere facere iram, Ezech. 24, 8. id est, Ad iram prouocare.

Non ascendit numerus in numerũ verborum dierum regis Dauid, 1 Par. 27, 24. pro, Numerus iste non fuit relatus in numerum annalium regis Dauidis.

Adhæreat lingua mea palato meo, si nõ ascendere fecero Ierusalaim in capite lætitiæ meæ, Psal. 137, 6. id est, Si non velut in cacumine summo lætitiæ præcipuum gaudium meum in recordatione Ierusalaim posuero.

Nec ascendit super cor meum, Ierem. 19, 5. pro, Ne cogitaui quidem vnquam.

Tu ascendisti super vniuersas, Prou. 31, 19. id est, Omnes superasti.

Ascendere fecit rex Selomoh tributum ex omni Israel, 1 Reg. 5, 13. pro, Indixit tributum omni Israeli.

Vestis diuersis speciebus contexta non ascendet super te, Leuit. 19, 19. pro, Non indueris veste quæ contexta sit duobus.

Ascendit Saul de post Pelistim, 1 Sam. 14, 46. Retulit pedem à persequendis Philistæis.

Ego ascendere faciam te, etiam ascendendo, Gen. 46, 4. pro, Reducam te.

Ascendere facietis ossa mea hinc vobiscum, Exod. 13, 19. pro, Asportabitis vel efferetis.

ASPECTVS.

Aspectus plagæ, Leuit. 13, 3. id est, Superficies, quòd præ se fert speciem.

Pudore afficietur ab Aethiopia aspectu suo, Ies. 20, 5. id est, Frustrabuntur spe sua quam conceperant de Æthiopibus à quibus sperabant auxilium.

Percussit virum Ægyptium, virum aspectus, 2 Sam. 23, 21. id est, Virum formosum siue spectabilem, in quem omnes conijciebant oculos.

ASPIS.

Oua aspidis ruperunt, Iesa. 59, 5. pro, Noxium sibi opus fecerunt.

ATTENVO.

Cùm attenuatus fuerit frater tuus, Leuit. 25, 25. pro, Inciderit in paupertatem.

AVDIO.

Vt quid audis verba hominis? 1 Sam. 24, 10. pro, Quare credis delatori?

Audiui de te dicere quod audias somnium ad soluendũ illud, Gen. 41, 15. id est, Quod vbi audieris somnium, interpretaris illud.

Vt audiat quod est bonum & malum, 2 Sam. 14, 17. id est, Vt ponat discrimen inter causam iustam & iniustam.

Vide audiui vocem tuam, 1 Sam. 25, 35. pro, Acquieui petitioni tuæ.

Dominus audiat inter nos, Iud. 11, 10. pro, Huiusce rei testis esto Dominus.

Quæ futura sunt facite audire nos, Iesa. 41, 22. id est, Narrate nobis. & sic de cæteris id generis.

Quis credidit auditui nostro? Iesa. 53, 1. pro, Rumori ac famæ quam sparsimus de Christo.

Auditus super auditum erit, Ezech. 7, 26. id est, Crebri rumores spargentur.

Omnes audientes auditionem tuã plauserunt, Nach. 3, 19. id est, Quicunque rumorem de tua ruina acceperunt, lętati sunt.

AVGEO.

Augete mihi valdè dotem, Gen. 34, 12. pro, Petite à me ingentem dotem.

AVGVROR.

Viri augurati sunt, 1 Reg. 20, 33. pro, More augurũ diligenter obseruarunt.

AVIS.

AVIS.

Sicut aues volantes, sic proteget Dominus exercituum Ierusalaim, Iesa.31,5. id est, Summa celeritate Dominus Ierusalem erit præsidio.

AVRIS.

Ad auditum auris audiui te, Iob 42, 5. pro, Accepi de te, ac tuis operibus.

Ad auditum auris congregabunt se mihi, Psal. 18,45. pro, Ad solam famam nominis mei.

Aures suas aggrauauerunt ne audirent, Zachar. 7, 11. pro, Simulauerunt surditatem.

Aures fodisti mihi, Psal.40,7. id est, Aures excauatas dedisti mihi vt apertiùs audirem.

In auribus meis sunt: dicit Dominus exercituum, Iesa.5,9. pro, Audio quæ etiam clàm dicitis.

Inclinabo ad parabolam aurem meam, Psal. 49, 5. pro, Ego hîc disseram de rebus magnis, quibus ipse etiam aures præbebo.

Legit in auribus populi, Exod.24,7. pro, Audiente populo. & sic de similibus.

Qui obthurat aurem suā ne audiat sanguinem, Iesa. 33, 15. id est, Qui non vult audire eos qui loquuntur de patranda cæde.

Reuelabo aurem tuam, Ruth 4,4. id est, Admonebo te, indicabo.

AVRORA.

In aurora succidendo succisus est rex Israel, Oseæ 10,15. hoc est, Initio regni Oseæ filij Ela.

AVXILIVM.

Cùm viderem in porta auxilium meū, Iob 31, 21. id est, Quum in promptu homines præstò auxiliaturos mihi aspicerem.

B.

BACVLVS.

In baculo meo trāsiui Iarden hunc, Genes.32,10, id est, Solus & incomitatus cum solo scipione.

Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt, Psal. 23. 4. Virga & baculus pastoris curam & studium significant. q.d. Studium tuum erga me, solatio mihi est.

Dum confregero vobis baculum panis, Leuit. 26, 26. pro, Vbi panis auxilio vos priuauero, cui tanquam scipioni innitimini, & quo confortantur vires.

Contriuit Dominus baculum impiorū, Iesa. 14, 5. id est, Imperium.

In ore stulti est baculus superbię, Prouerb. 14,3. id est, Lingua loquens superba. vel, Ob verba superba quæ loquitur stultus cædetur magnis plagis.

BALTHEVS.

Dedit sanguines belli in baltheo qui erat in lumbis suis, 1 Reg.2,5. pro, Ense quo facta fuit ea cædes in bello, accinxit se de industria.

BEATIFICO.

Et erunt beatificantes populum istum, errare facientes, Iesa. 9, 16. pro, Qui beatum dicunt populum istum, seducunt eum.

BENEDICO.

Benedixerunt Domino, & populo eius Israeli, 2 Par. 31, 8. pro, Gratias egerunt Domino, & omnia felicia populo precati sunt.

Benedicere sacrificio, 1 Sam. 9, 13. est, Hostię pacificæ nomine gratias agere.

Misit Tohi Ioram filiū suum ad regem Dauid vt salutaret eū pacificè, & benediceret ei, 2 Sam.8,10. pro, Vt congratularetur ei. vel, Vt congratulatus, ei offerret amplissima munera.

Benedixit Dominus Obed-Edom, & vniuersæ domui eius, 2 Sam.6,11. id est, Eo tempore, vt omnia prosperè cederent illis, effecit Dominus.

Benedicere sibi in corde suo, 29, 19. pro, Beatum seipsum dicere & prædicare.

Benedicet tibi benedictionibus cæli desuper, benedictionibus abyssi cubantis subtus, Gen.49,25. id est, Habitare faciet in terra fertili ob frequētes pluuias & rores & agros irriguos. Item ibidem. Benedictionibus vberum & vuluæ. pro, Felicem te faciet gregum & liberorum copia.

Anima quæ benedicit, impinguabitur, Prou. 11, 25. id est, Anima benefica auctior reddetur.

Pones eum benedictiones in sæculum, Psal.21,7. id est, In eum locum constitues ipsum, vt omni genere bonorum perpetuò affluat.

Benedictio perituri super me veniebat, Iob 29,13. pro, Commendabar ab ijs, qui perijssent, nisi succurrissem.

Cape, quæso, meam benedictionem, Gen. 33, 11. id est, Munus meum.

BENEFACIO.

Benefaciat Deus nomini Selomoh magis quàm nomini tuo, 1 Reg. 1, 47. pro, Illustriorem tua reddat famam Salomonis.

BENEPLACITVM.

Et erit supra frontem eius iugiter ad beneplacitum eis corā Domino, Exod. 28,38. id est, Vt conciliet ei gratiam & fauorem Dei. vel, Vt illos gratos reddat cum muneribus suis.

Holocautomata vestra non sunt ad beneplacitum, Iere. 6, 20. id est, Non sunt mihi grata.

BIBO.

Bibens sicut aquam iniquitatem, Iob 15, 16. pro, Plenus malignitate, & à puero propensus ad mala.

Ecce quorum non erat iudicium vt biberent calicem, bibendo bibent, Ier. 49, 12. id est, Affligentur; calamitate afficientur.

BIS.

Semel locutus est Deus, bis hoc audiui, Psal.62,12. pro, Bis, id est, Sæpius legi in Scripturis sacris quod semel dixit.

BONVM.

Scribite Iudæis sicut bonum est in oculis vestris. Esther 8,8. id est, Prout vobis placet.

Cui ego laboro, & deficere facio animā meam à bono? Eccl. 4,8. pro, defraudo animam meam bonis?

Si bonas faciendo bonas feceritis vias vestras, Ierem.7,5. id est, Si corrigendo correxeritis.

Iucundos corde super bono quod fecit Dominus Dauidi, 2 Par. 7, 10. id est, Propter beneficia quæ cōtulerat Dominus Dauidi.

Si fueris in bono populo huic, 2 Par. 10, 7. id est, Si comem populo te præstiteris.

Quia bonum est ei tecum, Deut.15,16. id est, Quoniam gratum illi est habitare tecum.

Vide bonum, Eccl. 2, 1. id est, Fruere bonis.

In die bono esto in bono, Eccl.7,15. pro, Tempore læto esto lætus.

Mulier bona intellectu, 1 Sam.25,3. pro, Sapiens, prudens.

Omne bonum domini sui erat in manu eius, Gen. 24, 10. pro, Pretiosa & optima quæque.

BRACHIVM.

Vnusquisque carnem brachij sui comedet. pro, Priuabit opibus fratrem & proximum suum.

Non obtinebit fortitudinem brachij, Dan.11,6. id est, Non diu valebit auctoritate.

Brachia inundatione inundabuntur à facie eius, Dan. 11, 22. id est, Magni exercitus vel potentes duces, opponent se illi, sed nihil proficient.

BVTYRVM.

Quando lauabam vias meas butyro, Iob 29, 6. id est, Dum ingens copia bonorum erat mihi.

C.

CADO.

Cadere feci deprecationem meam coram rege, Ierem. 38, 26. pro, Obnixè precatus sum regem.

Neque cadere fecit ex omnibus verbis eius in terram, 1 Sam.3,19. pro, Deus non permisit, vt vllum verbum Samuelis irritum esset.

CÆLVM.

Dare aliquid sicut dies cælorum super terram, Deut. 11, 21. id est, Quandiu cælum terræ imminet, hoc est, perpetuò.

Exaudiam cælos, & ipsi exaudient terram, Oseæ 2, 21. id est, Tamquam id petat cælum, permittam vt fundat pluuiam super terram, quæ etiam ab eo humorem expetit.

Similitudinē omnis auis alatæ quæ volat in cælis, Deut.4,17. id est, Per aëra.

CALAMVS.

Disperde congregationem calami, Psal. 68,31. id est, Gentem armatam longis fustibus instar arundinis, lancearios.

CALCEAMENTVM.

Dedit sanguines belli in calceamento suo, 1 Reg.2,5. pro, Occidit eos in ipso loco, ita vt corruerent ad pedes eius.

CALCATIO.

Non dabo vobis de terra eorum vsque ad calcationem plantæ pedis, Deut. 2,5. pro, Ne tantillum quidem quantum planta pedis occupat.

CALIX.

Dabo calicem sororis tuæ in manu tua, Ezech. 23,31. id est, Eodem supplicio afficiam te quo affeci sororem tuam.

Ecce ego pono Ierusalaim calicem ebrietatis omnibus populis per circuitum,

tum, Zach. 12, 2. q. d. Malè perituri sunt qui fideles meos affligent.

CALX.

Erunt populi vt incendia calcis, Esa. 33, 12. pro, Similes lapidibus qui vt vertantur in calcem, excoquuntur in fornace.

CANIS.

Quid est seruus tuus canis, vt faciat rem magnam hanc? 2 Reg. 8, 13. pro, Non pluris faciendus quàm canis.

CANITIES.

Descendere facietis canitiem meam cũ dolore ad sepulchrum, Gen. 42, 38. pro, Mori me cogetis.

CANTICVM.

Vt audire facerent instrumentis cantici Dei, 1 Par. 16, 42. id est, Concẽtum facerent instrumentis quibus cãtica diuina personabant.

Nunc canticum eorum sum, Iob 30, 9. pro, De me nunc ridiculè cantitant.

Et nocte canticum eius mecum, Psal. 42, 9 pro, Noctu de illo canam carmina.

CAPIO.

Vt capiam domum Israel in corde suo, Ezech. 14, 5. id est, Vt reuelem cogitationes ipsorum.

Duxisti captiuam captiuitatem, Psal. 68, 19. id est, Captiuos hostes cepisti qui grassati fuerant in populum tuum.

CAPVT.

Condemnabitis caput meum regi, Dan. 1, 10. id est, efficietis vt rex curet caput meum tollendum.

Ecce viam tuã in caput dedi, Ezech. 16, 43. id est, Puniui te pro ratione scelerum tuorum.

Ad omne caput viæ ædificasti excelsum tuum, Ezech. 16, 25. id est, In initio viarum. q. d. in omnibus triuijs aut quadriuijs & compitis.

Non erit Ægypto opus quod fecerit caput & cauda, Iesa. 19, 15. pro, Neque magnates neque plebeij agent quicquam quod sit illis vtile.

Et Iehosaphat in capite eorũ, 2 Par. 20. 27. id est, Primas tenebat inter eos.

Puella, duæ puellæ capiti viri, Iud. 5, 30. pro, Singulis viris dabuntur vna aut duæ puellæ.

Eleuabit Parhoh caput tuum, Gen. 40, 13. id est, Meminerit tui & restituet te in priorem statũ.

Egressus est vastator è castris cum tribus capitibus, 1 Sam. 13, 17. id est, Tribus agminibus vel turmis.

CARBVNCVLVS.

Ecce ego colloco in carbunculo lapides tuos, Iesa. 54, 11. pro, Faciam vt lapides fundamẽti tui sint lapides carbũculi.

CARO.

Consumetur caro eius à visu, Iob 33, 21. pro, Desinet caro eius videri, id est, Reddetur macilentus.

Præter Deos quorum habitatio cũ carne nõ est, Dan. 2, 11. i. Cũ hominibus.

Omnis caro rotarum & dorsa earũ plena erant oculis, Ezech. 10, 12. q. d. totum corpus.

CASTIGATIO.

Castigatio pro pace nostra super eum, Iesa. 53, 5. pro, Fuit castigatus vt haberemus pacem.

CAVSA.

Causa viduæ non ingredietur ad eos, Iesa. 1, 23. pro, Non admittunt viduas ad ius persequendum.

CERVA.

Ponens pedes meos sicut ceruarum, Psal. 18, 34. pro, Pedibus meis dat celeritatem ceruarum.

CERVIX.

Ceruicem & non faciem ostendam eis, Ierem. 18, 17. i. Obuertam illis dorsum & nõ faciem quò minus eos liberem.

Manus tua erit in ceruice inimicorum tuorum, Gen. 49, 8. pro, Vertes inimicos in fugam, & expugnabis eos.

CESSO.

Cessare facite à facie nostra sanctum Israelis, Iesa. 30, 11. Nolite posthac nobis verba facere de sancto Israelis.

CHARITAS.

Recordatus sum charitatis desponsationis tuæ, Ierem. 2, 2. id est, Amoris quo te prosequebar quum te accepi veluti in vxorem.

CINGVLVM.

Congregauerunt se ab omni accincto cingulo, 2 Reg. 3, 21. id est, Ab ea ætate in qua primũ gestare solent ensem.

CISTERNA.

Ascendere fecit me è cisterna sonitus, Psal. 40, 3. id est, In quam aquæ decidentes magno cum impetu maximũ edebant strepitum.

CLAMO.

Clamare pacem ad ciuitatem, Deut. 20, 10. id est, Sublata voce compellare & inuitare eam verbis pacificis ad deditionem.

Si aduersum me terra mea clamet, Iob 31, 38. id est, Si non iure possideo terram quam habeo.

Sicut vnguentum quod est in dextera sua clamabit, Prou. 27, 16 i. Sicut aroma odore suo, velut edito clamore, se prodet.

CLAVDO.

Et hi sunt qui venerunt ad Dauid in Siclagh adhuc clausum à facie Saul, 1 Par. 12, 1. pro, Continentem se in Siclag, tamquam clausum, metu Saulis.

Clausit orationem meam, Thren. 3, 8. pro, Clausit aures ad orationem meã, id est, Noluit exaudire.

CLYPEVS.

Clypeus si cõspectus est, & lancea in XL. millibus in Israel, Iud. 5, 8. q. d. Dispeream si inter quadraginta hominum millia quispiam illorum ausus fuisset assumere arma.

Dispositi ad clypeũ & lanceã, 1 Par. 12, 8. pro, In acie vtentes clypeis & lanceis.

COGITO.

Et cogitabit cogitationes, vt non expellat à se expulsum, 2 Sam. 14, 14. pro, Sanxit legem quòd expulsum & exulem non repellet à se.

Contra munitiones cogitabit cogitationibus suis, Dan. 11, 24. id est, Statuet breui se inuasurum loca munita, vel machinabitur technas & strategemata.

Ad cogitandum omnem cogitationem, quæ dabitur ei, 2 Par. 2, 14. id est, Ad ingeniosè excogitandum omnis generis opus ingeniosum & industrium quod proponetur ei.

Non fecisti cogitationem super omnibus abominationibus tuis, Ezech. 16, 43. id est, Non recogitasti qua ratione resipisceres.

COGNOSCO.

Et Semuel antequam cognosceret Dominum, 1 Sam. 3, 7. id est, Nondũ erat assuetus audire Dominum vocãtem.

COLLECTA.

Fecerunt in die octauo collectam, Nechem. 8, 18. sup. populi, id est, Concionem, hoc est, Festiuitatem celeberrimam.

COLLVM.

Ne loquamini in collo pingui, Psal. 75, 6. id est, Cum fastu & superbè.

COMBVRO.

Agite laterificemus lateres, & comburamus ad combustionem, Gen. 11, 3. pro, Igni coquamus.

COMEDO.

Et Mephiboseth comedet super mensam meam veluti vnus de filijs regis, 2 Sam. 9, 11. id est, Vescetur regio apparatu vt solent filij regum.

Nunquid comedendo comedimus aliquid ex rege? 2 Sam. 19, 42. pro, Num cibos à rege propterea accepimus, vt illum reduceremus?

COMMOTIO.

Dabo eos in commotionem, in malum omnibus regnis, Ierem. 24, 9. pro, Omnes reges externarum regionum concutientur metu cùm audierint quæ illis acciderint.

COMPLACEO.

Et erit si nõ complacueris in ea, Deut. 21, 14. pro, Si non ames illam.

Electus meus complacuit animæ meæ, Iesa. 42, 1. pro, Est mihi gratissimus & charissimus: siue, eum vnicè & ex animo diligo.

COMPLEO.

Vidit quòd completum esset in se malũ à rege, Esther. 7, 7. pro, Animaduertit certò regem statuisse eum perdere.

CONCVPISCIBILE.

Omne cõcupiscibile oculorum tuorum ponent in manibus suis, 1 Reg. 20, 7. pro, Quicquid est tibi gratum & charum, arripientes auferent.

CONFITEOR.

Matthaniah filius Micha filij Zabdi filij Asaph princeps principalis confitebatur in oratione, Nechem. 11, 17. id est, Musicorum princeps & præcentor laudare solebat Dominum tempore orationis publicæ.

CONFORTO.

Cõfortauerunt manus malorum, Ierem. 23, 14. id est, Fauent facinorosis.

CONGREGO.

Diues dormiet, & non congregabitur, Iob 27, 19. pro, Non deferetur ad sepulchrum.

CONSECRO.

Et dixit Moseh: Consecrastis manum vestram hodie Domino, Exod. 32, 29. pro, Reputatur vobis occisio filiorum & fratrum, perinde ac si obtulissetis manus vestras Deo. vel diuinę iustitiæ executores & ministros vos prębuistis.

CONSOLOR.

Heu consolabor de hostibus meis, Esa. 1,24. pro, O gentem miseram: ego sumam pœnas de vobis hostibus meis, & ita summa afficiar consolatione.

CONSPECTVS.

Non excidetur vir de Ionadab filio Rechab stans in conspectu meo, Ierem. 35, 19. pro, Posteros Ionadab fauore sum prosecuturus quamdiu vixerint. quos amamus, non sinimus à conspectu nostro abesse.

CONSVETVDO.

Desierat esse ipsi Sarah cõsuetudo vt mulierum, Gen. 18, 11. pro, Cessauerant menstrua Saræ.

CONSVMMATIO.

Videbo, an secundum clamorem eius qui venit ad me, fecerint consummationem, Gen. 18,21. pro, Perfecerint.

CONTESTOR.

Contestando contestatus est in nos vir dicendo, Gen.43,3. pro, Denuntiauit nobis, adhibito iuramento.

CONVERTO.

Lex Dñi perfecta conuertens animam, Psal. 19,8. pro, Restituens, id est, Hilaritatem animo pariens.

COR.

Dedit Deus Selomoh latitudinem cordis secundum arenam quæ est iuxta littus maris, 1 Reg. 4,29. pro, Mentẽ multarum rerum capacem quemadmodum arena longè latéque occupat in littore maris.

Nam Leuitę erant recti corde vt sanctificarent se præ sacerdotibus, 2 Par. 29, 34. pro, Erant sacerdotibus alacriores & proniores.

Nũquid est cor tuum rectum quemadmodum cor meum cum corde tuo? 2 Reg. 10,15. pro, Nunquid diligis me ex animo, sicut ego diligo te ex animo?

Ad disponendum in nõ corde & corde, 1 Par. 12, 33. pro, Non duplici corde, sed candido & puro.

Si pacificè venistis ad me, vt auxiliemini mihi, sit mihi super vos cor pariter, 1 Par. 12, 17. pro, Volo vobiscum esse eiusdem animi & voluntatis.

Et pro asinabus pereuntibus tibi tertio ab hinc die ne ponas cor tuũ, 1 Sam. 10, 20. pro, Ne sis sollicitus de asinis quas velut perditas requiris.

Et cogitauit cor meum in me, & increpaui optimates, Nechem. 5,7. pro, Capto apud memetipsum consilio contendi cum optimatibus.

Et furabatur Absalom cor virorum Israel, 2 Sam. 15,6. pro, His dolis & artibus inibat gratiam à populo Israel.

Et dilexit puellam, & locutus est ad cor puellæ, Gen. 35,3. pro, Locutus est cũ ea grata & placentia.

Et percussit cor Dauid eum, 2 Sam. 24, 10. i. Cõfestim cœpit angi ob factum.

Cor eius cum bestijs positum est, Dan. 5,21. id est, Fecit Deus vt ille cuperet versari cum bestijs: hoc est, Priuatus est mente, & intellectu.

Quis est hic, & qualis est hic qui repleuit cor suum vt faceret sic? Esther. 7,5. pro, Qui sibi psuasit vt venderet vos?

CORAM.

Nonne omnis terra est coram te, Gen. 13,9. pro, Licet tibi eam terræ partem eligere quam voles.

Quãdo veniam & videbor coram Deo, Psal. 42,3. pro, In tẽplo corã arca Dei.

Thronus Dauid sit stabilis coram Dño, 1 Reg. 2,45. pro, Fauente & aspirante Domino.

Beati serui tui, ij, qui stant corã te semper, 1 Reg. 10,8. pro, Qui adstant tibi, & assidui sunt apud te, familiares, domestici.

Benedicam tibi coram Domino antequam moriar, Gen. 27,7. Domino inspectante. vel, Vt omnia felicia imprecer tibi dari à Deo.

CORNV.

Omnes isti filij Heman videntis regis in verbis Dei ad exaltandum cornu, 1 Par. 25,5. id est, Ad exaltandam dignitatem & potentiam regiam.

CORONA.

Quoniam descendit corona gloriæ vestræ, Ierem. 13,18. pro, Magnificentia, regiaq; vestra dignitas.

CORPVS.

Si cum corpore suo ingressus fuerit, cum corpore suo egredietur, Exod. 21,3. id est, Si solus sine vxore venerit in domum tuam, sine vxore exibit.

CORTINA.

Mouerunt se cortinæ terræ Midiam, Chabach. 3,7. id est, Tabernacula quæ fiebant ex pellibus.

CVM.

Quia cum Deo fecit die hac, 1 Sam. 14, 45. pro, Adiutus à Deo, vel fretus ope Dei, fecit hanc magnam salutem.

Non dormies cum pignore eius, Deut. 24,12. pro, Non dormies quin prius reddideris pignus eius.

CVRRO.

Et currere fecerunt ad vniuersos filios populi, 2 Par. 35,13. id est, Perrexerunt cum celeritate.

Æthiopia currere faciet man⁹ suas Deo Psal. 68,32. pro, Celeriter & promptè offeret munera Deo, testando obedientiam suam.

CVRRVS.

Pater mi, pater mi, currus Israel, & equites eius, 2 Reg. 2,12. id est, Qui plus iuuabat Israëlem oratione, quàm currus falcati & equites.

CVSTODIO.

Dominum dereliquerunt vt custodirẽt, Hos. 4, 10. pro, Desierunt custodire vias Domini.

CVSTODIA.

Custodia filiorum Gherson in tabernaculo Ecclesiæ erit, Num. 3, 25. pro, Munus eorum erit custodire tabernaculum.

Seruastis custodiam præcepti Dñi Dei vestri, Ios. 3. pro, Præceptum Domini quod vobis erat obseruandum conseruastis.

Ipsa nox est Domino, custodia omnibus filijs Israel in generationes suas, Exod. 12,42. pro, Nox in qua custodiuit Dominus Israëlitas ne læderentur à vastatore. vel, Nox quam obseruare debebãt Israëlitæ in honorem Domini.

Custodia contra custodiam, Nechem. 12 24. pro, Vicissim, siue per vices.

D.

DECLINO.

Ne declines à lege ad dexteram & ad sinistram, Ios. 1,7. pro, Neque addendo neque detrahendo legi.

Quia Ioab declinauerat post Adonijah, 1 Reg. 2,28. pro, Secutus fuerat partes Adoniæ.

DECOR.

Et egressus est à filia Syon omnis decor eius, Thren. 1,6. pro, Regnum à Ierusalem ad Chaldæos translatum est.

DECRETVM.

Antequãm pariat decretum diei in quo eritis vt gluma, Sophon. 2,2. id est, Antequam Dominus sententia sua efficiat, vt veniat dies in quo pereatis.

DELICIÆ.

Decalua teipsam & tonde temetipsam super filios deliciarum tuarum, Mich. 1,16. q. d. Habebis iustam causam lugendi calamitatem quæ imminet ciuibus tuis delicatis & charissimis.

DELICTVM.

Si non fuerit viro propinquus vt restituat delictum ei, delictum restituitur Domino, Num. 5,8. pro, Damnum illatum.

DEPRECOR.

Filia Tyri cum munere, vultum tuum deprecabuntur diuites populi, Psal. 45, 13. id est, Tyrij alienigenæ allatis muneribus cupient tecum inire amicitiam.

DESCENDO.

Descendit Dominus vt videret ciuitatem & turrim, Gen. 11,5. pro, Reipsa patefecit, sibi non esse ignotum quid Babylonij tentarent.

Et descendent equi, & ascensores eorum vnusquisque gladio fratris sui, Chagg. 3, 23. sup. in sepulchrum vel in terram, id est, Concident & occidentur.

DESIDERO.

Desiderauit anima Dauid regis egredi propter Absalom, 2 Sam. 13,39. id est, Rex cœpit teneri maximo desiderio Absalonis absentis, ac subinde suspirabat quum meminerat filij.

Et desiderium Selomoh, quod desiderauit ædificare in Ierusalaim, 1 Reg. 9, 19. pro, Omnia ædificia quæ optauerat ædificare: vel, quicquid habebat in votis ædificare.

Totus ipse desideria, Cant. 5, 16. pro, Quantus quantus est, res sunt desiderabiles, siue totus est desiderabilis.

Et cui omne desiderabile Israel, nonne tibi? 1 Sam. 9, 20. pro, Ad quem spectant optima quæque, certè ad te: quoniam futurus es rex Israelis.

Polluo sanctuarium meum desiderabile oculorum vestrorum, Ezech. 24,21. id est, Quod lubentissimè aspicitis, tanquam rem vobis gratissimam.

DESVPER.

Si negaui Deum desuper, Iob 31, 28. id est, Qui habitat in excelsis.

DEVS.

Ascendit Moseh ad Deum, Exod. 19, 3. pro, Ad

pro, Ad montem in quo Deus se manifestauit, & legem dedit.

Princeps Dei es in medio nostri, Gen. 23, 6. id est, Te habemus pro præstanti & excellenti principe. Dei nomine vocant Hebræi quicquid excellit.

DEXTERA.

Cor sapientis ad dexteram eius, Eccl. 10, 2. id est, Præparatum habet cor ad omnia recta, vt dextera apta est rebus bene gerendis.

Qui nesciunt inter dexteram suam & sinistram suam, Ionæ 4, 11. id est, Qui nesciunt differentiam: vult dicere, Qui non creuerunt ad annos discretionis.

Redire fecit retrorsum dexteram suam à facie inimici, Thren. 2, . pro, Negauit & subduxit ab eis auxilium suum, quum ventum esset ad hostes.

DICO.

Non dixerunt vt ascenderent ad eos, Ios. 22, 33. pro, Nequaquam cogitauerunt vltra ascendere.

Et ego dixi, Reuelabo aurem tuam, Ruth 4, 4. pro, Statui apud me huius te admonere: siue id tibi indicare.

Dictum præuaricationis impio est: In medio cordis mei, Psal. 36. pro, Sic cogito apud me, nempe præuaricationem suggerere & dictare impio, nihil esse timendum.

DIES.

Nunc ponite quæso cor vestrum à die hac & supra, antequam, &c. Chag. 2, 16. id est, Cogitate diligenter quæ antehac vobis acciderunt, & quæ posthac accident.

Vt darem eis terram fluentem lacte & melle, secundum diem hanc, Ierem. 11, 5. id est, Qualis adhuc hodie est, siue qualem videtis hodie.

Recordare diei Ierusalaim, Psal. 137, 7. Diei in quo vastabatur Ierusalem.

Defectionem facientes fuerunt in medio eius à diebus sæculi, Ezr. 4, 15. pro, Ab omni æuo.

Et fuit in fine dierum, adduxit Cain &c. Gen. 4, 3. id est, Post aliquot annos.

Dies loquentur, & multitudo annorum scire faciet sapientiam, Iob 32, 7. pro, Senes disserent de re proposita, & prouecti ætate notam reddent sapientiá.

Ecce dies Domini venit crudelis, Iesa. 13, 9. pro, In qua ostendet se maximè iratum esse.

DIIVDICO.

Stetit Pinechas & diiudicauit, Psal. 106, 30. id est, præbuit se vindicem, nõ exspectata iudicum sententia.

DILATO.

Viam mádatorum tuorum curram, cùm dilataueris cor meum, Psal. 119, 32. id est, Vbi voluntatem dederis vt aperto corde studeam me tibi in obsequium tradere.

DILECTIO.

Dedi dilectionem animæ meæ in manu inimicorum eius, Ierem. 12, 7. i. Vrbem cum templo atque vniuerso populo, quem vnice & ex animo diligebam.

DIMINVO.

Pauper non diminuet de dimidio siclo, Exod. 30, 15. Pro, Non minus dabit quàm dimidium siclum.

DISCOOPERIO.

Maledictus qui discooperuerit oram patris sui, Deut. 27, 20. pro, Qui rem habuerit cum nouerca.

DIVIDO.

Quamuis diuiserit Achaz domum Domini, & domum regis & principum, 2 Par. 28, 20. pro, Tulerit maiorem partem, aut partem pecuniæ quę erat in domo Domini.

Statuit Iechizchiiahu diuisiones sacerdotum & Leuitarum in diuisionibus suis, 2 Par. 31, 2. pro, Ordines, classes.

DO.

Dabo te in cœtum populorum, Gen. 48, 4. id est, Faciam vt relinquas quamplurimos nepotes in terra.

Inimicorum meorum dedisti ceruicem, Psal. 18, 41. pro, Vertisti eos in fugam.

Vir cùm dederit maculam in proximũ suum, Leuit. 24, 19. pro, Læserit, fregerit brachium.

Dedit nos tamquam exploratores terrę, Gen. 42, 30. id est, Habuit siue reputauit tamquam exploratores.

Dedi tibi annos iniquitatis eorum secũdum numerum dierum, Ezech. 4, 5. pro, Verti tibi annos quibus illi peccauerunt, in dies. i. tot diebus decumbes, quot annis illi peccauerunt.

Quis det de carne eius vt comedamus, Iob 31, 31. pro, Vtinam liceret nobis vesci carne eius.

DOCEO.

Docuit eum Dominus lignum, Exod. 15, 25. pro, Ostendit illi, vel mõstrauit.

DOMINOR.

Dominabitur de Iahacob, Num. 24, 19. pro, Orietur de Iahacob qui rerum potietur.

DOMVS.

Ædificabo tibi domum firmam, 1 Reg. 11, 38. pro, Familiam superstitem quæ longo tẽpore permaneat. hoc est, Nepotes qui sufficientur in locum tuum succedentq; tibi in regno.

Deus facit habitare vnicos in domo, Psal. 68, 7. pro, Efficit vt qui liberis carebant, habeant amplam familiam.

Interior eorum domus eorum in sæculum, Psal. 49, 12. pro, In animo cogitant quòd mansuri sint perpetuò in domibus suis.

DORMIO.

Si dormieritis inter tripodes, eritis sicut pennæ columbæ quæ tecta est argento, Psal. 68, 14. pro, Etiamsi iacueritis inter vasa plena fuliginis, hoc est, etiãsi oppressi fueritis magna calamitate, eritis cádidi veluti tecti pennis columbæ quæ ob candorem videtur operta argento, hoc est, læti & candidi reddemini ob liberationem.

Et erit cùm dormierit dominus meus rex, 1 Reg. 1, 21. id est, Cum vita functus fuerit.

DVLCESCO.

Qui simul dulcescere faciebamus secretum, Psal. 55, 15. id est, Cum summa animi voluptate de rebus nostris consilium inibamus.

DVRVS.

Si non fleui super habentem durum diem, Iob 30, 25. id est, Infelicem hominem. q. d. grauatum ęrumnis huius calamitosæ vitæ.

Et durius fuit verbum viri Iehudah verbo viri Israel, 2 Sem. 19, 43. pro, Arrogantius & insolentius loquuti sunt viri tribus Iudæ, quàm cæteri qui erant ex alijs tribubus.

E.

EBRIA.

Et benedixerit sibi in corde suo, vt addat ebriam cum sitiente, Deut. 29, 19. id est, Ita adulationibus conetur sopire synæresim & sibi imponere, vt malum putet ludicrũ esse. veluti si quis vehementi siti accensus sese inebriaret vino ne amplius tangeretur sensu: quũ potius sitim illam restinguere sobrietate & abstinentia deberet.

EDVCO.

Tum heri, tum nudiustertius cùm esset Saul rex super nos, educebas & introducebas Israel, 2 Sem. 5, 2. pro, Imperatorem agebas, educebas ad bellum, & reducebas à bello parta victoria.

EFFVNDO.

Sed effudi animam meam coram Domino, 1 Sam. 1, 15. pro, Deprompsi quicquid habebam in animo.

EGREDIOR.

Præficiat Dominus Deus virum super congregationem, qui egrediatur ante eos, & ingrediatur ante eos, Num. 27, 17. pro, Qui educat eos ad bellum & reducat.

Ego sum puer paruus, nec scio egredi, & ingredi, 1 Reg. 3, 7. pro, Nescio quomodo me debeam gerere in administratione tanti regni.

Et omne quod egrediebatur super domum ad muniendum, 2 Reg. 12, 12. pro, Omnia quæ insumebantur in domum ad eam reficiendam.

Et egredietur verbum reginæ ad omnes mulieres, Esther. 1, 17. pro, Diuulgabitur facinus reginæ, peruenietq; ad aures aliarum mulierum.

Quod egreditur è labijs tuis, custodies, Deut. 23, 23. pro, Quod semel pollicitus fueris, præstabis.

ELEVO.

Nũquid eleuabis ad nubem vocẽ tuam, vt multitudo aquarum operiat te? Iob 38, 34. pro, Nunquid imperio tuo descendet ad te pluuia?

ELOQVIVM.

Relinquam aduersum me eloquium meum, Iob 10, 1. pro, Laxis ori meo habenis, pleno ore conquerar.

EO.

Ibat manus filiorum Israel eundo, & dura erat contra Iabin, Iud. 4, 24. pro, Vsque adeo cœperunt augescere vires filiorum Israel.

EQVITO.

Equitare fecisti hominem super caput nostrum, Psal. 66, 12. pro, Fecisti vt homo potiretur imperio supra nos, & insultaret nobis vt tyrannus.

ERVO.

Rixati sunt ambo ipsi in agro, & non

erat qui erueret eos: 2 Sam. 14,6. pro, Qui litem inter eos ortam cōponeret.

EVACVO.

Euacuauerunt eos euacuantes, Nach. 2, 3. pro, Spoliauerūt & priuarunt suis bonis.

EVASIO.

Et ecce remanebit in ea euasio, Ezech. 14,22. pro, Attamen remanebunt ex ea aliquot qui euadent.

EVAGINO.

Tulit secum septingentos viros euaginantes gladium, 2 Reg. 3,26. pro, Magnanimos & bellicosos.

EXALTATIO.

Exaltationes Dei in gutture eorū, Psal. 149,6. q. d. De magnificis factis Dei semper loquuntur, pleno gutture cantant laudes Dei.

EXCELSVS.

Ambulat super excelsa maris, Iob 9, 8. pro, Super altos fluctus marinos, vel excelsa maris: cælū & aërem intelligit.

Excelsiores stulto sunt sapientiæ, Prou. 24,7. pro, Iuxta sententiā stulti, sapientia est in loco edito ad quem pertingere non potest. q. d. desperat se posse assequi sapientiam.

EXITVS.

Venit vt sciret exitum tuum & introitū tuum, 2 Sam. 3, 25. pro, Vt exploraret quomodo te geras.

EXSPECTO.

Elihu exspectauit ipsum Iob in verbis, Iob 32,4. pro, Sustinuit loquentem. q. d. Hactenus tacuit, quòd iunior esset.

EXPVLSIO.

Si fuerit expulsio vestra in extremū cæli, Nechem. 1,9. pro, Siqui à patria vestra expulsi fuerint in regionem remotissimā.

EXVLTATIO.

Ad Deū lætitiæ exultationis meæ, Psal. 43,4. i. Ad Deū auctorem summæ meæ lætitiæ.

F.

FACIES.

Non surrexit propheta vltra in Israel sicut Moseh quem nosset Dominus facie ad faciem, Deut. 34,10, pro, Qui sic familiariter conuersaretur & loqueretur cum Domino, qui talem consuetudinem haberet cum Deo.

Derelinquetur terra quam tu detestaris à facie duorum regum, Iesa. 7,16. pro, A qua tu abhorres propter duos reges suos.

Vt verterem faciem verbi, fecit seruus tuus Ioab, 2 Sam. 14, 20. pro, Vt tibi proponerem sermonem figuratum.

Nunquid faciem eius accipietis, Iob 13, 8. pro, An debetis habere respectum personæ eius?

Et orauerint & exquisierint faciem meā 2 Par. 7,14. pro, Implorauerint opem meam.

Et super me posuerunt omnis Israël facies suas vt regnarem, 1 Reg. 2, 15. pro, In me cōiecerant oculos, sperantes me regnaturum.

Multi quærunt faciem principis, Prou. 29, 26. pro, Ambiunt familiaritatem principis.

Video faciem patris mei, quia non est erga me sicut heri, & nudiustertius, Gen. 31,5. pro, Quòd non tam hilari ac læto vultu me intuetur atque antea.

Veni videamus nos facie, 2 Reg. 14, 8. pro, Descendamus in locū certaminis.

FACIO.

Ad populum congregatum è gentibus, facientem pecudes & opes, Ezech. 38, 12. pro, Qui parat sibi peculiū & opes.

FÆX.

Visitabo viros stantes in fęcibus suis, Sophon. 1, 12. id est, Qui instar rerum coagulatarum stant immobiles super fæces suas: hoc est, Qui magna tranquillitate cōquiescunt in diuitijs suis.

FERRVM.

Ferrum ingressum est animā eius, Psal. 105, 18. id est, In corpus. q. d. corpus eius vinctum fuit catenis.

FICVS.

Veluti primitiua in ficu, in cacumine ei⁹ vidi patres vestros, Hos. 9, 10. i. Tam libenter vidi patres Israëlitarū, quàm libenter videt homo primos fructus in ficus cacumine.

FIDES.

Dominus reddat vnicuique iustitiam suam & fidem suam, 1 Sam. 26, 23. pro, Rationem habeat quàm quisq; vixerit iustè, & fidem seruauerit suam.

FIGVLVS.

Subuersio vestra verè sicut lutum figuli reputabitur, Iesa. 29,16. pro, Equidem tam facilè potest Deus mutare sortem vestram, quàm potest figulus ex vno vase facere quod vult.

FILIVS.

Acquisiui seruos & ancillas, & filij domus erant mihi, Eccl. 2,7. pro, Familia fuit mihi aut vernæ.

State in sanctuario secūdum diuisionem domus patrum fratrum vestrorum filiorum populi, 2 Par. 35,5. Filios populi vocat plebem, vel plebeios aliarum tribuum pręter tribum Leuitarum.

Et egressi sunt filij prophetarum, 2 Reg. 2,3. id est, Discipuli.

Tritura mea & filij areæ meæ, Iesa. 21, 10. id est, Frumentum vel palea quæ atteritur in area.

Isti sunt duo filij olei, &c. Zachar. 4,14. id est, Duo vncti. q. d. Hæc significant duos summos magistratus, regem Iosue, & summū sacerdotem Zorobabel.

FINIS.

Finis omnis carnis venit ad conspectum meū, Gen. 6,13. pro, Decreui perdere.

Et non est finis thesauris eius, Iesa. 2,7. pro, Non possunt numero cōprehēdi.

Non finies angulum agri tui metendo, Leuit. 19, 9. pro, Non exactè metes terminos agri tui, sed illius in angulis relinques spicas pauperibus.

FLAMMA.

Vox Domini succidens flammas ignis, Psal. 28,7. Vult dicere: vnà cum tonitru emicat fulgetrum.

FLATVS.

Si poneret super eum cor suum; spiritum eius, & flatum eius ad se congregaret, Iob 34, 14. pro, Priuaret eū vita.

FOEDVS.

Arcæ in qua est fœdus Domini, 1 Reg. 8, 21. id est, Tabulæ in quibus erant præcepta & conditiones fœderis.

Fœdus pepigi cum oculis meis, Iob 31,1. pro, Fuit magna cōcordia carni meæ cum spiritu meo.

FOETEO.

Turbastis me vt fœtere faceretis me habitatoribus terræ, Gen. 34, 30. pro, Adeo, vt apud terræ incolas, veluti rem putidam, abominabilem & odiosum me reddideritis.

FORMIDO.

Et vocabunt super eos formidinem vndique, Ierem. 49,30. id est, Homines terribiles & formidabiles milites qui illis vndique terrorem incutient.

FORNICOR.

Et fornicari fecit habitatores Ierusalaim 2 Par. 21,11. pro, Fuit causa idololatriæ habitatoribus Ierusalem.

FORTIS.

Tantummodo esto mihi filius fortis, & præliare bella Domini, 1 Sam. 18,17. pro, Ea lege, vt sis dux & imperator mei exercitus.

Fortitudo mea, & principium roboris mei, Gen. 49,3. pro, Quem genui in robore meo.

A fortitudine sua pudore affecti sunt, Ezech. 32,30. id est, Dum terrerent mortales, interim puduit eos virium suarum: nam in medio conatu destituti sunt viribus.

FRACTVRA.

Sicut fractura aquarum lata venerunt aduersum me, Iob 30,14. id est, Magno impetu, vt ingens flumen ruptis aggeribus, inuadunt me.

FRATER.

Perrexit Abimelech filius Ierubbahal in Sechem ad fratres matris suæ, Iud. 9, 1. pro, Vt alloqueretur omnes cognatos suos ex parte matris suæ.

Quoniam apprehendet vir fratrem suū familiæ patris sui, Iesa. 3,6. id est, De eadem familia. Fratrē de eadem familia, vocant Hebræi fratrem germanum, siue qui est eiusdem gentis & sanguinis.

FVMO.

Vsquequo fumabis in oratione populi tui? Psal. 80,5. id est, Velut iratus, repudiabis orationem nostram?

FVNDARE.

Ex ore paruulorum & lactentium fundasti fortitudinem, Psal. 8,3. pro, Stabilem esse declarasti gloriam fortitudinis tuæ, & eam confirmasti contra inimicos tuos.

FVNES.

Væ ijs qui trahunt iniquitatem in funibus mendacij, & veluti funibus plaustri trahunt peccatum, Iesa. 5, 18. id est, Rationibus illicitis, prætextibus, siue illecebris addūt peccata peccatis.

Quia funem meum soluit, & afflixit me, Iob 30,11. pro, Vinculum timoris mei quo illi reuerebantur me, dissoluit, siue abstulit ex animis illorum.

FVROR.

Quia in furore meo & in ira mea fuit mihi ciuitas hæc à die qua ædificauerunt eam, Ierem. 32,31. pro, Iratus sum vehementer isti vrbi.

Proiecit & reliquit Dominus generationem

tionem furoris sui, Ierem.7,29. id est, Contra quam indignatus est.

FVRARI.

Propterea ecce ego ad prophetas, ait Dominus, Qui furātur verba mea vnusquisque ab amico suo, Ierem. 23, 30. id est, Qui vtuntur aliena prophetia, quam audierunt ab alijs, cui tamen affingunt sua somnia.

G.

GENERATIO.

Istæ generationes cæli & terræ, Gen.2,4. id est, Natales, aut ortus siue origines. vel, actiuè, quæ generauerunt cælum & terram.

Intelligite annos generationis & generationis, Deut.32,7. pro, Annos multarum generationum præteritarum, hoc est, Priscos.

Noach vir iustus, perfectus fuit in generationibus suis, Gen.6,9. id est, Ætate illa qua vixit, siue inter homines sui seculi.

GERMEN.

Quia adduco seruum meum Germen, Zachar.3,8. id est, Christum, cuius aduentum prædixerunt alij prophetæ, vocaueruntq; eum Germen.

GENVA.

Genua curuata roborasti, Iob 4,4. vel labantia. pro, Deficiētes in afflictionib⁹.

GLADIVS.

Inducam super vos gladium vltorem vltionis fœderis, Leuit.26,25. pro, Immittam homines armatos, qui fractū à vobis & violatum fœdus quod pepigeratis, vlciscantur.

Gladij sunt in labijs eorum, Psal. 59, 8. pro, Loquuntur meras cædes: singula eorum verba totidem sunt gladij ad iugulandos homines.

GLORIA.

Et mutauerunt gloriam suam in similitudinem bouis comedentis herbam, Psal.106,20. id est, Relicto vero Deo, qui erat gloria & decus eorum, seruierunt Idolis.

Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriæ? Ierem.48,17. id est, Qua ratione factum est, vt regnum Moab tam potens & gloriosum, deletum sit.

Faciet illud secundum imaginem viri, secundum gloriam hominis. Iesa.44, 13. pro, Dabit illi effigiem humanam elegantissimam.

Et de his quæ erant patri nostro fecit omnem gloriam hanc, Gen.31,1. id est, Omnes istas diuitias quibus gloriam sibi comparauit.

GRANDIS.

Ecce non faciet pater meus rem grandem, vel rem paruam quam non reuelet auri meæ, 1 Sam.20,2. id est, Nihil facere solet, siue paruum sit, siue magnum, quin indicet mihi.

GRATIA.

Et suscepit gratiam in oculis omnium videntium eam, Esther. 2,15. pro, Cōciliauit sibi fauorem.

Si quæso inueni gratiam in oculis tuis, 1 Sam. 27,5. pro, Si tibi gratus sum. vel, si tibi gratum fuerit.

GRESSVS.

Dilatabis gressum meū subtus me, Psal. 18,37. pro, Effecisti vt quocūque irem, lato & amplo gressu ingrederer, hoc est, liberè & sine metu. aut, pateret mihi iter expeditum & inoffensum.

GVTTVR.

Exaltationes Dei in gutture eorum, Psal. 149,6. q.d. De magnificis factis Dei semper loquuntur. Pleno gutture cantant laudes Dei.

H.

HABITATIO.

Omnis habitatio domus Siba, serui erāt Mephiboseth, 2 Sam.9,13. pro, Quotquot habitabant in domo Siba, &c.

HIRCVS.

Recedite de medio Babel, & estote tanquam hirci ante gregem, Ierem.50,8. id est, Alieni à metu tanquam hirci gregem præcedentes.

HONORIFICO.

Leuabit te cor tuum ad honorificandū, 2 Par.25,19. pro, Cœpisti magno esse animo, vt maximo honore dignum te putares.

HVMILIOR.

Humiliatus est Moab in die illa sub manu Israel, Iud.3,30. pro, Moabitæ venerunt in potestatem Israëlitarum.

I.

IGNIS.

Qui facit ministros suos ignem vrētem, Psal.104,4. id est, Qui fulmine vtitur tanquam ministris.

Laborabunt populi in igne, Chabb. 2, 13. id est, Videbuntur frustra laborare circa extructionem talium vrbiū quæ tandem incendio absumentur.

ILLVMINO.

Illuminati sunt oculi eius, 1 Sam. 14,27. pro, Clariores redditi sunt postquam comedit mel.

INCISIO.

Incisionē pro anima non dabitis in carne vestra, Leuit.19,28. pro, Non incidetis carnem vestrā propter mortuū.

INCIRCVNCISVS.

Et ego sum incircuncisus labijs, Exod.6, 13. ꝑ, In loquēdo rusticus & inelegās.

INDVLGENTIA.

Polluo sanctuarium meum, & indulgentiam animæ vestræ, Ezech. 24, 21. id est, rem quam tantum amatis quantum indulgentes patres liberos suos. siue rem quam miro affectu prosequitur animus vester.

INDVO.

Et spiritus Dei induit Zechariah, 2 Par. 24,20. pro, Egit eum spiritus Dei.

INGREDIOR.

Num fratres vestri ingredientur ad bellum, & vos manebitis? Num. 32, 6. pro, Pugnabunt?

Et ingressa es in ornamento ornamentorum, Ezech.16,7. pro, Ornasti te ornamento vario, pulcherrimo & elegantissimo, vel apto, disposito. facta es studiosa mundi muliebris.

INIQVITAS.

Sed si ad decipiendum me pro aduersarijs meis absq; iniquitate in manibus meis, 1 Par. 12,17. ꝑ, Quum nihil vos læserim, quum nihil iniquum admiserim in vos.

INSVLSVS.

Nec tribuit aliquid insulsum Deo, Iob 1,22. pro, Non dixit Deum quicquam fecisse sine ratione.

INTELLIGO.

Intelligere fecit manus suas, Gen.48,14. pro, Doctè & scitè imposuit illis manus suas.

Et de filijs Issaschar scientes intelligentiam in temporibus vt scirent quid faceret Israel, 1 Par. 12,32. pro, Periti temporum & occasionū, id est, Scientes quo tempore quidque esset agendum Israeli captatis occasionibus.

INTERFECTIO.

Et super populum interfectionis meę ad iudicium, Iesa.34,5. pro, Quos interfectur⁹ sum vt iudiciū exerceā in eos.

Auxiliati sunt vnusquisque proximo suo ad interfectionem, 2 Par. 20, 23. pro, Confoderunt se mutuis vulneribus.

INVENIO.

Scitote peccatum vestrū quod inueniet vos, Num.32,23. pro, Quale sit peccatum vestrum pro quo luetis pœnas.

Quemadmodum inuenit manus mea regna idoli, Esa.10,10. pro, Quemadmodum superaui & vici alia regna in quibus colebantur idola.

INVESTIGATIO.

Num inuestigatione Deū inuenies? Psal. 11,7. pro, Nunquid peruestigando assequēris omnia Dei consilia?

INVOCO.

Tantū inuocetur nomen tuū super nos, Iesa.4,1. pro, Dicamur vxores tuæ.

IRA.

Propterea quòd non audisti voci Domini, nec fecisti iram furoris eius contra Hamaleck, 1 Sem.28,18. i. Quod præceperat iratus valde cōtra Hamaleck.

Quoniam ira hominis cōfitebitur tibi, Psal.26,11. ꝑ, Qui prius erāt tibi irati laudabunt te, vel cedet tandē in laudē tuā hostiū furor cū illos deuiceris.

Iram Dn̄i ferā, quoniā peccaui ei, Mich. 7,9. i. Pœnam mihi à Dn̄o illatam.

IVBEO.

Iubebo pro te, 2 Sem. 14, 8. i. Iubebo & præcipiam vt filio tuo nihil mali fiat.

IVDICIVM.

Iudicia tua Abyssus multa, Psal. 36, 7. id est, Quocunq; vertamus oculos, sursum, ac deorsum, iusto Dei iudicio omnia disponuntur.

Et docuit eum in semita iudicium, Iesa. 40,14. id est, Quis docuit Deum hanc mirabilem dispositionem, & ordinē quem in creatione mundi seruauit.

Et apprehenderit iudicium manus mea, Deut.32,41. pro, Et cœpero facere iudicium.

Ad faciēdum in eis iudicium scriptum, Psal. 149,9. id est, Vt sumant de illis pœnas iuxta scriptum legis, in qua vt delerent gentes, mandatum erat illis.

Nesciunt iudicium Dei terræ, 2 Reg.17, 26. pro, Morem, id est, Quo cultu, & religione, velit coli Deus eius terræ.

IVDICO.

Dan iudicabit populum suum, Gen.49, 16. pro, Reget, & moderabitur.

Nunciabo regi, quòd iudicauerit eum

Dominus de manu inimicorum suorum, 2 Sem. 18, 19. pro, Eripuerit eum, siue iudicio suo liberauerit.

IVGVM.

Remouebitur ab eis iugum eius, & onus illius ab humero eius remouebitur, Iesa. 14, 25. q. d. Populus meus postea non pendet tributa Assyrijs.

IVRO.

Ad terram quam iurauit Abraham, Genes. 50, 24. pro, Quam interposito iuramento pollicitus est ipsi Abraham.

IVSIVRANDVM.

Quare non custodisti iusiurandum Domini, 1 Reg. 2, 43. pro, Quod iurasti mihi per Dominum.

IVSTIFICO.

Iustificauit animam suam rebellis Israel magis quàm præuaricatrix Iehudah, Iere. 3, 11. pro, Iustiorem præstitit sese, quã sit soror eius, si cõferatur cum ea.

IVSTITIA.

Peccauerunt Domino habitaculo iustitiæ, & exspectationi patrum eorũ Domino, Ierem. 50, 7. id est, In quo erant semper tuti, vt sub tutela legum & iusto iudicio, si qui eos afflixissent, quem admodum antea fuerat spes & columen patrum suorum.

Propterea elõgauit se iudicium à nobis, & non apprehendit nos iustitia, Ies. 59, 9. id est, Deus non vlciscitur iniurias illatas nobis, nec tuetur nos. q. d. Deus abiecit curam populi sui, ac destituit auxilio & ope sua.

Non ingrediantur iustitiam tuam, Psal. 69, 28. pro, Nunquam resipiscant. vel, nunquam eos iustifices, aut absoluas.

Præcepisti nobis iustitiã, testimonia tua, & veritatem valde, Psal. 119, 138. pro, Tu studiosè admodum præcepisti obseruari leges tuas quæ sunt æquissimæ & verissimæ.

Et vobis non est iustitia in Ierusalaim, Nech. 2, 20. pro, Meritum vllum. hoc est, Nunquam estis bene meriti de Ierusalem.

L.

LABIVM.

Labium blanditiarum in corde & corde loquentur, Psal. 12, 3. pro, Sermone blãdo duplici corde loquuntur.

Quia balbutientibus labijs, & in lingua altera loquetur propheta ad populum istum, Iesa. 28, 11. pro, Videbitur illis loqui lingua balbutiente & peregrina, ignotáue, adeo alienus erit à Deo populus.

Et erat omnis terra labij vnius, Gen. 11, 1. id est, Omnes homines vnico idiomate vtebantur.

Quod egreditur è labijs tuis custodies, Deut. 24, 24. pro, Quod semel pollicitus fueris, præstabis.

LABOR.

Labor Ægypti, & negotiatio Chus, super te transibant, Iesa. 45, 14. pro, Opes Ægyptiorum labore partæ, & merces Æthiopum peruenient ad te.

Laborare fecisti me propter iniquitates tuas, Iesa. 43, 24. id est, Varia tædia deuorare fecisti me, vel, molestus admodum mihi fuisti propter &c.

LAC.

Nõ coques hœdum in lacte matris suæ, Exod. 23, 14. pro, Dum matris lac sugit. vel, cum matre lactante.

LAMENTVM.

Assume super Sor lamentum, Ezech. 27 2. pro, Deplora sortem ac calamitatem Tyri.

LAPIS.

Mortuũ est cor eius in medio ei⁹; & fuit vt lapis. p, Versum est in lapidem: hoc est, Obstupuit instar lapidis præ metu.

Lapidem depictum nõ ponetis in terra vestra, Leuit. 26, 1. i. Effigiem lapideam.

LAQVEVS.

Et capias laqueum animæ tuæ. Prou. 22 25. pro, Ne tandem malè pereas, & ab alijs interficiaris.

Neq; coles deos eorũ, quia laqueus sunt tibi, Deut. 7, 16. i. Auertit te à Deo tuo cultus ille idolorum.

LAVS.

Et tu sanctus permanens laudes Israëlis, Psal. 22, 4. pro, Qui laudis materiã continuo gratiarum tenore suppeditas, & tuis assiduis beneficijs. vel, Sanctè permanẽs, & laudes Israëlis. id est, Auctor vt multi laudent Israëlem.

LEO.

Fuit mihi hęreditas mea tanquam leo in sylua, Iere. 12, 8. i. Ita fugio vt fugere solent qui iter agũt, audito leonis rugitu.

LEVIS.

Leuis sicut aquæ, non habebis excellentiam, Gen. 49, 4. pro, Leui ingenio es, & procliui ad libidinem.

LEVO.

Ad terram super quam eleuaui manum meam, vt habitare facerem vos in ea, Num. 14, 30. pro, Quam iuraui me traditurum vobis habitandam.

LIBERTAS.

Ego pr¸edico vobis libertatem ad gladiũ, ad pestem, & ad famẽ, Ier. 34, 17. i. Denũtiaturus sum in perniciem vestram, liberam facultatem inuadendi vos, gladio hostili, pesti & fami, vt perdãt vos.

LIGATA.

Indicatio problematum, & solutio ligatorum inuenta sit in eo, Dan. 5, 12. hoc est, Nodorum ænigmatum.

LIGNVM.

Suspendit eos in quinque lignis, Ios. 10, 26. pro, patibulis, vel crucibus.

LINEA.

Extendam super Ierusalaim lineam Someron, 2 Reg. 21, 13. pro, Designabo velut linea quadã id quod volo perdi, & deijci. & quemadmodum curaui euertendam Samariam, ita curabo euertẽdam Ierusalem.

Nam est eis præceptũ post præceptum, præceptum post pręceptum, linea post lineam, linea post lineam, parum ibi, parũ ibi, Iesa. 28, 10. vult dicere, Paulatim sunt docendi pueri, vt discant legere versum post versum.

LINGVA.

Posuerunt in cælos os suum, & lingua eorum graditur in terra, Psal. 73, 9. pro, Etiam de hominibus malè loquuntur, vt de Deo.

LINGO.

Inimici eius terrã lingent, Psal. 72, 9. pro, Osculabũtur terrã in signũ reuerentię.

LOQVOR.

Sicut locutus est Dñs super filios Dauid, 2 Par. 23, 3. pro, Sicut promisit Deus nepotibus Dauidis.

Locutus est ad cor eorum, Gen. 50, 21. pro, Verbis blandis leniuit mœstitiam eorum.

LVCERNA.

Filio eius dabo tribũ vnam vt sit lucerna seruo meo omnibus diebus coram me, 1 Reg. 11, 36. id est, Regnum, vt semper habeat aliquem ex nepotibus suis, qui regnet in Ierusalẽ me cõspiciente.

Dum splendescere faciebat lucernam suam super caput meum, Iob 29, 3. pro, Dum ipse summo fauore prosequeretur me.

LVMBVS.

Accinxit fortitudine lumbos suos, Prou. 31, 17. id est, Exactè, diligenter & accuratè se pręparat ad opus, vel agit omnia strenuè & virili animo, assiduaq; est in negotijs domi & foris agendis.

LVMEN.

Ad lumen eius ambulabam in tenebris, Iob 29, 3. pro, Quãdo propitium Deũ sentiebã in cũctis hui⁹ vitæ incõmodis.

LVNA.

Sicut luna stabilietur in seculũ, & testis in cælo fidelis, Psal. 89, 38. id est, Quæ testis est durationis illius regni. q. d. Quandiu sol & luna in cælo fulgebũt, erũt mihi testes quòd solium hoc Dauidis nunquam concidet.

LVX.

Expellent eum de luce ad tenebras, Iob 18, 18. pro, Afflictiones & morbi propellent eum à lumine felicitatis & gaudij ad tenebras intolerabilium ęrũnarum.

M.

MAGNIFICO.

Ecce sicut magnificata est anima tua die hac in oculis meis, sic magnificetur anima mea in oculis Domini, 1 Sam. 26, 24. pro, Quemadmodũ in magno pretio habui vitam tuam, ita vt te non occiderim; sic Dominus conseruet me in vita, ne me occidas.

Magnificans Deus salutes regis sui & faciens misericordiã Christo suo Dauid, Psal. 18, 51. pro, Magnam salutem afferens mihi regi suo. vel, magnificè me regem suum iuuit.

MALEDICO.

Vidi virum stultum radicantem, & maledixi habitaculo eius statim, Iob 5, 3. pro, Mox reputaui habitaculum eius esse maledictum, i. mox reputaui fore vt domui ac familiæ ei⁹ malè cederet.

MALITIA.

Ficus malas valde quæ non poterant comedi propter malitiam, Ierem. 24, 2. i. Acerbas quę præ ĩsuauitate & inamœnitate palato & gustui erant ingratæ.

MALVM.

Iratus sum parum, & ipsi auxiliati sunt in malum, Zach. 1, 15. i. In afflictionem. hoc est, Afflixerunt eos suprà quàm volebam. q. d. grauissimè afflixerunt.

Parum abfuit quin fuerim in omni malo, Prou. 5, 14. Quin obrutus fuerim omnimoda afflictione.

MANSIO.

Manete quęso, ecce mansio est diei, Iud. 29, 9.

29,9. pro, Tempus est quo dies conuertet se ad hospitium,id est,occidet. q. d. Non procul abest occasus solis, quo tempore solent homines diuertere ad hospitium.

MANVS.

Vnusquisque secundum donum manus suæ Deut.16,17.pro, Quisque offeret iuxta quod conferre poterit.

Et dedit mihi rex iuxta manum Dei mei bonam super me, Nechem.2,8. pro, Fauore & gratia Dei mei erga me.

Et si non attigerit manus eius sufficiens pecus, Leuit.5,7. pro, Si tam pauper sit,vt non suppetat ouis quam offerat.

Confortauerunt manus malorum,vt nō conuertātur vnusquisq; à malitia sua, Ier.23,14.i.Fauent facinorosis.

Ægypto dedimus manum,Assyrio vt saturaremur pane, Thren.5,6. pro, Pepigimus fœdus cum Ægypto & Assyria. vel, Supplices illis facti sumus vt pane saturaremur.

Et defixisti alieno manum tuam, Prou. 6,1. i. Attactu manus stipulatus sis, & fide iusseris, siue manu tua stipulatus fueris pro alieno.

Et dixit,quia manus super thronum Domini, bellum Domini in Hamalec, Exod.17,16.pro, Dixit Dominum iurasse per solium suum, sibi futurum bellum cum Hamalecitis.

MARE.

Quia affluentiam marium sugent,Deu. 33,19.pro,Mercibus marinis abundabunt.

MEDIVM.

Quia nomen meū in medio eius,Exod. 23,21. pro, Legatus meus est; & quæ dicet,nomine meo dicet.

MEMORO.

In omni loco quo memorare faciā nomen meum, veniam ad te, Exod. 20, 24.pro,In quocunque loco instituero cultum nominis mei.

MENDAX.

Eris mihi velut vena mēdax,veluti aquæ quæ non fideles sunt, Ierem. 15,18. id est,Non perpetuò fluens. q. d. Cùm sperabo te mihi laturū auxilium,tunc deseres me.

MENTIOR.

Mustū mentietur eis,Hos.9,2.pro, Non respondebit votis eorum.

MERCES.

Ante dies hos merces hominis non fuit, & merces animalis non fuit, Zach. 8, 10.i. Labor tam hominum quàm iumentorum erat inutilis, irritus & inanis.hoc est,maledictus à Deo.

METIOR.

Et mensus est duos funiculos ad mortificandum, & plenum funiculum ad viuificandum, 2 Sam. 8,2. pro, Duas partes interfecit, & tertiæ parti pepercit.

MINOR.

Minor sum cunctis misericordijs tuis, Gen.32,10. pro, Inferior,vel indignus sum misericordijs tuis.

MIRABILIS.

Mirabilior fuit amor tuus mihi amore mulierum,2 Sam.1,26.pro, Te magis diligebam quàm vllam mulierem.

MISCEO.

Et quomodo misces te cum equis? Iere. 12,5.id est, Quomodo cum equis cursu certare poteris?

MISERICORDIA.

Misericordiā & veritatem præpara quæ conseruant te,Psal.61,8.pro, In seruādo rege tuo ostende te esse misericordem & veracem in tuis promissionibus. Aut, Fac vt semper sequatur rectitudinem & clementiam. quia istæ virtutes sunt fideles regni custodes.

Ista est misericordia tua ad amicū tuū? 2 Sam.16,17.pro,Hæc rependis amico tuo pro beneficijs acceptis?

Dedit Deus Danielem in misericordiā, & misericordias coram principe Eunuchorum, Dan.1,9. pro, Effecerat Deus,vt esset gratiosissimus & charissimus illi principi valde.

MONS.

Potens præ mōtibus rapacibus, Psal.76, 5.id est, Prædatoribus. Montes rapaces vocat regna violenta, per vim & multas cædes acquisita.

Contriti sunt mōtes longi temporis, incuruauerunt se colles æterni, Chabb. 3,6. id est, Reges ac principes,siue nobiles, qui multo tempore imperauerant in regione illa.

MORS.

Et Domino Deo ad mortem sunt exitus, Psal.68,21.pro,Domini est mors, & animarum exitus.vel,Dominus potest hostes suos tradere ad mortem quum vult.

Non est puellæ peccatum mortis, Deut. 22, 26. pro, Non admisit facinus dignum morte.

Percussimus fœdus cum morte, & cum sepulchro fecimus pactum, Iesa. 28, 15. pro, Non veniet super nos mors, non moriemur.

Ecce mortuus es,Gen.20,3.pro, Actum est de vita tua.

MVLTIPLICO.

Qui multiplicauit occisos nostros, Iud. 16, 24. pro, Qui plurimos ex nostris occidit.

Et cùm multiplicata esset res ista, 2 Par. 31,5.id est, Cū hoc esset diuulgatum.

MVLTITVDO.

Ego Dominus respondebo ei in multitudine idolorum suorum, Ezech. 14, 4,id est,Tametsi fuerit maximus idololatra.

MVNDO.

Mundando non mundabit,Num.14,18. pro, Non absoluere solet eum qui nō agnoscit peccatum, sed punire.

MVTO.

Surge nunc,& muta te, 1 Reg.14,2. pro, Muta vestem tuam, & ornamenta tua, ne agnoscaris.

MVTVS.

Aperi os tuum muto, Prou.31,8.pro, Patrocinare silenti in sua causa.

N.

NIDVS.

Vt aquila quæ excitat nidū suum,Deut. 32,11. pro, Ad volandum excitat pullos suos.

In nido meo moriar,Iob 29, 18. pro, In medio liberorum meorum. hoc est, Liberis meis superstitibus.

NOBILIS.

Beata tu terra,cùm rex tuus filius est nobilium, Eccl.10,17. pro, Cuius rex generosus est.

NOMEN.

Ad ædificandum domū, vt esset nomen meū ibi,1 Reg.8,16.pro, Quæ dicaretur nomini meo, & in qua inuocarer.

Omnes populi ambulabunt vnusquisq; in nomine Dei sui:& nos ambulabimus in nomine Domini Dei nostri, Mich.4,5.i. Colent Deum suum,siue idola: nos autem colemus Deum nostrum Dominum.

Fecisti tibi nomen secundum diem hāc, Ierem. 32,20. pro, Peperisti tibi famā insignem & celebrem.

Vt non ponam viro meo nomen,2 Sam. 14,7.pro, Vt non relinquam vllum filium qui nomen patris referat. vel, vt deleatur prorsus memoria viri mei, quæ seruabitur in pruna illa filij mei, si tibi eum seruare placuerit.

Ne fortè capiam ego ciuitatem,& vocetur nomen meum super eam, 2 Sam. 12, 28. pro, Si cepero eam, tribuatur mihi victoria.

NOVACVLA.

Sicut nouacula acuta faciens dolū, Psal. 52,4 sub. tu es. pro, Tu dolose agis mecum,velut nouacula quæ aberrans petit iugulum: vel,quā si leuiter contingas,sua acutie vulnerat grauissimè.

NOX.

Qui non fuerit mūdus ob accidens noctis,Deut.23,10. id est, Propter pollutionem quæ noctu acciderit.

NVMERVS.

Quādo erat nubes diebus numeri super tabernaculum. Num.9,20.i. Diebus paucis,qui facilè numerari possunt.

NVNTIVM.

Vir bonus est hic,& cū nuncio bono venit,2 Sam.18,27.pro,Boni nūcij causa venire solet.

O.

OBSIDIO.

Venit ciuitas in obsidionem, Iere. 52, 5. pro,Obsidio venit in ciuitatem,id est, Obsessa est ciuitas.

OCCASIO.

Et imposuerit ei occasiones verborum, Deut.22,13. pro, Effecerit vt alij malè de illa loquantur.

OCCISIO.

Pasce pecora occisionis, Zach. 11,4. hoc est, Populū Iudaicum iam destinatū cædi & occisioni,decreto ac sententia Dei.

OCVLVS.

Terra quā Dominus Deus tuus quærit, semper sunt oculi Domini Dei tui in ea,Deut. 11,12. pro, Curam illius habet,nequid ei desit.

Vnusquisq; abominationes oculorū vestrorum proijcite,Ezech.20,7.i. Idola ad quæ oculos conuertitis. vel, quæ diligitis & colitis: quòd oculi alliciant & adducant homines.

Et malignetur oculus tuus cōtra fratrē tuū, Deut.15,9. pro, Ne parcus, inuidus,immisericors sis in fratrem. Animi habitus, oculis se maximè prodit.

Malignus oculus significat parcum, inuidentem, immisericordem, qui non libenter miseretur pauperum. Contrà, Oculus bonus pro animo liberali & benefico accipitur. Prou. 22,9.

Num honorat Dauid patrem tuum in oculis tuis, 2 Sam. 10,3. pro, Tua sententia & opinione. q. d. putas quòd vt honore afficeret Dauid patrẽ tuũ, &c.

Et fuit sicut ludẽs in oculis generorũ suorũ, Gen. 19,14. pro, Visus est illis iocari.

Quia eripuisti oculum meum à lachryma, Psal. 116,8. pro, Sustulisti à me omnem tristitiam & mœrorem.

Sapientis oculi sunt in capite eius, Eccl. 2,14. hoc est, Circumspectus est sapiẽs, diligenter videt quid agendum sit.

ODOROR.

Odoratus est Dominus odorem quietis, Gen. 8,21. pro, Suscepit cũ beneplacito oblationem, siue placatus est Deus.

OLEA.

Relinquentur in eo racemi, sicut excussio oleæ duorum, vel trium granorum in summitate rami, Iesa. 17,6. id est, Remanebunt habitatores Ierusalem pauci, sicut racemi vindemia facta, & vt paucæ oleæ remanent excussa olea.

OLEI.

Corrumpetur iugũ à facie olei, Iesa. 10, 27. id est, Propter oleum, hoc est, In gratiã Ezeciæ vncti Dei, siue potius Messiæ promissi.

OLLA.

Moab olla lotionis meæ, Psal. 68,10. pro, Moabitæ mihi seruiliter subditi erunt. vel, Moab mihi subdita erit ceu lebes in quo lauem pedes.

OPERIO.

Os impiorum operiet iniquitatem, Prouerb. 10,6. id est, Semper cogitat malũ. celat iniuriã quã s. meditatur in corde suo.

OPVS.

Et tulit omne vas operis, Num. 31, 51. pro, Vasa opere, siue industria facta.

Mentiebatur opus oliuæ, Chabb. 3,17. id est, Oleæ non producebant fructũ suũ, non respondebant votis agricolæ.

OPPRESSVS.

Dirigite oppressum, Ies. 1,17. id est, Emẽdate sententiam, vel accusationem iniquè latam contra oppressum.

ORATIO.

Clausit orationem meã, Thren. 3,8. pro, Clausit aures ad orationẽ meã ne perueniret ante illum, i. Non exaudiuit me.

Et oratio mea ad sinum meum reuertebatur, Psal. 35,13. id est, Tacitè mecum, & tanquã in sinu, remotis arbitris orabam pro ipsis.

ORIOR.

Orietur vobis timentibus nomen meũ, Mala. 4,2. i. Apparebit vobis Christus.

OS ORIS.

Si eduxeris preciosum à vili, tãquam os meum eris, Ierem. 15,19. id est, Accidet tibi vt prædixero tibi.

Veruntamen iuxta os Domini fuit hoc contra Iehudah, 2 Reg. 24,3. pro, Iuxta sententiam, id est, Lata sententia de ore Domini. q. d. Ore suo tulerat sententiam, se abducturum Iudam in captiuitatem.

Ne remoueas de ore meo verbum veritatis, Psal. 119,43. pro, Cupio mihi eam dari fortitudinem vt celebrẽ promissiones tuas quicquid mihi acciderit.

Ponet in puluere os suum, Thren. 3,29. pro, Submissè loquetur, de se submissè sentiet, quasi terram deosculaturus.

Quoniã in ore Absalom erat positum, 2 Sam. 13,32. pro, Semper narrabat amicis se occisurum Amnonem.

OSCVLOR.

Osculamini filiũ ne fortè irascatur, Psal. 2,12. pro, Osculo manuum testamini vos filium Dei habere pro rege. Osculum manuũ in Palæstina, signum subiectionis erat.

OS ossis.

Mementote quòd os vestrum, & caro vestra sum, Iud. 9,2. pro, Propinquus vester siue cognatus.

P.

PACTVM.

Et ingressus sum in pactum tecũ, Ezech. 16,8. pro, Inij fœdus tecum.

PALATVM.

Et nõ dedi ad peccandũ palatum meũ, vt expeterem maledictionem animæ illius, Iob 31,30. pro, Quum ne verbo quidem offenderim eum, vt ei dira imprecarer.

PALLIVM.

Et non induentur pallio piloso, vt mentiantur, Zach. 13,4. i. Posthac non vtentur pallio quod induere solebant veri Prophetæ, vt habitu mentirentur prophetiam veram.

PANIS.

Panem pigritiæ non comedit, Prou. 31, 27. id est, Non viuit sine labore.

Quia veluti panis noster sunt, Num. 14, 9. pro, Deuorabimus eos tanquã panẽ.

PARIES.

Parietes cordis mei doleo, Ierem. 4,19. id est, Præcordia quæ sunt tamquam parietes cordis.

PARTVRIO.

Propterea dabit eos vsq; ad tempus quo parturiens pepererit, Mich. 5,2. id est, Tradet eos vsque in summas angustias. siue, Sinet suos affligi nõ aliter quã affligi solet mulier in ipso puerperio, siue partu.

PARVVLVS.

Si non traxerint eos paruuli gregis, Iere. 49,20. id est, Raptauerint cadauera eorum per terrã vilissimi exercitus Chaldæorum.

PATER.

Omnis generatio illa congregata est ad patres suos, Iud. 2,10. pro, Mortua est & cõdita cũ maioribus suis in sepulchris.

PAVOR.

Incipiam dare pauorem tuum super faciem populorum, qui sunt sub omni cælo, Deut. 2,25. pro, Reddam omnes populos territos audito nomine tuo.

PAX.

Num est pax tibi? num est pax viro tuo? num est pax puero? & dixit: Pax. 2 Reg. 4,26. pro, Rectène vales? saluus est vir tuus? præclarène agitur cum puero? Respondit: Omnia sunt salua.

Castigatio pro pace nostra super eũ, Iesa. 53,5. pro, Fuit castigatus, vt haberemus pacem.

Quia erit pax, & veritas in diebus meis, Iesa. 39,8. pro, Tantùm peto, vt viuam incolumis, & præstet Dominus quod est pollicitus.

Non quæres pacem eorum, & bonum eorum omnibus diebus tuis in seculũ, Deut. 23,6. pro, Numquam consules tranquillitati eorum & vtilitati.

Succisa sunt pascua pacifica, Ierem. 25, 37. i. Vbi scilicet pacificè, & sine incursione ferarũ greges antea pascebãtur.

PECCATVM.

Peccatum populi mei comederũt, Hos. 4,8. pro, Sacrificium siue hostiam oblatam pro peccato.

PERCVTIO.

Nunquid iuxta plagam percutientis eũ percussit eum, Iesa. 27,7. id est, An afflixit Deus populum suum, vt Sennacherib & Pharao illum percusserant?

PEREGRINVS.

Quia peregrinus sum apud te, incola vt omnes patres mei, Psal. 39,13. pro, In terra patriam meam non agnosco, sed velut peregrinus in ea habito, exspectãs habitationem tuã cæleste, vt & patres mei.

PEREO.

Super ipsis perijt senium, Iob 30,2. pro, Miseriores fuerunt quàm vt senectutẽ attingere potuerint præ fame. vel, Perijt tempus super ipsos. pro, In vanum contriuerunt ætatem suam. hoc est, vixerunt inutiles.

PERFECTIO.

Dixit Saul ad Dominum Deum Israël: Da perfectionem, 1 Sam. 14,41. id est, Decerne integritatem, hoc est, Sortem veram. fac venire sortem pro rei veritate. fac vt sors cadat super eum qui peccauit. Iudica vter peccauerit, ego, an Ionathan filius meus.

PES.

Radet Dominus in nouacula conducta mercede caput & pilos pedum, Iesa. 7, 20. id est, Pubem & pudenda. Nã quicquid infra aluum est tribuitur pedib⁹.

Leuauit Iahacob pedes suos, & iuit, Ge. 29,1. q. d. pedes, nõ eques ꝓfectus est.

Quis suscitauit ab Oriente iustitiam, vocabit eum ad pedem suum? Iesa. 41, 2. id est, Vt sequatur se quocunque voluerit eum ire, vt prompti & morigeri famuli solẽt, qui dominorum suorum vestigia sequuntur.

PETRA.

Et de petra melle saturaui te, Psal. 81,17. Hyperbole incomparabilis felicitatis & fœcunditatis. q. d. Rem infœcundam feci potius abundare rebus omnibus ad vitam necessarijs quàm nõ saturassem. dictione enim mellis id significatur.

PHARETRA.

Beatus vir qui impleuit pharetram suam ipsis, Psal. 127,5. sub. filijs. Pharetram vocat domum, quòd præcedenti versu filios dixisset esse velut sagittas: Vt sagittæ in manu potentis, ita filij iuuentutum.

PLATEA.

Plateas pones tibi in Dammasec, 1 Reg. 20,34. ꝓ, Fora aut vicos rerũ venaliũ, cõstitues tibi, ex quib⁹ vectigalia recipies: & hac re superiorẽ te agnoscam.

PLE-

PLENVS.

In argento pleno da eum mihi, 1 Par. 21, 22. pro, Pretio integro. vel, argento quantum valet, vende eum mihi.

Lapides plenitudinum, Exod. 25, 7. pro, Gemmæ quæ auro & argento includi solent in palis.

PLVVIA.

Exspectabant sicut pluuiam me, Iob 29, 23. pro, Tanto desiderio exspectabant verbum meũ quanto exspectatur pluuia in Autumno, irrigandæ sementi necessaria.

POENITET.

Et pœnituit eum secundum multitudinem miserationum suarum, Psal. 106, 45, id est, Quasi mutasset sententiam, cœpit eos benignè tractare iuxta abuntantes suas misericordias. vel, ob multam suam bonitatem, siue sua ingenti misericordia commotus.

PONO.

Non posuerunt Deum coram se, Psal. 54, 5. pro, Nullam Dei rationem habuerunt.

Et ponẽt fœditatem vestram super vos, Ezech. 23, 49. pro, Sument pœnas de vobis propter flagitia & scelera quæ admisistis.

Ponam Ierusalaim lapidem onerosum omnibus populis, Zachar. 12, 3. pro, Reddam Ierusalaim immobilem vt à nullis populis transferri possit.

Non pones sanguinem in domo tua, Deut. 22, 8. pro, Ne sis causa necis si corruerit aliquis de tecto tuo.

Pones verba in ore eius, Exod. 4, 15. pro, Totum negotium ei mandabis, ac dices illi quid oporteat illum dicere.

POPVLVS.

Venient ad te secundum ingressum populi, Ezech. 33, 31. pro, Vt solet ingredi & irrumpere populus, confertim nempe & multi simul.

Congregatus est ad populos suos, Gen. 25, 8. pro, Conditus est sepulchro cum maioribus suis.

PORTA.

Vt narrem omnes laudes tuas in portis filiæ Syon, Psal. 9, 15. pro, Locis in quibus conciones haberi solebant à populo Israëlitico, in conuentu frequentissimo in media Ecclesia.

PORTO.

Turpitudinem tuam & abominationes tuas tu portasti, Ezech. 16, 58. pro, Afflicta fuisti pro ratione scelerum tuorum.

POST.

Non respondebis in causa, vt declines post multos ad peruertendum, Exod. 23, 2. pro, In lite ne sequaris plurium sentẽtiam, vt cuiusquã peruertas ius.

POTATOR.

Neque stabunt vlni eorum in sublimitate sua, omnes potatores aquarum, Ezech. 31, 14. id est, Arbores quæ gaudent magno humore.

PRÆCIPIO.

Præcepit ei super Mordechai, Esther. 4, 5. pro, Dedit ei mandata de Mardechæo.

Omni exercitui eorum præcepi, Iesa. 45, 12. id est, Totum illum cælorum exercitum mandato feci, siue solo verbo & iussu.

PRETIVM.

Dedi pretium tuum Ægyptum, Iesa. 43, 3. id est, pretium redemptionis tuæ. pro, Quasi permutatione facta, cladem quæ tibi impendebat à Sennacherib conuerti in Ægyptios.

Sermo Domini erat pretiosus in diebus illis, 1 Sam. 3, 1. pro, Tunc erant rari Prophetæ qui voluntatem Domini populo annuntiarent.

PROBRVM.

Vt non capiatis vltrà probrum famis in Gentibus, Ezech. 36, 30. id est, Ne posthac malè audiatis apud Gentes propter penuriam panis.

PROFICISCOR.

Proficisci fecerũt lapides grãdes, 1 Reg. 5, 17. pro, Præcepit vt adueherent lapides.

PROFVNDVS.

Et profundas aquas biberitis, Ezech. 34, 18. id est, Limpidas ac puriores; quòd aquæ profundæ sint limpidę ac puræ.

PROHIBEO.

Ecce prohibuit Dominus meus Nahaman Aramæum hunc vt non acciperet de manu eius quæ attulit, 2 Reg. 5, 20. pro, Pepercit Dominus meus rebus Naaman istius, id est, Noluit accipere de muneribus quæ attulit Naaman.

Et nunc loquere obsecro ad regem, quia non prohibebit me à te, 2 Sam. 13, 13. pro, Non denegabit me tibi.

PROLONGO.

Prolongabuntur dies, & deficiet omnis visio, Ezech. 12, 22. id est, Longi ac prolixi erunt. q. d. Non euenient ante multos annos, & interim irrita erit omnis visio diuturnitate temporis.

PROPINQVVS.

Nunquid Deus de propinquo ego sum, dixit Dominus, & non Deus de longinquo? Ierem. 23, 23. id est, Deus nouus & recens, & non potius æternus?

PVDOR.

In omni terra pudoris eorum, Sophon. 3, 19. pro, In terra in qua probris affecti fuerunt.

PVLVIS.

In puluerem mortis me pones, Psal. 22, 16. pro, In terram sepulchri, siue in sepulchrum. q. d. Ex hac tribulatione nihil aliud exspecto quàm mortem.

Q.

QVÆRO.

Omnes reges terræ quærebant faciem Selomoh, 2 Par. 9, 23. pro, Inuisebant Salomonem, vel magno desiderio tenebantur inuisendi eum.

QVIES.

Odoratus est Dominus odorem quietis, Gen. 8, 21. pro, Suscepit cum beneplacito oblationem, siue placatus est.

QVIESCO.

Viderunt populũ qui erat in medio eius habitantem cõfidenter, iuxta consuetudinem Sidoniorum, quiescentem & confidentem, Iud. 18, 7. pro, Otiosum & nihil timentem.

R.

RADIX.

Radix mea aperta erit iuxta aquas, Iob 29, 19. pro, Benedictionem Domini experior in omnibus, & prosperitatem adesse sentio.

RAMVS.

Ramum eius tenerum siccabit flamma, Iob 15, 30. pro, Liberos eius absũmet miseria ac tribulatio.

RECTVS.

Et rectum fuit verbum in oculis Absalom, 2 Sam. 17, 4. pro, Placuit consilium ipsi Absalom.

REDIMO.

Fratrem non redimendo redimet quispiam, Psal. 49, 8. pro, Nemo fratrem suũ vlla ratione redimere potest quin moriatur, & impetrare vitam longiorem pecunijs.

Et si non fuerit viro redemptor, Leuit. 25, 26. id est, Propinquus, cui sit ius redimendi quæ ille vendiderit.

REGNVM.

Et prosperata es in regnum, Ezech. 16, 13. i. Prosperè tibi cessit vsq; ad regnum. vel, facta es apta, & idonea regno suscipiendo.

RENES.

Etiã noctibus erudierunt me renes mei, Psal. 16, 7. pro, Interni mei affectus procliues alioqui ad malum, incitauerunt me ad pietatem etiam noctu.

REQVIES.

Et requiem prouincijs fecit & dedit dona secundũ potentiã regiam, Esther. 2, 18. pro, Prouinciarum tributa minuit.

REQVIESCO.

Requieuit Aram cum Ephraim, Iesa. 6, 2. id est, Societatem inijt. vel, copiæ Syrorum iunctæ sunt copijs regis Israël ad obsidendam Ierusalem.

RETRIBVO.

Retribue seruo tuo vt viuam, Psal. 119, 17 pro, Hoc beneficium cõfer, id est, hoc beneficio me dignare, vt viuendo, me totum addicam in obsequium tuum. Alij, præsta te seruo tuo beneficum siue liberalem. tunc viuam, id est, tum demum me felicem existimabo, tũc etiam custodiã sermones tuos si mihi fueris fauorabilis, vt vulgo loquuntur.

REVELO.

Turpitudinem patris tui non reuelabis, Leuit. 18, 7. pro, Non concumbes cum matre tua.

REVERTOR.

Reuertetur ad dies adolescentię suę, Iob 34, 25. pro, Erit eo corporis habitu quo erat in adolescentia sua.

REX.

Obliuioni tradetur Sor septuaginta annis sicut dies regis vnius, Iesa. 23, 15. pro, Tandiu quandiu homo viuere solet. etiã rex qui delicatè viuit, & optimè alitur.

RIXA.

Vir rixæ fui ego, & populus meus, Iud. 12, 2. pro, Controuersia magna orta est inter me & populares meos.

ROBVR.

Principium roboris mei, Gen. 49, 3. pro, Quẽ genui quũ adhuc essem fortis & valens robore. i. Primogenitus meus,

Robur

Robur mihi erūt habitatores Ierusalaim in Domino, Zachar. 12,5. id est, Adiuuabunt nos.

ROS.

Ex vtero ab aurora fuit tibi ros natiuitatis tuæ, Psal. 110,3. pro, Gratiæ illæ quæ tibi datæ sunt à patre, contigerūt tibi iam inde ab vtero natiuitatis: quemadmodum quotidie ab aurora nascitur ros.

S.

SAGENA.

Propterea sacrificabit sagenæ suæ, & suffiet reti suo, Chabb. 1,16. id est, Omnia tribuet propriæ virtuti, industriæ ac viribus.

SAGITTA.

Ad lucem sagittarum tuarum iuerunt, Chabb. 3,11. id est, Grandinis permixtæ fulguri, quam tu è cælo demittebas in Ægyptios, nocte illa qua insecuti sunt Israëlem.

SAL.

Pactum salis sæculi est coram Domino tibi, Num. 18,19. pro, Incorruptum, firmum & perpetuum. Pactum salitū vocat quod Deus externo symbolo sanciuit, ne vmquam euanescat, sed semper vigeat.

SALVVS.

Vnde saluam te faciam? num de area, vel de torculari: 2 Reg. 6,27. pro, Vnde tibi feram opem, dando tibi cibum aut potum? at nihil habeo.

SALVS.

Sagitta salutis Domini, 2 Reg. 13,17. pro, Sagitta quæ signum est futuræ salutis quam Dn̄s dabit Israëli contra Ará.

Domini est salus super populum tuum benedictio tua, Psal. 3,9. pro, Domini est ferre auxilium, & cumulare populum omnibus beneficijs.

SANO.

Parcam peccato eorum, & sanabo terrá eorum, 2 Par. 7,14. pro, Condonatis illorum peccatis dabo pluuiam tempore suo, auferam locustas, &c.

SANCTVS.

Cōtaminauit Iehudah sanctum Domini quod dilexit, Malach. 2,11. id est, Matrimoniū quod sanctificauit Dn̄s.

In die illa erit super tintinnabula equorum sanctitas Domino, Zachar. 14,20. id est, Tintinnabula ipsa equorum consecrabuntur Domino: nam ex eis fient lebetes ad coquendum in domo sanctuarij.

Et intulit Selomoh sanctitates Dauid patris sui, 1 Reg. 7,51. pro, Quæ consecrauerat Dauid.

SANCTIFICO.

Quicquid tetigerit ea sanctificabitur, Exod. 30,29, id est, Erit sacrum, nec eo vti licebit in rebus priuatis, sed tantùm in sacris.

Mittebat Iob & sanctificabat eos, Iob 1,5. pro, Missis nuntijs iubebat eos ad rem diuinam præparari.

SANGVIS.

Qui obturat aurem suam, ne audiat sanguinem, Iesa. 33,15, id est, Qui non vult audire eos qui loquuntur de patranda cæde.

Et posuit sanguines belli in pace, 1 Reg. 2,5. id est, Occidit eos incautos, & dū nihil tale suspicarentur: non minus sibi licere eos occidere existimauit, quá si occidisset in bello. vel, non minore studio mortem fratris occisi in cōflictu vindicauit, quàm si occisus fuisset tempore pacis.

Expiabuntur à sanguine, Deut. 21,8. id est, Pœna homicidij illius condonabitur eis. sequenti versu dicit: Tu auferes sanguiné innocenté è medio tui. pro, Non imputabitur tibi cædes illa.

Omnis qui egressus fuerit ex ostijs domus tuæ foras, sanguis eius erit in caput eius, & nos innoxij: & omnis qui fuerit tecum in domo, sanguis illius in caput nostrum, Ios. 2,19. pro, Cædes illius imputabitur ei. aliàs, cædes illius nobis imputabitur, si quis manum in eum iniecerit.

SCEPTRVM.

Sceptrum exactoris in eo, confregisti, Iesa. 9,4. id est, Vires eorum qui tyrannidem exercebant in eos.

SCINDO.

Ascendamus in Iehudah, & obsideamus eam, & scindamus eam nobis, Ies. 7,6. id est, Irrumpamus in eam vi armorum, ita vt hac ratione veniat in ditionem nostram.

SCRIPTVRA.

In cœtu populi mei non erūt, & in scriptura domus Israël non scribentur, Ezech. 13,9. id est, In catalogo seu in libro vitæ in quo descripti sunt omnes veri Prophetæ.

SECRETVM.

In secretum eorum non veniat anima mea, Gen. 49,6. pro, Animus meus maximè abhorret ab eorum consilio.

SECVLVM.

A tempore quo cōstitui mihi populum seculi, Iesa. 44,7. id est, Ab eo tempore quo creaui hominem in terra. q. d. Post homines natos.

Vsque in seculum non videbūt lumen, Psal. 49,20. pro, Non sunt perpetuò victuri. Non potientur hac luce, nisi ad breue tempus.

SEDEO.

Dominus in diluuio sedit: & sedit Dominus rex in seculum, Psal. 29,10. id est, Vt Dominus fuit auctor diluuij táquam Rex, ita penes eum semper erit summa potestas.

Et erit quando sedes extra, & fodies in eo, Deut. 23,13. id est, Leuas onus vētris.

SEMEN.

Seminabo domum Israël, & domum Iehudah semine hominis & semine animalis, Ierem. 31,27. pro, Implebo Iudam & Israëlem hominibus & opibus quæ olim erát in gregibus & pecorib⁹.

SEMITA.

Sic semitæ omnium obliuiscētium Dei, Iob 8,13. i. Talia sunt instituta & rationes vitæ omniū qui Dei obliuiscūtur.

SEPTEMPLICITER, SEPTVAGESIES SEPTIES.

Quia septempliciter vindicabitur Cain, & Lemech septuagesies septies, Ge. 4,24. Sicut septenarius numerus in Scriptura multitudinem designat, ita septuplicatio pro ingenti incremento capitur. sic Matth. 18,22. Non dico tibi vsque septies, sed vsq; septuagesies septies.

SEPVLCRVM.

Sepulcrum patens guttur eorum, Psal. 5,10. id est, Vt sepulcrum apertum exspectat cadauer quod conficiat & exedat; Ita hostes mei sua blandiloquentia eò tendunt, vt me ad se pellectum perdant & subuertant.

Qui descendunt ad lapides sepulcri, Iesa. 14,19. pro, Qui coniecti fuerunt in sepulcrū stratum lapide, vel lapidibus factū.

SERMO.

Quia non est sermo in lingua mea: ecce Domine tu nosti totū ipsum, Psal. 139,4. pro, Antequam loquar, nosti quid dicturus sim. vel, Etiamsi non loquar, tu tamen nosti, &c.

SERVIO.

Non seruire feci te in oblatione, nec laborare feci te in suffimento, Iesa. 43,23. pro, Non oppressi te multitudine oblationum. vel, Non exegi à te multas oblationes. Nam à seruis multū operis exigi solet. sequitur. Verùm seruire fecisti me propter peccata tua, laborare fecisti me propter iniquitates tuas, id est, Quin potius tuis peccatis molestū onus subire me fecisti, cùm reuerenter te mihi subijcere debuisses.

SEX.

In sex angustijs te eruet, & in septima non tanget te malum, Iob 5,19. pro, Quum acciderit vna ex multis tribulationibus, seruabit te Deus incolumē: imò in plurimis non attinget te vllum malum. Numerus finitus pro infinito.

SIGNVM.

Fac mecum signum in bonitate, Psal. 86,17. pro, Declara signo aliquo te mihi velle fauere, & te esse mihi propitium. Quidam, Ede signum aliquod bonitatis tuæ erga me.

Posuerunt signa sua signa, Psal. 74,4. Repetitio certitudinem rei denotat. Ná certa signa habebant, quibus sibi persuadebant se capturos templum. Alij, Posuerunt sua signa pro signis, vel trophæis, in signum victoriæ. q. d. Domine triumphos suos agunt, ita vt prorsus deijciant signa maiestatis tuæ.

SILEO.

Tibi silet laus Deus in Syon, Psal. 65,2. pro, Tanta sunt beneficia tua, vt te nemo dignè laudare possit.

SIMILITVDO.

Et ecce tamquam similitudo filij hominis tangebat labia mea, Daniel. 10,16. pro, Rursum tetigit me Angelus ille qui apparuit mihi in specie humana.

SINISTRA.

Cor stulti ad sinistram ipsius, Eccl. 10,2. i. Res suas sinistrè & præposterè administrat: vt manus sinistra ad res agendas est inepta.

SOL.

Diligentes eum erūt secundum exitum solis in fortitudine sua, Iud. 5,31. pro, Sumant vires ac proficiant, veluti sol quū exoritur, subinde lucidior euadit.

Et orietur vobis timentibus nomē meū, Sol iustitiæ, Malach. 4,2. i. Christus qui est vera lux, & per quem iustificamini.

SORS.

Quia nõ requieſcet virga impietatis ſuper ſortem iuſtorum, Pſal. 125,3. pro, Hæreditatem. q. d. Nullus tyrannus diu iuſtis imperabit.

Tu ſuſtentas ſortem meam, Pſal. 16,5. ſub. Ita vt nemo eam mihi auferat. ita te mihi in hæreditatem dediſti, vt tua ſola virtute, ſalua mihi maneat fruitio, & tibi ſemper adhæream.

SPINA.

Ardebit, & deuorabit ſpinam eius, & veprem eius in die vna, Ieſa. 10,17. Sic vocat militem gregarium, quod infinitis moleſtijs afficiat.

SPIRITVS.

Si ſpiritus iræ dominantis aſcenderit cõtra te, locum tuum ne deſeras, Eccl. 10, 4. pro, Si ira dominantis ſæuiat aduerſum te, ne commouearis. vel, Si ſpiritus dominantis deſcenderit ſuper te, id eſt, Si adipiſcaris regiam dignitatem, ſtatum priſtinum ne deſeras.

STATVTVM.

Hoc ſtatutum Peſach, Exod. 12,43. pro, Talis eſſe debet ritus ſiue obſeruantia edẽdi agni Paſchalis, & hoc more celebrandus.

Et erit filijs Iſraël in ſtatutum iudicij, Num. 21,11. pro, In iura & leges. q.d. Secundum hanc legem, de huiuſmodi iudicabunt filij Iſraël, eritq́; inuiolabile decretum quod nemo iudicum immutare audebit.

STIPVLA.

In ſtipulam verſi ſunt ei lapides fundæ, Iob 41, 19. pro, Non plus læditur lapidibus miſſis funda, quàm læderetur palea.

STO.

Ioſeph erat vir triginta annorum quando ſtetit coram Parhoh rege Ægypti, Gen. 41,46. pro, Cùm præeſſet Ægypto. vel, Cùm potentiam iſtam acciperet ab ipſo Pharaone.

Et in quibus eſſent vires ad ſtandum in palatio regis, Dan. 1,4. id eſt, Qui per ætatem apti eſſent miniſterio Regis.

STYLVS.

Et de Zebulun trahentes ſtylo ſcribæ, Iud. 5,14, id eſt, Qui ſcribere ſolebant. q.d. Etiam ipſi ſcribæ dediti ſtudijs, arma ſumpſerunt.

SVLCVS.

Si aduerſum me terra mea clamet, & pariter ſulci eius defleant, Iob 31, 38. pro, Si coegi arare terram meam ſine mercede agricolarum.

SVPERBIA.

Ne veniat mihi pes ſuperbiæ, Pſal. 36,12. pro, Superborum. hoc eſt, Ne inuadant me ſuperbi.

SVSCIPIO.

Non ſuſcipies auditionem mendacij, Exod. 23,1. pro, Non eris auctor falſi rumoris aduerſus proximum tuum.

SVSPENDO.

Et ſuſpendetur ſuper illum omnis gloria domus patris ſui, Ieſa. 21,24. pro, Inferetur ab illo nobilitas in domum paternam, illique acceptum referent omnem ſuum ſplendorem & claritatem.

T.

TABERNACVLVM.

Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Iob 31,31. p, Domeſtici ac familiares.

TEMPVS.

A tempore vſque ad tempus comedes illum, Ezech. 4,10. pro, A tempore determinato vnius diei vſque ad tempus determinatum alterius. q. d. Toto die naturali comedes tantummodo xx. ſiclos panis.

Reuertendo reuertar ad te ſecundum tempus vitæ, Gen. 18,10. pro, Tempore quo fœtus vitalis erit.

Et cum beſtijs agri ſit pars eius donec ſeptem tempora mutentur ſuper eũ, Dan. 4, 20. id eſt, Sit cum beſtijs ſeptem annis.

TERRA.

Oculi ſtulti erunt in extremo terræ, Prou. 17, 24. pro, Vagi erunt, id eſt, Quæret ſapientiam & non inueniet.

Ambulabo coram Domino in terris viuentium, Pſal. 116, 9. pro, Tutus degam inter viuos ſub fauore Domini.

Terra erit impia propter habitatores eiꝰ, Ieſa. 24,5. id eſt, Impia eſſe videbitur erga incolas ſuos: nam deſinet illis producere fructus neceſſarios. vel, Impiè aget propter habitatores ſuos. id eſt, Pœnas luet, ac ſi impiè egiſſet: nam erit deſolata.

Transfixit caput ſuper terram multam, Pſal. 110, 6. id eſt, Capita ſiue principes qui præſunt regionibus amplis.

TESTIFICOR.

Quid teſtificari faciam tibi, quid aſſimilabo tibi, ô filia Ieruſalaim? Thren. 2,13. i. Quid teſtibus probabo, quemquã accepiſſe tantã cladẽ quantã acce piſti? aut quẽ populũ adducã, qui tam duro affectus ſit ſupplicio vt tu?

THESAVRVS.

Nunquid ingreſſus es in theſauros niuis, & theſauros grandinis vidiſti? Iob 38, 22. pro, An aſcendiſti in ſublime vbi hyeme nix, & æſtate grando generatur & reconditur?

Et nunc ſi regi bonum eſt, quæratur in domo theſaurorum, Ezr. 5, 17. pro, In Bibliotheca in qua erant libri rationum nummariarum, non libri ſapientiæ & philoſophiæ. nam duplices erant Bibliothecæ.

TIMOR.

Nonne timor tuus fuit ob ſpem tuam, & propter exſpectationem tuam perfectio viarum tuarum? Iob 4, 6. pro, Nonne ſperabas, ob rectam tuam viuendi rationem, in timore Dei, te aliquid emolumẽti aſſecuturum à Deo ipſo, & interim nihil incommodi experturũ?

TORCVLAR.

Torcular calcauit Dominus virgini filiæ Iehudah, Thren. 1,15. id eſt, Tradidit populum ſuum hoſtibus, vt interficiant eum, torqueant & cõculcent, haud ſecus quàm vuæ in torculari calcantur.

TORRENS.

Torrentes impietatis terrebant me, Pſal. 18, 5. Sic ipſe vocat multitudinem tribulationum, quæ ab impijs infliguntur. Alij, Iniurias grauiſſimas & crebras interpretantur. vel potius, multitudinem hoſtiũ improborũ ac peruerſorũ qui in eũ conſpirauerant.

TRANSEO.

Fleuit & orauit eum vt tranſire faceret malitiam Haman Agagitæ, Eſther. 8, 3. pro, Irritam faceret, depelleret, abigeret à ſe & à populo ſuo.

Stillauerũt digiti mei myrrhã trãſeuntẽ, Cant. 5,5. i. Interlabentẽ, inter digitos perfluentem. vel, Probatam.

TRIBVTVM.

Aſcẽdere fecit Rex Selomoh tributũ ex omni Iſraël, 1 Reg. 5, 13. pro, Indixit tributum omni Iſraëli.

V.

VACVVS.

Mercede cõduxit Abimelech viros vacuos & vagos, Iud. 9.4. id eſt, Otioſos, nihili, & inutiles.

VANESCO.

Et propter quid vanitate vaneſcitis? Iob 27,12. pro, Opinionẽ vanã conamini tueri?

VAS.

Requieuit Moab ab adoleſcentia ſua, & requieuit ipſe in fecibus ſuis, & non euacuatus fuit de vaſe in vas, Ierem. 48, 11. id eſt, Vſque ad hanc diem ſimilis fuit vino intra dolium quieto, & nõ agitato: nunquã fuit eiectus ſuis ſedibus.

VENENVM.

Germinabit ſicut venenum iudicium ſuper omnes ſulcos agri, Hoſ. 10, 4. Prædicit fore vt citò iudicẽtur à Domino: imo dicit iam latam eſſe ſententiam. Comparat autem iudicium illud herbæ venenatæ quæ citò creſcit in terra culta. q.d. Breui accepturi ſunt ſententiam ſuam à Domino ſuo, imò iam lata eſt ſententia.

VENOR.

Qui faciunt velamina ſuper caput omnis ſtaturæ ad venandũ animas. Nunquid animas venabimini populi mei, & animas quæ ſunt vobis viuificabitis? Ezech. 13,18. pro, Vt perdant. q.d. Nunquid animas perdetis? Nunquid permittam vt perdatis, hoc eſt, vt imponatis populo meo, prædicendo illi omnia aduerſa & infelicia?

Non aduret vir doloſus venationem ſuam, Prou. 12,27. pro, Non eſt habiturus quod ſibi parauerit vt edat.

VENTVS.

Quia ventum ſeminauerunt, & turbinem metent, Hoſ. 8,7. id eſt, Quia opera eorum ſunt vana & inutilia, nulla erit illis merces.

VERBVM.

Et impoſuerit ei occaſiones verborum, Deut. 22,14. pro, Effecerit vt alij malè de illa loquantur.

Sic adducet Dominus ſuper vos omne verbum malum, Ioſ. 23, 15. id eſt, Quicquid malorum comminatus eſt.

Egredietur verbũ reginæ ad omnes mulieres, Eſther. 1,17. pro, Facinus iſtud reginæ veniet ad aures omniũ mulierũ.

Et nõ fuit verbum meum primum mihi vt reducerem regem meũ, 2 Sam. 19, 43. id eſt, Quare priores de reducendo rege verba non fecimus?

VERITAS.

Dabis veritatem Iahacob, misericordiá Abraham, Mich. 7, 20. pro, Præstabis quod pollicitus es sanctis Patriarchis tuis. Promissiones vocat veritatem quòd certò præstentur, quátum est ex parte Dei: Misericordiam autem, quòd ex gratia factæ sint.

VESPERA.

Immolabút eum omnis cœtus Synagogæ Israël inter duas vesperas, Exod. 12, 6. Nempe vesperam inclinantis solis, & vesperam occasus solis.

VESTIGIA.

Quod probris affecerint vestigia Christi tui, Psal. 89, 52. id est, Aduentum. vel, Exprobrauerunt calcibus Christi tui, id est, Deluserunt Christi aduentum. aut, Vt Chald. paraphr. exprobrauerút tarditatem vestigiorú Messiæ tui, quasi nunquam venturi. Videbát enim Iudæos magis ac magis opprimi, & non illis succurrere suum Christum & Messiam qué iactabant.

VIA.

Vado hodie per viam vniuersæ terræ, Ies. 23, 14. pro, Moriturus sum, quemadmodum constitutum est omnibus hominibus.

Si inuenerit quispiá inimicú suú, num mittet eú in via bona? 1 Sam. 24, 20. pro, Sinet eú abire saluú & incolumé?

Quia oculi eius sunt super vias viri, & omnes gressus eius videt, Iob 34, 21. pro, Deus contemplatur ac discutit consilia & opera hominum.

Viam eorú in caput eorú dedi, Ezech. 9, 10. id est, Decreui sumere pœnas de illis pro meritis.

Iustitia ante eum ambulabit, & ponet in via pedes suos, Psal. 85, 14. pro, Cursum suum habebit, vt vulgò loquuntur. Conspicua erit, & præualebit, id est, Tempore Christi homines dabút operam iustitiæ & æquitati.

VIDEO.

Videre fecisti populum tuú dura, Psal. 60, 5. pro, Experiri fecisti populum tuum dura. vel, Duriter & aspere illum tractasti.

Vide vitá cú vxore quá dilexisti omnib⁹ diebus vitæ, &c. Eccl. 9, 9. pro, Fruere vita siue commodis huius vitæ.

Vidisti virum velocem in opere suo? coram regibus stabit, Prou. 22, 29. pro, Certè vir velox & festinus, qui summa diligentia fungitur suo munere, euocabitur ad regium ministerium.

VINCVLVM.

Dirumpamus vincula eorum, Psal. 2, 3. pro, Leges, quibus quasi vinciri solent subditi. Metaphora ab ijs qui vincti coguntur facere opus. q. d. Legibus eorum ne pareamus. Verba sunt hostium Dei & Christi eius.

VENENVM.

Venenum draconum, vinum eorum; & venenum aspidum crudele, Deut. 32, 33. pro, Citò enecans. Peruersa eorum opera intelligit, propter quæ pereunt.

VIR.

Quia sicut vir fortitudo eius, Iud. 8, 21. pro, Iuxta ætatem respondet robur hominis: ideoque habet satis roboris vt possit nos interficere.

Et si mori feceris populú istum táquam virú vnum, Núm. 14, 15. pro, Omnes ad vnum.

VIRGA.

Virgam fortitudinis tuæ mittet Dominus ex Syon, Psal. 110. 2. i. Robur quo roboraberis. aut, robur regni tui, quod est fortitudo tua. q. d. Non regnabis tantùm in Iudæa, sed extendet Deus Pater potentiam regni tui vsq; ad extremos fines terræ.

VISIO.

Melior est visio oculorú, quàm quod eat anima, Eccl. 6, 9. i. Melius est esse contentú præsenti fortuna, quàm multa desiderare.

VISITO.

Visitans iniquitatem patrum super filios super tertios & super quartos, Num. 14, 18. pro, Puniens patres & filios, nepotes ac pronepotes propter iniquitates.

Et visitatio tua custodiuit spiritú meú, Iob 10, 12. pro, Lex naturæ quá cóstituisti, me hactenus seruauit in vita. vel, prouidentia tua conseruat me in vita.

VITA.

Et erit anima domini mei colligata in fasciculo vitæ cú Domino, 1 Sam. 25, 29. pro, Dominus meus diutissimè viuet, colendo Dominum Deum.

VITIS.

Quia ex vite Sedom est vitis eorum, Deut. 32, 32. pro, Nati sunt parentibus iniquis, quales erant Sodomitæ. vel, Sodomitarum studia imitantur.

VITVLVS.

Reddemus vitulos labiorum nostrorum, Hos. 14, 3. i. Offerem⁹ tibi precationes & laudes, atque gratiarum actiones.

VIVO.

Obsecro dñe mi; viuit anima tua dñe mi: ego mulier sum, &c. 1 Sam. 1, 26. pro, Tam vera sunt quæ dictura sum, quàm verum est te viuere. vel, quàm verum est quòd opto vitam tuam.

VIVIFICO.

Viuificemus de patre nostro semé, Gen. 19, 32. pro, Seruem⁹ semé, vel suscitem⁹.

Nunquid viuificabunt lapides de aceruis pulueris? Neh. 4, 2. pro, Nunquid restituét in pristinum statum lapides illos muri iam redactos in cinerem?

VMBILICVS.

Ecce populus descendunt de vmbilico terræ, Iud. 9, 37. pro, De loco eminentiore terræ, i. De summis montibus.

VMBRA.

In palpebris méis apparet vmbra mortis, Iob 16, 16. hoc est, Oculi mei cœperunt caligare.

VNICVS.

Deus facit habitare vnicos í domo, Psal. 68, 7. pro, Efficit vt qui liberis carebát, habeát amplam familiá. Vnicos vocat solitarios & desertos in familia.

VNVS.

Quia vno modo loquitur Deus, & duobus ei qui non videt eú, Iob 33, 14. pro, Multis modis cósulit Deus nostræ saluti: vno modo per reuelationem nocturnam, altero verò per castigationes.

VOCO.

Vocabút super eos formidinem vndiq;, Ierem. 49, 29. pro, Aduocabunt sibi in auxilium contra eos homines terribiles & formidabiles milites qui illis terrorem maximum incutient.

Vocabis salutem muros tuos, & portas tuas laudem, Iesa. 60, 18. pro, In muris tuis erit summa pax, & in portis tuis canentur laudes.

VOTVM.

Quid fili votorum meorum, Prou. 31, 2. i. Pro quo feci vota. vel, Fili gratissime, amantissime & exoptatissime; pro quo vota mea omnia emitto.

VOX.

Transire fecerút vocem in castris, Exod. 36, 6. pro, In castris proclamauerunt.

VRBS.

Labor stultorum laborare faciet eum, qui nescit pergere ad ciuitatem, Eccl. 10, 15. Prou. Nescire viam ad vrbé, pro, Ignorare rem maximè notá. q. d. Cú stulti vulgaria ignorent, torquent se circa difficilia.

VVA.

Patres comederunt vuam acerbam, & dentes filiorum obstupuerunt, Ierem. 31, 29. Prouerbiú: pro, Filij luút pœnas propter peccata parentum. Sequitur, Omnis hominis qui comederit vuam acerbam, obstupescent dentes.

VVLVA.

Et vulua eius conceptio perpetua, Iere. 20, 17. id est, Quæ nunquam edit fœtum. q. d. Quare non perij?

VXOR.

Ab vxore quæ dormit in sinu tuo, custodi ostia oris tui, Mich. 7, 5. q. d. Caue ne secreta tua illi reueles.

Z.

ZELVS.

Requiescere faciam iram meam in te, & recedet Zelus meus à te, Ezech. 16, 42. id est, Desinam te prosequi amore illo quo antea te prosequebar ob zelotypiam tui.

ZELOR.

Zelando zelatus sum pro Domino Deo exercituum, 1 Reg. 19, 10. pro, Cruciaui meipsum veluti zelotypia pro honore Dei.

Hi Idiotismi Hebraici linguæ Latinæ ex varijs auctoribus selecti, dignissimi sunt qui imprimantur; quia sine illis cognitis difficillimè aliquis ex sacra Scriptura compendium faciet. quod attestor

Sebastianus Baer Delphius, insig. Cathed. Ecclesiæ S. Mariæ Antuerpiensis Plebanus & Canonicus.